

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

H O T Ă R Î R E nr. _____

din _____ 2023

Chișinău

cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030

În temeiul art. 4 alin. (6) din Legea nr. 78/2017 pentru ratificarea Acordului de la Paris (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 162-170, art. 282), art. 3 și art. 4 din Hotărîrea Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 153-158, art. 509), cu modificările ulterioare, Guvernul **HOTĂRĂȘTE**:

1. Se aprobă Programul de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 (se anexează).
2. Ministerele, alte autorități administrative centrale și instituțiile publice responsabile:
 - 1) vor realiza acțiunile incluse în Planul de acțiuni cu perioada de 2024-2026, privind implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030.
 - 2) vor prezenta Ministerului Mediului anual, până la începutul lunii februarie, precum și la solicitare, rapoartele privind realizarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni pentru implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030.
3. Ministerul Mediului va prezenta Guvernului:
 - 1) raportul anual de progres privind implementarea Planului de acțiuni al Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030, până la data de 31 martie a anului următor perioadei de raportare;
 - 2) raportul de evaluare intermediară (anii 2024-2026) privind implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 până la data de 31 martie 2027;

- 3) raportul de evaluare finală (anii 2027-2030) privind implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 până la data de 31 martie 2031.
4. Finanțarea acțiunilor prevăzute în prezenta Hotărâre se va efectua din contul și în limita alocațiilor aprobate în aceste scopuri în bugetele autorităților/instituțiilor implicate, precum și din alte surse, conform legislației.
5. Se abrogă Hotărârea Guvernului nr. 1470/2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 85-91 art. 1470);
6. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data de 01 ianuarie 2024.

PRIM-MINISTRU

Dorin RECEAN

Contrasemnează:

Ministrul mediului

Iordanca-Rodica IORDANOV

Ministrul finanțelor

Veronica SIREȚEANU

PROGRAMUL DE DEZVOLTARE CU EMISII REDUSE A REPUBLICII MOLDOVA PÎNĂ ÎN ANUL 2030

I. INTRODUCERE

1. Clima pământului se schimbă vertiginos, resimțit de ultimele generații tot mai puternic. Astfel, deceniul dintre anii 2011-2022 a fost cel mai fierbinte din istoria observațiilor meteorologice. În această perioadă au fost înregistrați cei mai călduroși ani, pe primul loc în acest aspect se menține anul 2016 după care urmează anii 2019 și 2020. Conform datelor Organizației Meteorologice Mondiale în anul 2022 temperatura medie anuală de la suprafața Pământului a fost de 14,76 grade Celsius, care este cu 0,86 grade peste nivelul al acestui indice în secolul XX. În conformitate cu ultimele prospecțiuni climatice, cu un grad înalt de probabilitate, se atestă că creșterea temperaturii medii globale către anul 2100 poate fi în limitele unei medii de 1,8-4°C. Se atenționează faptul că aceste schimbări pot avea un impact ireversibil asupra procesului evolutiv de dezvoltare a vieții pe pământ. Conform ultimului Raport al Grupului interguvernamental privind schimbările climatice (IPCC, 2023), „Este foarte probabil ca valurile de căldură să apară mai des și să dureze mai mult, iar evenimentele de precipitații extreme vor deveni mai intense și frecvente în multe regiuni. Oceanul va continua să se încălzească și să se acidifice, iar nivelul mediu global al mării să crească.”

La momentul actual sunt dovezi certe că încălzirea globală este, în cea mai mare parte, rezultatul activității antropice manifestată prin emiterea masivă în atmosferă a gazelor cu efect de seră (GES) provenite din arderea combustibililor fosili, acestea preponderent referindu-se la dioxidul de carbon, metan, protoxid de azot și altele.

Cu referire la Republica Moldova, în ultimii 130 de ani temperatura medie anuală în Republica Moldova a crescut cu peste 1,2 °C. Drept urmare, seceta, inundațiile de proporții, valurile de căldură, ploile torențiale și alte fenomene climaterice extreme au devenit tot mai frecvente, lăsând în urmă un impact profund asupra economiei și societății. Din cele 38 de episoade de secetă sezonieră constatate oficial începând cu anul 1945, 12 episoade îi revin perioadei de după anul 2000, iar 9 dintre acestea au avut un asemenea grad de cuprindere teritorială încât au fost catalogate ca fiind catastrofale. Așa cum este menționat în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aprobată prin Legea nr. 315/2022, consecința cea mai directă a climei mai aride care se prefigurează în următoarele decenii va fi reducerea productivității culturilor agricole, inclusiv a grâului, porumbului, strugurilor, legumelor, culturilor tehnice și furajere, cu un gradient nord-sud pronunțat în magnitudinea impactului. În procesul de elaborare a PDER-ului s-au examinat și s-au corelat activitățile și indicatorii de rezultat cu proiectul Programului național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030, proiectul Programului național pentru gestionarea deșeurilor pentru anii 2023-2027, proiectul Programului de promovare a economiei verzi și circulare pentru perioada 2023-2027.

Pentru atenuarea fenomenului schimbărilor climatice se cer eforturi globale comune în cadrul cărora Republicii Moldova de rând cu toate țările trebuie să devină un participant activ.

Prima acțiune de talie internațională ce ține de consolidarea eforturilor globale spre atenuarea fenomenului schimbărilor climatice a avut loc în anul 1992 la Rio de Janeiro prin semnarea de către țările participante a Convenției-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei (CONUSC), forum, care ulterior a primit denumirea de ”întâlnirea

la nivel înalt (summit)” de la Rio de Janeiro. Republica Moldova a aderat la acest Tratat internațional la 16 martie 1995 (Hotărârea Parlamentului nr. 404/1995 pentru ratificarea Convenției-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei). Cele 197 țări semnatare au convenit să acționeze pe termen lung în vederea stabilizării concentrației de gaze cu efect de seră din atmosferă la un nivel care să împiedice influența periculoasă a omului asupra sistemului climatic. Astfel, a fost stabilit că obiectivul final al acestei Convenții și al tuturor instrumentelor juridice conexe pe care Conferința Părților le-ar putea adopta este de a stabiliza concentrațiile de gaze cu efect de seră în atmosferă la un nivel care să împiedice orice perturbare antropică periculoasă a sistemului climatic. S-a convenit ca acest obiectiv să fie atins într-un interval de timp suficient pentru ca ecosistemele să se poată adapta natural la schimbările climatice, pentru ca producția alimentară să nu fie amenințată, iar dezvoltarea economică să se poată desfășura în mod durabil.

Ulterior, au urmat 27 de Conferințe a Părților la Convenție, fiecare având aportul său specific la consolidarea eforturilor spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Printre cele mai importante se numără Conferința XXI a Părților la Convenția-cadru de la Paris din 2015, care a stabilit un plan de acțiuni pentru limitarea încălzirii globale „mult sub” 2°C, exprimat în Acordul de la Paris, pe care Republica Moldova l-a ratificat prin Legea nr. 78/2017. În vederea atingerii scopului Acordului de la Paris, toate părțile trebuie să întreprindă și să comunice eforturile ambițioase de reducere a emisiilor de GES, exprimate în așa numita Contribuție Națională Determinată (CND). Republica Moldova a raportat către Convenție prima sa CND (numită și intenționată (CNDI)) la 25 septembrie 2015. Conform acesteia, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a atinge, până în anul 2030, ținta necondiționată de 64% reducere a emisiilor nete a gazelor cu efect de seră comparativ cu nivelurile anului 1990. Angajamentul de reducere a emisiilor ar putea crește până la 78% în mod condiționat, având suportul respectiv al donatorilor internaționali.

2. În vederea atingerii obiectivelor primei CND, Guvernul a elaborat și aprobat în 2016 Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (SDER), aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1470/2016. Totodată, conform Deciziei 1/CP.21 ale CONUSC, părțile a căror CND au termenul de până în 2030 (cazul Republicii Moldova), comunică sau actualizează aceste documente până în 2020 și vor face acest lucru fiecare cinci ani după aceasta, conform Articolului 4, alineatul 9, al Acordului de la Paris. Urmare a Deciziei 1/CP.21, în perioada 2019-2020, a fost actualizată CND, iar prin adresarea autorităților administrației publice centrale de specialitate în domeniul mediului către Secretariatul CONUSC din 21.02.2020 CND a fost înregistrată pe pagina web oficială a Secretariatului Convenției pe data de 4 martie 2020. Odată înregistrată, se solicită acțiuni concrete din partea Republicii Moldova spre realizarea angajamentelor noi, asumate de țară față de CONUSC, care la fel sunt în conformitate și cu Acordul de asociere cu Uniunea Europeană (UE).

3. Scopul Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 (PDER) constă în atingerea obiectivelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră expuse în Contribuția Națională Determinată actualizată (CNDA) raportată către CONUSC.

4. Obiectivul general descris la Capitolul III constă în facilitarea implementării CNDA prin identificarea obiectivelor specifice care cuprind activități din toate sectoarele economiei naționale.

5. Republica Moldova este cea de-a patra țară din lume care a reușit să elaboreze și să depună la Secretariatul CONUSC Contribuția Națională Determinată, la 20 martie 2020. Prima Contribuție Națională intenționată a fost depusă Secretariatului CONUSC în 2015. Odată cu stabilirea în CNDA a unor ținte mai ambițioase de reducere a emisiilor de GES, SDER actuală nu mai corespunde noilor cerințe și urmează a fi actualizată. Totodată, prevederea pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea,

implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice stabilește că, ”Documentele de politici publice în vigoare care nu se conformează cu prevederile prezentei hotărâri rămân executabile până la finalizarea termenului prevăzut de implementare, dar nu mai mult de 2 ani de la intrarea în vigoare a prezentei hotărâri”.

6. Programul va contribui la atingerea obiectivelor CNDA, precum și a obiectivelor de reducere a emisiilor de GES stabilite în Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 301/2014, și anume:

Obiectivul specific 2: „Integrarea principiilor de protecție a mediului, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde...”.

Obiectivul specific 4: „Reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului.”

Obiectivul specific 7: „Crearea sistemului de management integrat al calității aerului...”

7. Programul este elaborat în corelare cu Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022 și cu Cadrul național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 953/2022, care stipulează că promovarea măsurilor de adaptare la fenomenul schimbărilor climatice și de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră este imperios necesară.

8. Viziunea generală a Programului este de a mobiliza și de a încuraja sectorul privat și public să reducă emisiile de gaze cu efect de seră provenite din activitățile economice în conformitate cu țintele stabilite în CNDA. În ceea ce privește procesul de reducere al emisiilor de GES, acest Program stabilește ținte cuantificabile în conformitate cu aspirațiile UE pentru anul 2030 și Obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) formulate în Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

9. Programul este orientat să îndeplinească angajamentele expuse în Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, la capitolul Acțiuni climatice. Art. 95 al acestui document și prevede elaborarea și aprobarea de către Republica Moldova a unor măsuri pe termen mediu și lung de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.

10. Programul identifică acțiunile-cheie pentru diferite sectoare ale economiei în vederea reducerii emisiilor de GES în comparație cu nivelul înregistrat în anul 1990, an de bază. Aceste sectoare sunt: (i) energie, (ii) transport, (iii) clădiri, (iv) procese industriale, (v) agricultură, (vi) folosința terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura (FTSCFTS), (vii) deșeuri. Accentul este pus pe măsurile și principiile economiei verzi: pe eficiență energetică, dezvoltarea surselor regenerabile, aplicarea tehnologiilor performante de producere a cimentului și sticlei, agricultură conservativă, împăduriri și management eficient al deșeurilor etc. Acțiunile în cauză reflectă politicile și măsurile sectoriale ale statului exprimate în actele normative ale țării.

11. Implementarea Programului, inclusiv aplicarea tehnologiilor performante și celor mai bune practici, este asociată cu o gamă largă de beneficii: financiare, dar și de dezvoltare, cu impacturi de creare a noi locuri de muncă și oportunități de afaceri, mediu ambiant îmbunătățit și calitate a vieții populației, de securitate energetică și ecologică sporită și, nu în ultimul rând, de standarde de mediu mai bune. În rezultatul implementării Programului vor beneficia cetățenii, sectorul economic și țara în ansamblu. Documentul va stabili o coeziune sporită între ramurile economiei naționale spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și a consumului de combustibili fosili.

12. Atingerea obiectivelor specificate în Program va fi efectuată prin intermediul Planului de acțiuni pentru implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030.

13. Perioada de implementare a Programului cuprinde perioada 2024-2030.

14. Ministerul Mediului, în calitate de coordonator, poartă responsabilitate pentru monitorizarea, raportarea și verificarea acțiunilor prevăzute de program. În procesul de implementare vor fi implicați Ministerul Energiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării.

La realizarea Programului vor participa agenții economici, autoritățile administrației publice centrale și locale, societatea civilă, cetățenii de rând.

II. ANALIZA SITUAȚIEI

Secțiunea 1.

Privire generală asupra tendințelor emisiilor de gaze cu efect de seră

Subsecțiunea 1

Tendențele naționale ale emisiilor de gaze cu efect de seră

15. Republica Moldova monitorizează și estimează emisiile de gaze cu efect de seră prin intermediul procesului de inventariere la nivel național a surselor de emisii și sechestrare. În anii 2000, 2010, 2014, 2016, 2018, 2019, 2021 și 2023 au fost efectuate evaluări, ca parte a Primei (2000), celei de-a Doua (2010), celei de-a Treia (2014), celei de-a Patra Comunicări Naționale (2018), celei de-a Cincea Comunicări Naționale (2023), precum și a Primului (2016) al Doilea (2019) și al Treilea (2021) Raport Bienal Actualizat al Republicii Moldova în cadrul CONUSC, precum și în perioada 2003-2006 în cadrul Programului regional de consolidare a capacităților în domeniul inventarierii emisiilor de gaze cu efect de seră (2005), implementat de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

În perioada 1990-2020, dinamica emisiilor totale de GES direct, exprimate în CO₂ echivalent, a relevat în Republica Moldova o tendință de diminuare, reducându-se cu cca 69,8 %: de la 45,248 Mt CO₂ echivalent în 1990 până la 13,662 Mt CO₂ echivalent în 2020, emisiile nete de GES direct sau redus în aceeași perioadă cu cca 68,7 %: de la 43,591 Mt CO₂ echivalent în 1990 până la 13,658 Mt CO₂ echivalent în 2020 (Figura nr. 1, Tabelul nr. 1, în care sechestrările emisiilor de CO₂ sunt indicate cu semnul minus).

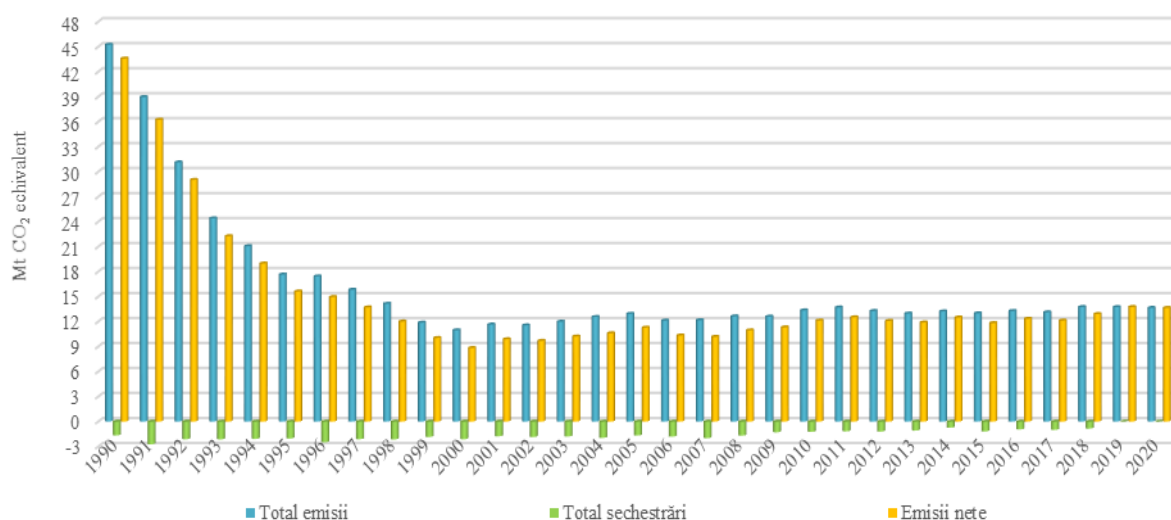

Figura 1. Dinamica emisiilor și sechestrărilor de gaze cu efect de seră în Republica Moldova, 1990-2020

**Dinamica emisiilor și sechestrărilor de gaze cu efect de seră
pe sectoare în Mt CO₂ echivalent, 1990-2020**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
1. Energie	36,9929	31,2587	24,4198	18,2540	15,3780	12,3913	12,3740	11,1206
2. Procesele industriale și utilizarea produselor	1,6052	1,4113	0,8225	0,7379	0,5566	0,4567	0,4169	0,4548
3. Agricultură	5,0767	4,6954	4,2923	3,7546	3,4834	3,1734	3,0137	2,6246
4. FTSCFTS	-1,6575	-2,7216	-2,1161	-2,1392	-2,0731	-2,0311	-2,4767	-2,1157
5. Deșeuri	1,5735	1,6044	1,6044	1,6619	1,6418	1,6373	1,6382	1,6305
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1. Energie	9,6520	7,6403	6,9409	7,5701	7,3557	8,0419	8,5459	8,8365
2. Procesele industriale și utilizarea produselor	0,3787	0,3422	0,3158	0,3198	0,3703	0,3986	0,4722	0,5731
3. Agricultură	2,5194	2,3069	2,1362	2,2282	2,2975	2,0642	2,0641	2,0632
4. FTSCFTS	-2,1358	-1,8442	-2,1233	-1,7670	-1,8543	-1,7848	-1,9579	-1,6675
5. Deșeuri	1,6047	1,5988	1,5739	1,5459	1,5339	1,4992	1,4808	1,4785
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Energie	7,9821	8,1547	8,4509	8,8753	9,4964	9,7876	9,4652	9,0359
2. Procesele industriale și utilizarea produselor	0,6791	0,9373	1,0256	0,5303	0,5612	0,6649	0,6829	0,7332
3. Agricultură	2,0054	1,6241	1,6966	1,7252	1,8037	1,7402	1,6453	1,7747
4. FTSCFTS	-1,7934	-1,9892	-1,6836	-1,2950	-1,2282	-1,1699	-1,1991	-1,0710
5. Deșeuri	1,4649	1,4525	1,4670	1,4788	1,5015	1,5104	1,4942	1,4355
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%
1. Energie	9,0697	9,1196	9,2566	8,9249	9,4069	9,4014	9,5499	-74,2
2. Procesele industriale și utilizarea produselor	0,7602	0,7651	0,7469	0,7797	0,9647	0,9912	0,9988	-37,8
3. Agricultură	1,9740	1,7012	1,8267	1,8817	1,8373	1,7987	1,5464	-69,5
4. FTSCFTS	-0,7247	-1,1819	-0,9375	-0,9933	-0,8411	0,0133	-0,0035	-99,8
5. Deșeuri	1,4237	1,4232	1,4499	1,5394	1,5552	1,5605	1,5666	-0,4

16. După ce în anul 2000 s-au redus la maxim emisiile de gaze cu efect de seră, ulterior, în perioada anilor 2001-2020, s-a înregistrat o tendință de majorare, cu circa 24,6%, a emisiilor de GES, ca rezultat al creșterii emisiilor de GES în sectorul energie cu cca 37,6%, respectiv în sectorul procese industriale și utilizarea produselor – cu cca 216,3%; concomitent, în aceeași perioadă, în sectorul agricultură s-a înregistrat o reducere a emisiilor de GES cu cca 27,6%, în sectorul FTSCFTS – o micșorare a sechestrării emisiilor de CO₂ cu cca 99,8%, iar în sectorul deșeuri – o reducere a emisiilor de GES cu cca 0,5%.

Reducerea semnificativă a emisiilor naționale de gaze cu efect de seră față de anul 1990 este o consecință, în primul rând, a crizei economice care a urmat după destrămarea Uniunii Sovietice, fiind caracteristică întregii perioade de tranziție la o economie de piață în Republica Moldova (1991-2000). Anii de tranziție au generat schimbări și în structura de aprovizionare cu combustibili și consumul de resurse energetice. Consumul de combustibili fosili (în special de cărbune și păcură) a scăzut substanțial, în timp ce gazul natural, care este mai puțin poluant, a devenit principalul combustibil utilizat la centralele electrice și termice, atingând cota de aproximativ 32% în balanța energetică a țării (2021).

17. În anul 2016 Guvernul a elaborat și aprobat Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (SDER), aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1470/2016. SDER a stabilit obiective intermediare de reducere a emisiilor de GES, inclusiv pentru anul 2020. Este de menționat, că Strategia de mediu pentru anii 2014-2023, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 301/2014, de asemenea conține obiective de reducere a emisiilor de GES către anul 2020.

Conform estimărilor prealabile, Republica Moldova, în ansamblu, poate constata anumite reușite privind îndeplinirea obiectivelor trasate către acest an. Orientându-ne după Tabelul nr. 2 în care este prezentat mersul îndeplinirii SDER, Republica Moldova a depășit nivelul planificat de emisii cu doar cca 5,3%, înregistrând progrese la reducerea emisiilor de GES în sectoarele „Producerea energiei electrice și termice” – cu 28,2% și Agricultură – cu 40,8%. Totodată, se înregistrează creșteri însemnate de GES, față de țintele prestabilite pentru anul 2020, în sectoarele „Clădiri” – cu 35%, „Transporturi” – cu 25,7% și „Procesele industriale și utilizarea produselor” – cu 27,7%.

Generalizând, putem constata:

- 1) Obiectivul de reducere a emisiilor de GES nu a devenit încă o prioritate de rang înalt pentru sectoare, acestea activând în baza atingerii unor obiective formulate în mod tradițional.
- 2) Monitorizarea îndeplinirii angajamentelor de reducere a emisiilor de GES și raportărilor la tratatele internaționale de climă are loc conform Hotărârii Guvernului nr. 1277/2018 cu privire la instituirea și funcționarea Sistemului național de monitorizare și raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră și altor informații relevante pentru schimbările climatice.
- 3) În vederea gestionării îndeplinirii CNDA, coordonării la nivel național și atragerii investițiilor este necesară actualizarea periodică și implementarea prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 444/2020 cu privire la instituirea mecanismului de coordonare a activităților în domeniul schimbărilor climatice.

Tabelul 2

Mersul îndeplinirii SDER aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1470/2016

Sectoarele	Ținta SDER pentru anul 2020, emisii GES, Mt CO ₂ eq	Emisiile de GES efectiv generate în anul 2020, Mt CO ₂ eq	Creșterea emisiilor de GES în 2020 față de obiectivul SDER pentru acest an, %
Sectorul energetic, inclusiv:	8.796	9.550	8.6
- Producerea energiei electrice și termice	5.070	3.638	-28.2
- Clădiri	1.727	2.332	35.0
- Transporturi	1.999	2.512	25.7
Procese industriale	0.782	0.999	27.7
Agricultura	2.613	1.546	-40.8
FTSCFTS	-0.712	-0.004	-99.5
Deșeuri	1.437	1.567	9.0
Total național GES, cu FTSCFTS	12.978	13.662	5.3
Total național GES, fără FTSCFTS	13.690	13.658	-0.2

Subsecțiunea a 2-a

Tendențele sectoriale ale emisiilor de gaze cu efect de seră

18. Sectorul energetic este cea mai importantă sursă de emisii naționale de gaze cu efect de seră direct (fără contribuția sectorului folosința terenurilor, schimbarea categoriei de destinație și/sau a modului de folosință a terenurilor și silvicultură), ponderea acestuia variind între minim 63,3% în anul 2000 și maxim 81,8% în anul 1990 (în ultimii zece ani ponderea acestui sector a avut o tendință de creștere – în anul 2020 constituind circa 69,9% din emisiile naționale de gaze cu efect de seră direct).

Potrivit Agenției Internaționale pentru Energie, intensitatea emisiilor de gaze cu efect de seră (emisii CO₂ per unitate din PIB) și intensitatea energetică (total energie primară per unitate din PIB) în Republica Moldova sunt printre cele mai înalte, comparativ cu țările cu economia în tranziție din regiunea Europei Centrale și de Est (Tabelul nr. 3 și Tabelul nr. 4).

Tabelul 3

Intensitatea emisiilor de gaze cu efect de seră în țările cu economia în tranziție din Europa Centrală și de Est și statele CSI în perioada 1990-2022, kg CO₂/dolari SUA din PIB-ul țării actualizat la nivelul anului 2015

	1990	1991	1992	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
Albania	1,04	0,97	0,59	0,39	0,51	0,48	0,38	0,34	0,27	0,29	0,25
Armenia	3,20	3,77	3,34	1,09	0,88	0,59	0,48	0,48	0,53	0,54	0,41
Azerbaijan	2,39	2,34	2,46	3,63	2,19	1,29	0,49	0,58	0,62	0,63	0,58
Belarus	5,21	5,09	5,08	2,99	1,99	1,46	1,11	0,93	0,90	0,89	..

	1990	1991	1992	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022
Bosnia și Herțegovina	6,93	7,27	5,81	0,97	1,32	1,24	1,35	1,18	1,13	1,06	1,00
Bulgaria	1,28	1,14	1,18	1,37	1,39	1,16	0,92	0,86	0,60	0,65	0,69
Croația	0,50	0,43	0,44	0,44	0,43	0,41	0,36	0,31	0,28	0,26	0,25
Cipru	0,40	0,45	0,44	0,40	0,41	0,38	0,34	0,30	0,25	0,24	0,23
Cehia	1,28	1,32	1,28	1,06	0,97	0,79	0,65	0,53	0,43	0,44	0,43
Estonia	2,57	2,52	2,11	1,68	1,06	0,83	0,93	0,62	0,26	0,29	0,31
Georgia	1,95	1,89	2,67	1,68	0,73	0,45	0,43	0,58	0,56	0,54	0,52
Ungaria	0,74	0,81	0,76	0,71	0,58	0,48	0,42	0,34	0,31	0,30	0,26
Kazahstan	2,48	2,89	3,12	2,92	1,69	1,45	1,51	0,98	1,00	1,05	..
Kirghizia	4,42	4,31	3,25	1,65	1,26	1,15	1,15	1,44	1,14	1,23	1,08
Latvia	1,09	1,06	0,99	0,72	0,43	0,32	0,35	0,25	0,21	0,21	0,19
Lituania	1,29	1,46	0,95	0,75	0,46	0,38	0,36	0,26	0,23	0,23	0,21
Munteșnegru	..	..	..	..	..	0,65	0,70	0,58	0,62	0,56	0,55
Macedonia de Nord	1,18	1,22	1,30	1,44	1,28	1,21	0,93	0,71	0,64	0,62	0,66
Polonia	1,76	1,91	1,82	1,54	1,02	0,91	0,75	0,59	0,49	0,50	0,46
Republica Moldova	..	..	3,01	2,68	1,67	1,42	1,23	0,98	0,96	0,93	0,87
România	1,39	1,33	1,28	1,08	0,84	0,68	0,48	0,39	0,31	0,31	0,28
Federația Rusă	1,89	1,97	2,11	2,17	1,90	1,42	1,23	1,12	1,10	1,12	..
Serbia	2,95	2,82	2,65	2,17	1,85	1,51	1,21	1,13	1,00	0,91	0,94
Slovacia	0,86	1,36	1,28	1,01	0,77	0,61	0,44	0,33	0,29	0,31	0,28
Tajikistan	1,42	1,41	1,46	1,09	0,84	0,58	0,41	0,54	0,67	0,62	..
Turcia	0,45	0,45	0,44	0,46	0,49	0,41	0,44	0,37	0,36	0,36	0,31
Turcmenistan	3,95	3,50	3,01	4,34	3,92	2,43	1,65	1,33	1,37	1,31	..
Ucraina	5,57	5,78	5,57	5,33	4,39	2,99	2,60	2,06	1,65	1,57	0,88
Uzbekistan	3,53	3,57	3,75	3,62	3,80	2,74	1,97	1,09	1,01	0,99	..

Această situație este cauzată de eficiență energetică scăzută la producerea, transportul, distribuția și consumul resurselor energetice, inclusiv, drept urmare a tehnologiilor depășite și ineficiente, infrastructurii învechite și performanțelor energetice joase a fondului de clădiri.

Tabelul 4

Intensitatea energetică în țările cu economia în tranziție din Europa Centrală și de Est și statele CSI în perioada 1990-2019, TJ TEPL¹/mii dolari SUA în PPC din PIB actualizat la nivelul anului 2017²

	1990	1991	1992	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Albania	7,05	6,86	5,36	3,90	4,13	3,75	2,85	2,69	2,68	2,69	2,57	2,50
Armenia	17,61	21,02	18,36	7,12	6,79	4,76	3,89	4,12	3,93	3,86	3,51	3,53
Azerbaidjan	17,09	17,05	17,85	25,04	14,46	9,28	3,82	4,26	4,35	4,37	4,32	4,61
Belarus	20,98	20,69	19,13	17,53	12,85	9,74	7,01	6,07	6,18	6,14	6,29	5,97
Bosnia și Herțegovina	41,62	41,33	31,11	7,96	6,82	5,99	6,70	5,97	6,33	6,12	6,54	6,14
Bulgaria	11,16	9,73	9,58	10,48	9,34	7,58	5,75	5,48	5,15	5,14	4,98	4,74
Croația	4,15	4,54	4,71	4,73	4,32	4,02	3,76	3,40	3,31	3,31	3,13	3,07
Cipru	3,92	3,96	4,08	3,82	3,92	3,36	3,25	2,93	2,94	2,88	2,74	2,67
Cehia	8,56	8,79	8,61	7,44	6,74	6,11	5,39	4,61	4,44	4,41	4,28	4,12
Estonia	15,43	15,54	14,44	12,23	7,95	6,18	6,77	5,59	5,94	5,36	5,54	4,49
Georgia	9,72	9,98	15,60	10,32	5,99	4,17	3,55	4,18	4,20	4,04	3,82	3,83
Ungaria	6,23	6,74	6,37	6,31	5,28	4,78	4,54	3,90	3,86	3,87	3,66	3,51
Kazahstan	13,96	16,00	17,78	16,17	9,77	8,51	8,55	5,38	6,22	6,08	6,65	6,27
Kirghizia	13,84	13,63	11,60	8,70	6,44	5,93	5,11	5,82	5,41	5,15	5,88	4,96
Latvia	6,94	7,28	9,22	8,15	5,27	4,20	4,28	3,39	3,31	3,31	3,35	3,18
Lituania	10,10	11,36	9,33	9,45	6,17	5,31	3,98	3,30	3,30	3,31	3,22	3,08
Munteșnegru	..	..	..	..	..	4,96	4,55	3,68	3,47	3,48	3,42	3,40
Macedonia de Nord	4,57	4,77	5,68	5,85	5,39	5,34	4,33	3,55	3,49	3,51	3,23	3,39
Polonia	10,01	10,55	10,04	8,66	5,98	5,34	4,61	3,76	3,82	3,81	3,68	3,42
Republica Moldova	9,71	9,81	11,48	11,75	8,14	7,06	6,38	5,29	5,19	5,02	5,09	4,83
România	8,41	7,96	7,87	7,10	5,58	4,51	3,56	2,80	2,67	2,61	2,52	2,38
Federația Rusă	11,58	12,09	12,91	13,50	12,14	9,49	8,48	7,77	7,99	7,99	8,25	8,10
Serbia	6,63	6,36	8,15	9,63	8,47	7,34	6,19	5,59	5,60	5,61	5,28	5,04
Slovacia	11,49	12,06	12,22	10,48	8,80	7,31	5,45	4,41	4,35	4,45	4,28	4,11
Tajikistan	10,28	10,57	12,16	11,33	10,92	7,50	5,06	4,57	4,80	4,70	4,73	4,84
Turcia	3,16	3,09	3,07	3,20	3,27	2,84	3,06	2,65	2,72	2,71	2,59	2,61
Turcmenistan	27,53	25,03	20,18	34,17	29,85	28,09	21,67	16,00	15,04	14,13	13,33	12,87
Ucraina	12,91	14,11	13,60	17,47	15,78	11,44	10,26	8,07	7,79	7,42	7,51	6,95
Uzbekistan	28,32	28,85	30,49	28,93	28,20	20,58	14,22	7,86	7,82	7,88	9,05	8,37

¹ TEPL – total energie primară livrată

² <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-product/sdg7-database#energy-intensity>

Secțiunea a 2-a

Contribuția sectoarelor în procesul de dezvoltare cu emisii reduse și problemele identificate

Subsecțiunea 1

Contribuția sectorului energetic la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest sector

19. Sectorul energetic este ramura de bază a economiei naționale și aceasta impune disponibilitatea unei securități energetice înalte. Sistemul energetic al Republicii Moldova are următoarele puncte slabe:

- 1) propriile resurse de combustibili fosili și hidro sunt nesemnificative, fapt care impune importul până la 77%³ din resursele energetice necesare;
- 2) în balanța energetică a țării, gazelor naturale le revine circa 30%, acestea fiind importate, în special de la „Gazprom”, Federația Rusă;
- 3) circa 81% din cererea de energie a teritoriului de pe malul drept al fluviului Nistru este asigurată din afara acestuia;
- 4) circa 70-75% din echipamentul energetic este moral depășit și deja uzat;
- 5) intensitate energetică sporită (aproximativ de 5,75⁴ ori peste media UE-28, 2018);
- 6) lipsa resurselor financiare proprii pentru dezvoltarea sectorului.

20. Luând în considerare securitatea energetică redusă, Republica Moldova și-a luat angajamentul să depășească provocările existente prin aprobarea politicilor adecvate de dezvoltare, printre care Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013; Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022; Legea nr.10/2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile; Legea nr.139/2018 cu privire la eficiența energetică; etc.

Documentele enumerate stabilesc următoarele obiective prioritare:

- 1) securitatea aprovizionării cu energie;
- 2) promovarea eficienței energetice și surselor regenerabile de energie;
- 3) crearea piețelor competitive și integrarea lor în piețele regionale și europene;
- 4) durabilitatea mediului și combaterea fenomenului schimbărilor climatice.

Programul prevede valorificarea potențialului energetic al biomasei, eolian și solar prin conversie în energie electrică și termică, iar pe viitor, al unor noi surse de energie.

21. Republica Moldova a întreprins un șir de măsuri în vederea implementării acquis-ului UE privind energia electrică, inclusiv prin adoptarea Legii nr. 107/2016 cu privire la energia electrică. Activitățile sistemelor de transport și de distribuție a energiei electrice au fost separate în mod legal de activitățile de generare și furnizare. În prezent Republica Moldova se află în proces de implementare a angajamentelor conform tratatului de aderare la Comunitatea Energetică (CE). Prin Hotărârea Consiliului de administrare al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) nr. 283/2020 cu privire la aprobarea Regulilor pieței energiei electrice au fost actualizate Regulile pieței energiei electrice, care au ca obiective promovarea concurenței pe piața energiei electrice, relațiilor transparente dintre participanții pieței energiei electrice întru asigurarea consumatorilor finali cu energie electrică la prețuri competitive. Hotărârea Consiliului de administrare al ANRE nr. 375/2017 cu privire la aprobarea Metodologiei de determinare a tarifelor fixe și a prețurilor la energia electrică produsă de producătorii eligibili din surse regenerabile de energie stabilește principiile, modul de

³ Balanța energetică a Republicii Moldova. Culegere statistică 2020. Biroul Național de statistică al Republicii Moldova. Chișinău. – 2020. <https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/balanta_energetica/BE_editia_2020_rom.pdf>

⁴ <<https://www.iea.org/data-and-statistics?country=EU28&fuel=Energy%20supply&indicator=TPESbyGDP>>

determinare și de ajustare a prețurilor plafon, a tarifelor fixe la energia electrică produsă din surse regenerabile de energie (SER) de către producătorii eligibili.

La moment, în conformitate cu Recomandarea Comunității Energetice nr. 2018/01/MC-ENC, se află în proces de elaborare și aprobare *Planul Național integrat privind Energia și Clima (PNIEC)*.

Planul național de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru anii 2019-2021, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 698/2019, stabilește pentru perioada 2019-2021 reducerea emisiilor: în sectorul rezidențial cu cca 67,55 kt CO₂, în sectorul public – cu 68,96 kt CO₂, în sistemul de alimentare centralizată cu energie termică – cu 13,88 kt CO₂, către anul 2021 atingându-se o economie de energie de 22,57 ktep.

Toate instrumentele și măsurile menționate mai sus contribuie la dezvoltarea surselor de generare, a rețelelor electrice de transport și a celor de distribuție în modul cel mai eficient, fiind corelate cu disponibilitatea resurselor de capital și a investitorilor.

Un rol important în acest îl are Agenția pentru Eficiență Energetică avînd rolul și de Instituția publică de suportul în domeniul eficienței energetice și al promovării utilizării energiei din surse regenerabile conform Legii nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică, are misiunea de a implementa politica de stat în domeniul eficienței energetice, performanței energetice a clădirilor, precum și al valorificării surselor de energie regenerabilă, inclusiv prin atragerea și gestionarea resurselor financiare în vederea finanțării proiectelor în domeniile respective într-un mod durabil din punctul de vedere al mediului înconjurător și al schimbărilor climatice (Hotărârea Guvernului nr. 45/2019 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Eficiență Energetică).

Un cadru transparent, bine dezvoltat și bazat pe legile pieței pentru sectorul energetic va crea condiții favorabile pentru investitori în sectorul energetic și va adapta politicile de protecție a mediului bazate pe principiul de piață.

Astfel, accentul a fost pus pe dezvoltarea unui cadru normativ și de reglementare modern și cuprinzător. Un mediu previzibil și favorabil pentru investiții reduce riscul perceput de investitori și atrage capital în sectorul energetic, toate acestea fiind o condiție prealabilă pentru modernizarea continuă a sectorului și dezvoltarea cu emisii reduse de carbon.

Problemele identificate:

- 1) Deși atragerea investițiilor în sectorul energetic este o prioritate a Guvernului de mai mult timp, lipsa unui cadru de reglementare adecvat, capacitatea de plată redusă a consumatorilor (în special a persoanelor vârstnice, în localitățile rurale, unde predomină femeile) și costul relativ înalt al capitalului în Republica Moldova au făcut investițiile dificil de realizat sau foarte scumpe. Astfel, finanțarea insuficientă limitează majorarea eficienței energetice în tot lanțul de producere, transport, distribuție și consum al energiei. Conform Tabelului nr. 3, intensitatea energetică a Republicii Moldova este de 5,7 ori mai mare decât media UE. Totodată, majoritatea măsurilor orientate spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră necesită investiții, care determină creșterea prețurilor la resursele energetice, ceea ce nu asigură durabilitate economiei.
- 2) Disponibilitatea unor surse de generare a energiei electrice (Ucraina și Centrala Termoelectrică Moldovenească) care produc energie la prețuri mai mici decât o instalație nouă limitează interesul investitorilor pentru construcția de noi centrale electrice în țară.
- 3) Cadrul legal favorabil pentru dezvoltarea surselor regenerabile este creat, însă licitația pentru construcția de noi capacități nu a fost lansată până în prezent. Drept urmare, rămâne încă incertă realizarea obiectivelor expuse în documentele strategice ale statului la capitolul promovarea surselor de energie regenerabilă. Capacitatea de plată redusă a consumatorilor de energie, lipsa de investiții, poate genera obstacole majore în calea promovării și extinderii rețelelor, instalațiilor bazate pe tehnologii care produc energie

din surse regenerabile în Republica Moldova. Rata sărăciei absolute în anul 2019 a constituit 25,2%, în creștere față de anul 2018 (23%), afectând mai semnificativ populația rurală, în special vârstnicii (38,1%)⁵. Din cauza secetelor frecvente, a devenit problematică utilizarea biomasei pentru producerea energiei termice în zonele rurale.

- 4) Odată cu semnarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, țara noastră miza mult pe aderarea ulterioară a țării la piața de carbon a UE, pe care țara ar fi putut tranzacționa reducerile de emisii create pe teritoriul său. Analizele ulterioare efectuate, însă, au arătat că costurile interne de gestionare a mecanismului de comercializare a reducerilor de carbon depășesc efectul de pe urma comercializării în cauză. Drept urmare, Republica Moldova urmează să evalueze oportunitatea inițierii unor negocieri cu Uniunea Europeană în vederea depășirii problemei date.

Subsecțiunea a 2-a

Contribuția sectorului *transporturi* la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest sector

22. Obiectivele reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră în sectorul transporturi sunt atinse prin promovarea următoarelor tipuri de activități, prioritare pe termen scurt și mediu în reducerea impactului sectorului transporturi asupra mediului:

- 1) încurajarea utilizării mijloacelor de transport ecologic pure și promovarea transportului public, precum și a modurilor de transport cu zero emisii (ciclismul, mersul pe jos);
- 2) înlocuirea carburanților tradiționali (benzina și motorina) cu gaze naturale comprimate și petroliere lichefiate și, totodată, diluarea carburanților tradiționali cu bio-combustibili;
- 3) majorarea randamentului arderii combustibilului auto prin limitarea vârstei vehiculelor importate;
- 4) elaborarea și implementarea standardelor și normelor naționale de protecție a mediului în conformitate cu standardele UE, în vederea reducerii emisiilor de noxe, inclusiv celor din sectorul transporturi;
- 5) implementarea Directivei 2009/33/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind promovarea vehiculelor de transport rutier nepoluante în sprijinul unei mobilități cu emisii scăzute, precum și a Directivei 94/63/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 decembrie 1994 privind controlul emisiilor de compuși organici volatili „(COV) rezultați din depozitarea carburanților și din distribuția acestora de la terminale la stațiile de distribuție a carburanților.

23. Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030 și Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 stabilesc obiectivele în domeniul atenuării emisiilor de gaze cu efect de seră în sectorul transporturi și prevăd o creștere a ponderii biocombustibililor până la cel puțin 10% din totalul combustibililor utilizați în sectorul transporturi până în anul 2020. Spre regret, acest obiectiv nu a fost atins. Totodată, Planul național de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru anii 2019-2021, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 698/2019, stabilește obiectivul de eficiență energetică pentru această perioadă la nivelul de 35 ktep în sectorul transporturi.

Documentele menționate prevăd că autoritatea publică desemnată se angajează să elaboreze programe de economisire a energiei în sectorul transporturi, precum și să elaboreze un plan de acțiune pentru a specifica utilizarea potențială a biocombustibililor care urmează a fi produși din biomasă.

⁵ Nivelul sărăciei în Republica Moldova în anul 2019. BNS, 31.12.2020
<<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6865>>

Strategia de transport și logistică pe anii 2013-2022 aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 827/2013 susține procesul continuu de armonizare a legislației Republicii Moldova din sectorul transporturilor cu standardele, legislația și reglementările corespunzătoare ale UE. Obiectivul general ce urmează a fi atins prin implementarea acestei Strategii constă în crearea unui sistem de transport și logistică eficient care susține necesitățile cetățenilor pentru mobilitate și care facilitează comerțul pe piețele internă și internațională, și sporirea rolului pe care Republica Moldova îl are ca oportunitate de legătură între statele UE și CSI.

În ultimii ani, parcul de autovehicule al Republicii Moldova a crescut, inclusiv ca urmare a importului de autovehicule noi, mai puțin poluante. Acest lucru a fost promovat prin interzicerea prin lege a importului de autoturisme, microbuze, de camioane și autobuze care au fost în exploatare mai mult de 10 ani. Totodată, prin Legea cu privire la modificarea unor acte normative nr. 257/2020, restricțiile relaționate cu vârsta de exploatare a mijloacelor de transport importate în Republica Moldova, prevăzute în Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1149/2000, au fost eliminate. În schimb au fost introduse accize majorate pentru mijloacele de transport a căror vârstă de exploatare depășește 10 ani. Prin modificările legislative se urmărește asigurarea stimulării importurilor de mijloace de transport noi și cu un termen de exploatare mai mic (mai puțin poluante) și respectiv reținerea în intențiile de achiziționare a mijloacelor de transport vechi (cu un grad mai mare sau sporit de poluare).

Pentru a limita nivelul în creștere al poluării produse de autovehicule, autoritățile au intervenit cu diminuarea în jumătate a taxelor vamale pentru vehiculele cu motorizare hibridă importate în țară. Drept urmare, în anul 2017 fiecare al optulea autoturism importat a fost unul hibrid, iar din anul 2020 au fost scutite de plata TVA importurile de mijloace de transport dotate cu motor electric.

Modernizarea transportului feroviar este, de asemenea, o condiție de bază pentru a oferi servicii de calitate și la prețuri accesibile, pentru a sprijini operațiunile comerciale internaționale pe distanțe lungi și a spori eficiența economiei naționale. Procesul de restructurare a sectorului feroviar trebuie să fie susținut de reabilitarea rețelei de căi ferate existente, prin asigurarea unei finanțări adecvate.

24. Sectorul aviatic, care contribuie cu circa 2% din emisiile globale de gaze cu efect de seră, este inclus în schema globală de compensare și reducere a emisiilor de carbon provenite din aviația civilă (CORSIA) aprobată la nivel internațional prin Anexa 16 Volumul IV la Convenția privind aviația civilă internațională. Aceasta înseamnă că toate companiile aeriene care operează zboruri din și în statele membre ale Organizației aviației civile internaționale trebuie să implementeze sistemul de monitorizare, verificare și raportare precum și să compenseze în mod obligatoriu emisiile de carbon provenite de la aviația internațională.

Prevederile Convenției privind aviația civilă internațională sunt obligatorii pentru țara noastră, astfel că sectorul aviatic este primul sector din Republica Moldova care urmează să aplice măsuri de piață în vederea reducerii emisiilor de carbon.

În șirul de măsuri din sectorul transporturi orientate spre reducerea emisiilor de GES se numără și aprobarea Regulamentului cu privire la măsurile de reducere a emisiilor provenite de la sistemele de climatizare ale autovehiculelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1242/2016. Conform acestui document, „Sistemele de climatizare de pe orice autovehicul nu mai sunt încărcate cu gaze fluorurate cu efect de seră cu un GWP100 mai mare decât 150, cu excepția reîncărcării sistemelor de climatizare conținând astfel de gaze, dar care au fost instalate pe vehicule înainte de 1 ianuarie 2021”.

Problemele identificate:

- 1) Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul transporturi va impune schimbări profunde în planificarea transportului și infrastructurii, precum și tranziția la combustibili cu emisii scăzute de carbon. Una dintre barierele asociate cu

oferta privind îmbunătățirea eficienței energetice a vehiculelor este reprezentată de riscul comercial perceput al investițiilor în dezvoltarea tehnologiilor eficiente, care rezultă, parțial, din lipsa de semnale clare de reglementare în forma unor standarde de eficiență a autovehiculelor. În ceea ce ține de cerere, costurile preoperaționale pentru vehiculele electrice și hibride rămân a fi unele ridicate. Lipsesc de asemenea semnalele economice clare, similare celor pentru vehiculele hibride sau electrice, care ar putea facilita importul acestor tehnologii în țară. Infrastructura slab dezvoltată pentru încărcarea vehiculelor electrice este, de asemenea, o barieră.

- 2) Utilizarea biocarburanților, drept combustibili cu intensitate GES redusă, ținând cont de cererea pentru terenuri arabile și resurse de apă pentru irigație, concurează cu obiectivele mai prioritare ale politicii interne ce țin de asigurarea securității alimentare.
- 3) Este cunoscut că eficiența energetică în transporturi poate fi ridicată atât prin îmbunătățirea eficienței în cadrul fiecărui mod de transport, cât și prin utilizarea unor moduri de transport mai eficiente. În acest sens transportul feroviar, ca mijloc de transport mai eficient și corespunzător mai puțin poluant, încă rămâne unul slab dezvoltat și puțin solicitat din motivul lipsei investițiilor necesare în domeniu. Se evidențiază și dezvoltarea anevoioasă a infrastructurii potrivite pentru practicarea ciclismului, un mod de transport care de asemenea poate contribui la diminuarea emisiilor de GES în transporturi.
- 4) O provocare majoră cu care se confruntă proiectele ce țin de infrastructura transportului public este asociată cu costurile preoperaționale de capital foarte ridicate. Totodată, planificarea urbană rămâne nesatisfăcătoare, iar mecanismele instituționale continuă să fie inadecvate pentru gestionarea cererii de transport în zonele urbane.
- 5) Subfinanțarea sectorului a condus la degradarea treptată a rețelei drumurilor, la nivel de rețea majorându-se ponderea drumurilor în stare rea și foarte rea.

Subsecțiunea a 3-a

Contribuția sectorului *clădiri* la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest sector

25. Legea nr. 128/2014 privind performanța energetică a clădirilor stabilește direcțiile prioritare ale politicii de stat în domeniul eficienței energetice a clădirilor și prevede că toate clădirile noi construite trebuie să fie clădiri al căror consum de energie este aproape egal cu zero. Conform Legii, cerințele minime de performanță energetică se stabilesc ținând cont de nivelurile optime, din punctul de vedere al costurilor calculate în conformitate cu metodologia elaborată și aprobată de organul central de specialitate al administrației publice în domeniul construcțiilor.

Conform Legii nr. 44/2014 privind etichetarea produselor cu impact energetic, aparatele de uz casnic și alte produse cu impact energetic trebuie să fie etichetate și să fie afișate informațiile standard privind aceste produse, destinate utilizatorilor finali, în special privind consumul de energie.

Legea nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică stabilește ca obiectiv renovarea anuală a unei anumite suprafețe a clădirilor din domeniul public al statului, încălzite și/sau răcite, astfel ca să fie îndeplinite cel puțin cerințele minime de performanță energetică prevăzute de Legea nr. 128/2014 privind performanța energetică a clădirilor. Rata anuală de renovare constituie 3% din suprafața totală a clădirilor din domeniul public al statului, cu o suprafață totală utilă de peste 250 m², în care își desfășoară activitatea autoritățile administrației publice centrale de specialitate și care nu îndeplinesc cerințele minime de performanță energetică.

Legea nr. 187/2022 cu privire la condominiu creează premise pentru atragerea investițiilor și implementarea măsurilor de eficiență energetică în clădiri rezidențiale multietajate.

Conform Programului cu privire la implementarea obligației privind renovarea clădirilor autorităților administrației publice centrale de specialitate pentru anii 2020-2022, aprobat prin

Hotărârea Guvernului nr.372/2020, se prevede reabilitarea unei suprafețe de cca 12781,68 m² și atingerea unor economii de energie estimate, egale cu 694 865 kWh/an.

Întru atingerea Țintelor respective conform Legii nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică, un rol important îl are Instituția publică de suportul în domeniul eficienței energetice și al promovării utilizării energiei din surse regenerabile, care coordonează și organizează activitățile orientate spre asigurarea implementării politicii de stat în domeniile sale de competență, inclusiv prin atragerea și gestionarea resurselor financiare în vederea finanțării și promovării proiectelor și programelor în domeniile respective într-un mod durabil din punctul de vedere al mediului, al schimbărilor climatice și care să contribuie la creșterea gradului de securitate energetică a țării.

Problemele identificate:

- 1) Până în prezent, nu a fost elaborată și aprobată Strategia sectorială pentru renovarea fondului imobiliar național pe termen lung (pentru blocurile rezidențiale și publice), iar cadrul juridic/ regulator pentru sectorul rezidențial este în curs de elaborare. Aceasta împiedică promovarea edificiilor cu un consum redus de resurse energetice și atragerea de resurse financiare necesare valorificării potențialului național de eficiență energetică din domeniul clădirilor, și prin urmare, nu permite realizarea acțiunilor asociate cu economii reale în acest sector;
- 2) Alocările de resurse financiare către sectorul public sunt insuficiente, iar mijloacele atrase din partea partenerilor de dezvoltare și care iau forma unor împrumuturi preferențiale nu sunt accesibile tuturor autorităților administrației publice locale.
- 3) Implicarea joasă a populației în eficientizarea energetică a clădirilor, dat fiind veniturile modeste dar și informarea slabă vizavi de beneficiile respective.

Subsecțiunea a 4-a

Contribuția sectorului *industrial* la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest sector

26. Sectorului industrial contribuie la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, în principal, prin: promovarea eficienței energetice; utilizarea materiei prime adecvate, inclusiv, reciclarea deșeurilor; reducerea utilizării gazelor fluorurate; aplicarea standardelor UE etc. Legea nr. 139/2018 cu privire la eficiența energetică stabilește măsuri de politică în domeniul eficienței energetice, menite să asigure atingerea obiectivelor naționale de eficiență energetică, inclusiv în industrie. Obiectivelor de eficiență energetică sunt stabilite în Planurile naționale de acțiuni în domeniul eficienței energetice pentru fiecare trei ani. Planul pentru anii 2019-2021 a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 698/2019 și prevede reducerea consumului final de energie cu 17 ktep în perioada respectivă. Planul prevede următoarele măsuri:

- 1) Valorificarea conexiunilor cu instituțiile financiare prin:
 - a) Stabilirea dialogului cu partenerii de dezvoltare, donatorii și băncile comerciale locale în vederea dezvoltării unui set de instrumente de finanțare, în condiții preferențiale, a măsurilor de eficiență energetică (de ex., servicii energetice ESCO etc.) în paralel cu desfășurarea campaniilor de promovare în rândurile consumatorilor de energie a noilor abordări moderne de comportament orientat către măsurile de economisire a energiei și a consumului rațional;
 - b) Promovarea oportunităților de finanțare în rândul întreprinderilor din sectorul industrial pentru acțiunile de eficientizare a consumului de energie și de reducere a emisiilor poluante a mediului;
 - c) Facilitarea accesului întreprinderilor din sectorul industrial din Republica Moldova la instrumentele de finanțare puse la dispoziție de partenerii de dezvoltare/ donatorii și Băncile comerciale locale.
- 2) Introducerea managementului energetic și a celor mai bune practici în industrie prin:

- a) Definitivarea procesului de elaborare a cadrului legal privind crearea și asigurarea funcționalității sectorului management energetic și audit energetic în industrie și implementarea acestuia prin implicarea personalului format în domeniul respectiv;
- b) Asistență tehnică întreprinderilor și altor organizații în identificarea și implementarea opțiunilor disponibile de eficientizare a consumului de resurse;
- c) Sprijin la identificarea instrumentelor de finanțare a măsurilor de eficientizare a consumului de resurse;
- d) Reglementarea utilizării gazelor fluorurate cu efect de seră cu potențial înalt de încălzire globală, în conformitate cu prevederile Legii nr. 43/2023 privind gazele fluorurate cu efect de seră.
- e) Implementarea componentelor relevante acțiunilor de aer, climă și energie prin programele și proiectele UE.

Problemele identificate:

- 1) Chiar dacă există o gamă largă de tehnologii cost-eficiente de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, realizarea pe deplin a acestora întâmpină o multitudine de bariere economice. În sectorul industrial, companiile vor investi în atenuarea emisiilor de gaze cu efect de seră în măsura în care ceilalți factori vor genera un profit în investițiile lor.
- 2) Utilajele și echipamentele existente la întreprinderile industriale din Republica Moldova au un grad sporit de uzură morală și fizică, iar statul are posibilități reduse de a susține financiar procesul de restructurare și reutilizare a întreprinderilor industriale.
- 3) În industrie există un deficit crescând de personal ingineresc și tehnic calificat și o discordanță între formarea profesională a personalului tehnic și necesitățile industriei.
- 4) Unele procese industriale (spre exemplu, producerea lactatelor, panificației) nu au întotdeauna sprijinul necesar din partea autorităților pentru a suporta investițiile în modernizare și renovare, ce ar contribui la creșterea competitivității, de exemplu, prin micșorarea sinecostului.
- 5) Instabilitatea legislației, în special în domeniul politicii fiscale și bugetare, posibilitățile reduse ale statului pentru susținerea financiară a procesului de restructurare a întreprinderilor industriale.
- 6) Lipsa unui mediu de afaceri favorabil este, de asemenea, o barieră în calea transferului tehnologic. Abilitatea întreprinderilor mici și mijlocii (care constituie 99,6% în 2019⁶), inclusiv a întreprinderilor micro, care sunt în măsură mai mare gestionate de femei (90,3%) comparativ cu ponderea întreprinderilor micro gestionate de bărbați (82,3%), de a accesa și de a absorbi informațiile privind cele mai performante tehnologii este adesea limitată. Chiar și marile companii au resurse tehnice limitate pentru a interpreta și a traduce informațiile disponibile la acest subiect.
- 7) Lipsa companiilor de servicii energetice care și-ar asuma rolul de a ajuta întreprinderile mici și mijlocii să găsească și să finanțeze ameliorări de eficiență. Crearea companiilor de servicii energetice este constrânsă de indisponibilitatea capitalului de pornire din partea instituțiilor financiare care nu sunt obișnuite cu modelul de afaceri al acestor organizații.

Subsecțiunea a 5-a

Contribuția sectorului agricol la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest domeniu

⁶ Principalele rezultate ale cercetării “Dezvoltarea Mediului de Afaceri”. Notă analitică, BNS, 2019, p.9
<https://statistica.gov.md/public/files/ComPresa/Antreprenoriat_feminin/Antreprenoriat_femei_barbati_2018.pdf>

27. În sectorul agricol sunt prevăzute mai multe acțiuni orientate spre dezvoltare cu emisii reduse. Astfel,

Obiectivele specifice la capitolul schimbarea climei ale Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 301/2014, rezidă în „Integrarea principiilor de protecție a mediului, dezvoltarea durabilă și dezvoltarea economică verde, adaptarea la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale”, „Asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale”, precum și „Crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea cu 30% a emisiilor de poluanți în atmosferă până în anul 2023 și cu cel puțin 20% a gazelor cu efect de seră până în anul 2020, comparativ cu scenariul liniei de bază”. În acest sens este prevăzută îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fâșiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100%, precum și gestionarea durabilă și protecția resurselor minerale utile.

O condiție importantă pentru a trece la o agricultură durabilă este reducerea numărului de lucrări ale solului prin implementarea sistemelor conservative de lucrare a solului „mini-till” și „no-till”. Conform Rapoartelor privind implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020 al Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare suprafața de teren agricol cultivat sub tehnologia no-till/mini-till, a variat între 51,0 – 133,5 mii ha pe an în perioada anilor 2013 – 2019, datorate în mare parte subvenționărilor alocate la tehnica agricolă procurată de către fermieri prin intermediul proiectelor investiționale IFAD-V, IFAD-VI, MAC-P și 2KR.

Conform Hotărârea Guvernului nr. 464/2023 cu privire la aprobarea Regulamentului de subvenționare a investițiilor din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR), Guvernul Republicii Moldova stimulează investițiile în tehnologii de lucrare a solului prin metoda conservativă pentru procurarea tractoarelor și echipamentului agricol destinat agriculturii conservative. Această măsură de subvenționare a fost aplicată și anterior în politicile publice de sprijin a fermierilor.

De asemenea, implementarea bunelor practici agricole, ca măsură de sprijin a fermierilor autohtoni, urmărește sporirea fertilității solului și reducerea impactului administrării fertilizanților de origine sintetică în sol prin însămânțarea terenurilor agricole cu leguminoase pentru boabe, mazăre, fasole, năut, linte sau soia.

Conform Hotărârea Guvernului nr. 455/2017 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor FNDAMR, pentru subvenționarea tehnicii și utilajului agricol, inclusiv mini-till și no-till, în anul 2022 au fost depuse 10864 cereri de solicitare a sprijinului financiar în suma subvenției solicitate de 1793,8 mil lei. Suma subvențiilor solicitate de producătorii agricoli, în anul 2022 față de anul 2021, s-a majorat cu 442,1 mil. lei. Din sursele financiare ale FNDAMR pentru anul 2022, AIPA a achitat ca subvenții post-investiționale 1253,9 mil. lei sau 72% din valoarea FNDAMR.

28. Programul de îmbunătățiri funciare în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol pentru anii 2021-2025 și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia pentru anii 2021-2023 privind implementarea acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 864/2020, a fost elaborat cu scopul realizării măsurilor de prevenire, stopare a degradării solurilor și sporirii fertilității acestora. Programul prevede implementarea practicilor agricole prietenoase mediului ce vor permite obținerea recoltelor scontate prin aplicarea metodelor de sporire a fertilității solurilor: sistemul de lucrări pentru conservarea solului, asolamente, structura rațională a suprafețelor culturilor agricole, fertilizarea complexă cu îngrășăminte organice și minerale, implementarea amenajărilor hidroameliorative etc. Pentru realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului în perioada anilor 2023-2025, au fost planificate mijloace financiare estimative echivalentul la 4,278 miliarde lei, inclusiv 59,626 mil lei din bugetul de stat, respectiv 4,219 miliarde lei din surse externe.

Implementarea politicilor durabile de creștere a animalelor și aprobarea de plăți directe în sectorul zootehnic din FNDAMR (Hotărârea Guvernului nr. 492/2023 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acordarea de plăți directe în sectorul zootehnic din Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural) contribuie la minimizarea emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la dejecțiile animaliere, inclusiv ca urmare a aplicării practicilor durabile de management al acestora, precum și utilizării tehnologiilor de recuperare a emisiilor de metan prin organizarea producerii biogazului.

Problemele identificate:

Agricultura în Republica Moldova este o activitate foarte vulnerabilă la riscuri, fiind susceptibilă în special la factorii climatici (precum secetele, înghețurile, inundațiile, căderile de grindină, eroziunile și alunecările de teren). Reducerea dependenței de astfel de fenomene este o provocare majoră pentru acest sector.

Cele mai relevante bariere în calea de dezvoltare cu emisii reduse de carbon a sectorului sunt asociate cu:

- 1) alocații bugetare reduse, în special pentru renovarea bazei tehnico-materiale, investiții capitale reduse pentru renovarea patrimoniului;
- 2) acoperirea financiară relativ insuficientă a Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (în perioada 2016-2020, subvențiile agricole au variat doar între minimum 1,9% (2020)⁷ și maximum 2,5% (2016)⁸, din cheltuielile bugetare);
- 3) gradul insuficient de dezvoltare a pieței de asigurări în agricultură;
- 4) fragmentarea excesivă a terenurilor agricole, fapt ce contribuie la scăderea randamentului producției agricole prin nerespectarea tehnologiilor de lucrare a solului și de protecție antierozională a terenurilor agricole;
- 5) dezvoltarea insuficientă a agriculturii conservative bazată pe tehnologiile „no-till” și „mini-till” cu subsolaj de lucrare a solului și menținerea bilanțului pozitiv al humusului, azotului și carbonului în sol prin utilizarea sistemică a îngrășămintelor verzi de mazărice;
- 6) fertilizarea insuficientă și neechilibrată a culturilor agricole cu îngrășămintă chimice, secătuirea treptată a rezervelor de fosfor și potasiu din sol cu efect negativ asupra volumului și calității producției agricole;
- 7) utilizarea insuficientă pe terenurile arabile a îngrășămintelor organice, ce duc la micșorarea eficienței îngrășămintelor chimice, formarea unui bilanț profund negativ al humusului și carbonului în sol, majorarea emisiilor gazelor cu efect de seră, destructurarea, compactarea puternică a stratului arabil și majorarea riscului manifestării secetei pedologice cu urmări grave pentru starea de calitate și capacitatea de producție a solurilor agricole;
- 8) lipsa investițiilor pentru redresarea sectorului zootehnic și pentru implementarea unor sisteme durabile de management al dejecțiilor animaliere;
- 9) posibilități reduse de procurare a animalelor de prăsilă și utilajului performant, respectiv politica de prețuri neeficientă la achiziționarea materiei prime pentru sectorul zootehnic;
- 10) lipsa unei abordări integrate și comprehensive cu privire la utilizarea eficientă a resurselor de energie regenerabilă (deșeurilor agricole, dejecțiilor animaliere);
- 11) dezvoltarea nesemnificativă a segmentelor lanțului valoric a produselor agricole cu valoare adăugată înaltă;
- 12) sistem statistic inefficient de evidență a culturilor agricole, efectivului de animale și păsări domestice;
- 13) lipsa unui program de stat referitor la dezvoltarea principalei ramuri a zootehniei (căreia îi revine și cea mai mare parte a emisiilor de GES) - creșterea bovinelor de lapte și carne;

⁷ Legea Nr. 172 din 19.12.2019 bugetului de stat pentru anul 2020. Publicat: 27.12.2019 în Monitorul Oficial Nr. 393-399, Art. Nr. 321.
<https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123193&lang=ro>

⁸ Legea Nr. 154 din 01.07.2016 bugetului de stat pe anul 2016. Publicat: 26.07.2016 în Monitorul Oficial Nr. 230-231, Art. Nr. 486.
<https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94065&lang=ro>

- 14) insuficiența de specialiști în domeniu din cauza exodului masiv al populației rurale în căutarea unui loc de muncă mai bine plătit.

Strategiile și programele sectoriale aprobate până în prezent nu au avut suficienți sorți de izbândă. Drept urmare, în ultimii 20 ani agricultura Republicii Moldova a fost bazată preponderent pe exploatarea fertilității naturale a solurilor (conținutului existent de humus în soluri acumulat pe parcurs de milenii).

Au fost excluse din asolamentele exploatațiilor agricole culturile furajere și o parte din culturile tehnice, inclusiv tutunul, parțial sfecla de zahăr, dar și legumele, cartoful, culturile etero-oleaginoase, plantele medicinale și alte produse cu valoarea adăugată sporită. S-a micșorat semnificativ producția produselor zootehnice de bază ca urmare a faptului că în sectorul zootehnic prevalează producția de scară mică în gospodării individuale în care predomină tehnologiile extensive de producere. Drept consecință, s-a redus productivitatea sectorului și s-a intensificat poluarea mediului, deoarece dejecțiile animaliere generate nu sunt administrate pe câmpuri în calitate de îngrășăminte organice, ci rămân depozitate în perimetrul localităților rurale, agravând situația ecologică și sanitară a spațiului rural.

Subsecțiunea a 6-a

Contribuția sectorului *Folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultura (FTSCFTS)* la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest sector

29. Sectorul forestier contribuie la atenuarea emisiilor de carbon prin sechestrarea acestora de către vegetație, precum și prin substituirea combustibilului fosil cu masa lemnoasă produsă. Politicile existente la nivelul sectorului forestier includ prevederi care, direct sau indirect, influențează abilitatea sectorului de a spori capacitatea de captare a carbonului. Accentul este pus pe extinderea zonelor forestiere, conservarea diversității biologice, fortificarea capacității instituționale și umane, cooperarea internațională etc. În cadrul sectorului „FTSCFTS”, în anul 1990 pajiștile au avut o pondere de 26,6% în procesul de sechestrare de CO₂. În anul 2022 ponderea pajiștilor în acest proces a scăzut până la 10,1% rămânând o sursă importantă în bilanțul total înregistrat pe acest sector.

În conformitate cu art. 78 și 80 din Codul silvic nr. 887/1996, sunt interzise fragmentarea și reducerea suprafețelor fondului forestier și suprafețelor din afara acestuia acoperite cu vegetație forestieră, cu excepția cazurilor speciale.

Legea nr. 1041/2000 pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate reglementează aspectele de alocare și de împădurire a terenurilor degradate. Finanțarea lucrărilor de împădurire și de plantare (proiectare, plantare și îngrijirea noilor păduri și fișilor forestiere de protecție până la atingerea stării de masiv) trebuie să fie realizată din fondurile destinate pentru îmbunătățirea stării terenurilor degradate, alocațiile din bugetul de stat, fondurile naționale disponibile, finanțare externă, sponsorizări etc. Autoritatea publică centrală va facilita asigurarea deținătorilor de terenuri cu material forestier de reproducere pentru împădurirea terenurilor degradate.

Problemele identificate:

- 1) Resursele forestiere din Republica Moldova se caracterizează prin dispersarea, fragmentarea și repartizarea lor neuniformă pe zonele geografice și sunt limitate pentru a satisface necesitățile economice, sociale și ecologice, iar problema exploatării ilegale a pădurilor este considerată o problemă majoră a sectorului forestier. În pofida faptului că, începând cu anii '90, au fost aprobate și adoptate o serie de documente și acte normative de reglementare în domeniul silvic privind prevenirea și combaterea exploatării forestiere ilegale, studiile recente arată că volumul total de lemn provenit din surse neidentificate (în principal din exploatarea forestieră ilegală) este de circa

400 mii m³ anual, ceea ce este aproximativ egal cu volumul lemnului recoltat oficial. Această problemă se datorează: puterii de cumpărare redusă a populației, care nu este capabilă să-și satisfacă în mod legal necesitățile de lemn, în special de lemn de foc; nivelului de viață scăzut din zonele rurale și lipsa altor surse de venituri; impozitelor și taxelor mari la materialul lemnos obținut în mod legal; faptului că ofertele de produse forestiere recoltate în mod legal nu corespund cererii interne, iar cea din urmă nu este afectată de legalitatea materialului lemnos; capacităților companiilor locale de prelucrare a lemnului care depășesc cantitățile furnizate legal; lipsei personalului specializat în paza terenurilor cu vegetație forestieră la unii deținători (majoritatea primăriilor); aplicării necorespunzătoare a legislației forestiere; reducerii finanțării sectorului forestier din partea statului; salariilor mici ale personalului din sectorul forestier și lipsei interesului material; monitorizării inadecvate a fluxului de lemn și originii acestuia.

- 2) Diminuarea cantitativă și calitativă a pădurilor, în special a celor comunale, a fâșiilor de protecție a apelor și terenurilor agricole, condiționează intensificarea calamităților meteo-climatice, perturbarea regimului hidrologic, aridizarea teritoriului cu pierderi economice și ecologice enorme.
- 3) Insuficiența cadrului instituțional și de management pentru obiectele și complexele ariilor naturale protejate de stat și lipsa surselor de finanțare necesare pentru asigurarea managementului durabil al acestora, dimensiunile insuficiente ale suprafețelor ariilor naturale protejate de stat (doar 5,5% din teritoriul), precum și ale celor de păduri (doar 11,1% din teritoriul țării), asigurarea și dezvoltarea insuficientă a managementului durabil al pădurilor, spațiilor verzi, pășunilor zonelor umede, degradarea continuă a fâșiilor forestiere de protecție a râurilor și bazinelor acvatice care provoacă pierderi de habitate și ecosisteme.
- 4) Sistemul practicat de management extensiv al pajiștilor, caracterizat prin lucrări minime de îngrijire aplicate sau chiar absența acestora, lipsa de corelare între capacitatea de producție a pajiștilor și încărcătura acestora cu animale, îmbinat cu acțiunea altor factori de degradare, precum procesele erozionale, invadarea cu buruieni și tufărișuri, influențează profund asupra calității și productivității pajiștilor.
- 5) Practicile de transformare în pajiști a diferitor categorii de terenuri degradate, inclusiv ca principal factor de sechestrare a GES, sunt în proces de diminuare, fiind în mare parte excluse din atenția autorităților administrației publice locale și regionale.

Subsecțiunea a 7-a

Contribuția sectorului *deșeurilor* la dezvoltarea cu emisii reduse și problemele identificate în acest sector

30. Politica națională în domeniul gestionării deșeurilor este axată pe dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor necesare pentru protecția, în mod adecvat, a mediului înconjurător la nivel global, național și local de efectele asociate cu gestionarea deșeurilor generate de populație, întreprinderi și instituții, conform prevederilor Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 248/2013.

Pentru alinierea treptată a practicilor naționale de gestionare a deșeurilor la cele ale Uniunii Europene, a fost adoptat cadrul legal, instituțional și informațional respectiv. Astfel Legea 209/2016 cu privire la deșeurile transpune în legislația națională Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile și de abrogare a anumitor directive. În perioada 2018-2020 au fost adoptate mai multe acte normative pentru aplicarea coerentă a Legii în cauză. Totodată, proiectul Regulamentului privind depozitarea deșeurilor care are drept obiectiv stabilirea cadrului legal pentru desfășurarea activităților de depozitare a deșeurilor, pentru proiectarea, construcția, exploatarea, monitorizarea, închiderea și urmărirea post-inchidere a depozitelor noi și celor existente încă nu a fost aprobat.

Prin intermediul unor parteneriate la nivel internațional, național și local, sunt încurajate și atrase investițiile necesare pentru dezvoltarea durabilă a sectorului, conform priorităților și ritmului accesibil pentru societate.

Astfel, în luna iunie 2020 a fost ratificat de către Parlamentul Republicii Moldova Contractul de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții privind implementarea Proiectului „Deșeuri solide în Republica Moldova”, în mărime de 25 milioane euro, iar prin Acordul semnat la data de 18 octombrie 2019 între Banca Europeană de Investiții și Guvernul Republicii Moldova va fi acordat un împrumut de 100 milioane de euro pentru îmbunătățirea serviciilor de gestionare a deșeurilor solide în țară. Proiectele respective, urmate a fi semnate, vor avea drept obiectiv reducerea impactului negativ asupra mediului și sănătății oamenilor, prin modernizarea sistemelor de colectare a deșeurilor și colectare separată a materialelor reciclabile și a deșeurilor biologice, precum și reabilitare a gropilor de gunoi sau închiderea acestora. Depozitele regionale de deșeuri vor fi dotate cu sisteme de recuperare a biogazului, care vor contribui la reducerea emisiilor de GES.

Conform Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 248/2013, atingerea obiectivelor prestabilite vor contribui la:

- 1) creșterea gradului de acoperire a serviciilor de colectare a deșeurilor pentru toate fluxurile de deșeuri;
- 2) reducerea cantităților de deșeuri depozitate la gropile de gunoi neconforme cerințelor noi, aprobate prin cadrul legal aproximat la directivele Uniunii Europene, și curățarea terenurilor contaminate istoric;
- 3) creșterea gradului de colectare și utilizare a materiei prime secundare prin promovarea reciclării și reutilizării deșeurilor;
- 4) extinderea duratei de operare a depozitelor de deșeuri menajere solide și dotarea depozitelor cu sisteme de captare a emisiilor și tratare a levigatului, astfel limitându-se impactul emisiilor de gaze cu efect de seră, al poluanților organici persistenți și al levigatului care provine din aceste depozite de deșeuri;
- 5) reducerea cantităților de deșeuri menajere biodegradabile netratate, depozitate pe terenuri;
- 6) dezvoltarea noilor capacități de prelucrare, tratare și a instalațiilor de eliminare a deșeurilor care corespund standardelor internaționale.

Problemele identificate:

- 1) Lipsa reglementărilor normative și tehnice în domeniul tratării deșeurilor adecvate situației actuale și cerințelor legislației UE.
- 2) Lipsa infrastructurii de planificare, organizare și implementare a unui sistem de management integrat al deșeurilor la toate nivelurile.
- 3) Servicii specializate în colectarea și eliminarea deșeurilor există în municipii și în toate centrele raionale. Gestionarea acestora se realizează în mod organizat prin intermediul serviciilor oferite în bază de contract. Acest sistem acoperă doar 60-90% din totalul generatorilor de deșeuri menajere din mediul urban.
- 4) Lipsa depozitelor pentru depozitarea finală a deșeurilor construite și operate în conformitate cu standardele de mediu.
- 5) Insuficiența capacităților instituționale în valorificarea finanțării acordate de Banca Europeană de Investiții (BEI) și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) în domeniul managementului deșeurilor.
- 6) Finanțare insuficientă pentru dezvoltarea infrastructurii de tratare a apelor uzate atât la nivel de stat, cât și la nivel privat.
- 7) Capacități tehnice depășite ale stațiilor de epurare a apei uzate.
- 8) Insuficiența instalațiilor moderne de prelucrare a nămolurilor formate în cadrul epurării apelor uzate.

- 9) Infrastructura precară pentru colectarea, transportul și eliminarea deșeurilor, mai ales în zonele rurale, fapt care afectează grav sănătatea populației, în special a copiilor.
- 10) Lipsa unor responsabilități clar definite pentru fiecare parte implicată în managementul deșeurilor și apelor uzate la nivel de instituții de stat, asociații, organizații neguvernamentale, sectorul privat, societăți civile asociate (toate având o finanțare insuficientă a domeniului managementului deșeurilor la nivel de stat), cât și la cel privat împiedică implementarea unor măsuri globale de gestionare a deșeurilor și apelor uzate.
- 11) Lipsa capacităților de tratare a deșeurilor periculoase, inclusiv a celor spitalicești, care, fiind depozitate de rând cu cele municipale, prezintă un risc sporit pentru mediu, precum și a deșeurilor de construcții și demolare, a dejecțiilor animaliere, a deșeurilor stradale, a uleiurilor tehnice, a anvelopelor etc.

Deșeurile vor rămâne a fi o sursă importantă de poluare a mediului în Republica Moldova dacă nu se vor întreprinde măsuri concrete pentru stabilirea unui management adecvat al acestora, pe baza unui cadru legislativ, normativ și tehnic, în corespundere cu principiile directivelor Uniunii Europene.

Subsecțiunea a 8-a

Posibilele consecințe în cazul neintervenției în soluționarea problemelor evidențiate

31. Lipsa de acțiuni în cazul neintervenției în soluționarea problemelor evidențiate va avea posibile consecințe negative pentru Republica Moldova. În primul rând:

- 1) Nu va fi respectată Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei, ratificată de țara noastră prin Hotărârea Parlamentului nr. 404/1995;
- 2) Nu vor fi îndeplinite prevederile Acordului de la Paris, ratificat de țară prin Legea nr. 78/2017;
- 3) Nu vor fi îndeplinite prevederile Capitolului 17 „Politici climatice” al Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, , ratificat prin Legea nr. 112/2014;
- 4) Va lipsi mecanismul prin care urmează să fie atinse obiectivele aferente schimbărilor climatice stipulate în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” aprobată prin Legea nr. 315/2022;
- 5) Va fi afectată grav sănătatea și bunăstarea populației, în special a grupurilor vulnerabile (copiilor, femeilor însărcinate și cu copii mici, vârstnicilor ș.a), fiind amenințată și atingerea Obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) formulate de Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, la care țara este semnatară;
- 6) Ministerul Mediului, nu va fi în stare să aducă la bun sfârșit îndeplinirea angajamentelor asumate de țară față de CONUSC și UE;
- 7) Instituțiile financiare internaționale angajate în finanțarea proiectelor din domeniul schimbărilor climatice condiționează, de regulă, sprijinul prin prezentarea unui document oficial privind dezvoltarea cu emisii reduse care ar reflecta CND actualizată. Lipsa Programului defavorizează țara în obținerea de finanțări atractive din partea donatorilor și nu contribuie la creșterea încrederii în a fi parte la acțiunile concertate spre atingerea obiectivelor CONUSC de reducere a GES.

Astfel, lipsa acțiunilor specificate în Program nu va permite depășirea problemelor evidențiate pe sectoare:

- 1) În sectorul *energetic* (producerea energiei electrice și termice), securitatea energetică va avea de suferit din lipsa suportului internațional pentru dezvoltarea surselor de energie;
- 2) În sectorul *transporturi*, motivația pentru promovarea mijloacelor de transport eficiente energetic și care nu poluează mediul (hibride, electrice) va fi diminuată;

- 3) În sectorul *clădiri*, accentul spre promovarea fondului de clădiri eficiente energetic va fi mai puțin pronunțat, cu impacturi respective asupra bunăstării cetățenilor și a bugetelor locale;
- 4) În sectorul *industrial*, producerea cimentului și a sticlei ar putea avea loc pe viitor la prețuri necompetitive din cauza lipsei suportului organismelor financiare internaționale spre re tehnologizarea industrială, organisme, care au aderat la acordurile de reducere a emisiilor de GES la nivel global;
- 5) În sectorul *agricol*, lipsa măsurilor orientate spre promovarea agriculturii conservative va avea efect negativ nu numai asupra reducerii emisiilor de GES, ci și la menținerea unei ramuri subdezvoltate cu consecințe adecvate asupra bugetului local și central și a cetățenilor în ansamblu;
- 6) În sectorul *FTSCFTS*, atingerea obiectivului de 15% păduri din teritoriul țării va fi zădărnicit, dat fiind că nu vor putea fi accesate fondurile donatorilor internaționali, care, de regulă, sprijină doar proiectele susținute de politici credibile din partea statului în domeniul silviculturii;
- 7) În sectorul *deșeuri*, ca și în cel *FTSCFTS*, promovarea unui management eficient al deșeurilor este greu de conceput fără sprijinul donatorilor internaționali, toți condiționând eliberarea de fonduri doar în condițiile în care politicile țării sunt în concordanță cu Acordul de la Paris.

Secțiunea a 3-a

Respectarea principiului LNOB („nimeni să nu fie lăsat în urmă”)

32. PDER este elaborat în conformitate cu regulile și viziunile Convenției-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei și a Acordului de la Paris. Obiectivul general al acestor două tratate internaționale la care Republica Moldova este parte constă în reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră la un nivel care să mențină încălzirea globală către anul 2100 într-o limită mai mică de 1,5° C. Astfel, în conformitate cu această abordare impactul emisiilor de gaze cu efect de seră nu este evaluat ca un impact direct al acestora asupra diferitor grupuri țintă vulnerabile la nivel național, precum categorii de vârstă și gender.

33. Impactul emisiilor de gaze cu efect de seră asupra schimbărilor climatice este determinat ca unul integru la nivel global. O metodologie și o abordare privind impactul emisiilor de GES asupra grupurilor vulnerabile, grupurilor țintă ale politicilor și efectele problemelor asupra cetățenilor în deosebi cu dezagregarea datelor în baza criteriilor minime pentru respectarea principiului LNOB nu există în prezent. La momentul actual în cadrul CONUSC și Acordului de la Paris (AP) se încearcă a face primii pași metodologici în aspectul alinierii măsurilor din cadrul Contribuțiilor Naționale Determinate (CND) cu acțiunile și principiile LNOB. Dacă acest aspect metodologic va fi depășit o astfel de interconexiune a acestor documente de politici ar putea fi efectuată în 2025 atunci când conform cerințelor CONUSC și AP, CND a țării va fi revizuită.

III. OBIECTIVUL GENERAL

34. Prezentul Program este chemat să contribuie la realizarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Moldova Europeană 2030, aprobată prin Legea nr. 315/2022, în partea ce ține de Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur, prin dezvoltarea economică verde și durabilă, având la bază o evaluare a constrângerilor dezvoltării cu emisii reduse de carbon. Economia verde reprezintă un nou model de creștere economică, un generator de locuri de muncă decente și o strategie vitală pentru eliminarea sărăciei. Aceasta implică asumarea unei responsabilități sporite pentru a stopa degradarea mediului și consumul resurselor naturale,

având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este prevăzut în Agenda de dezvoltare durabilă 2030.

35. Programul stabilește un mecanism de dezvoltare orientat spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și identificarea acoperirii financiare pentru promovarea unor politici și proiecte investiționale adecvate de atenuare a acestora în toate sectoarele economiei naționale. În acest proces țara va concura cu țările din regiune în atragerea investițiilor, valorificarea și extinderea oportunităților de export, atragerea oamenilor talentați, promovând creșterea economică incluzivă etc. De asemenea, este clar că modernizarea țării – pe toate planurile – este posibilă numai prin continuarea și aprofundarea procesului de integrare europeană a țării.

Politicile de atenuare a emisiilor de GES expuse în acest Program sunt coerente cu cele de adaptare la schimbările climatice, precum și alte politici orientate spre crearea în țară a unui mediu sănătos și sigur.

36. **Obiectivul general** al Programului constă în realizarea Contribuției Naționale Determinate Actualizată a Republicii Moldova (CNDA) către CONUSC, care se focusează pe obiectivul necondiționat (cu finanțare internă) și obiectivul condiționat (cu finanțare externă).

Obiectivul necondiționat, care cuprinde întreaga economie a țării constă în implementarea principiilor economiei verzi, prin utilizarea eficientă a resurselor și energiei, aplicarea tehnologiilor performante prietenoase mediului, care vor contribui la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 70% către anul 2030 față de anul 1990, în loc de 64-67% asumate în CND(I).

În ceea ce privește obiectivul condiționat, în loc de 78%, asumate în CND(I), angajamentul de reducere ar putea fi sporit până la 88% sub nivelul 1990, cu condiția suportului adecvat din partea donatorilor internaționali.

37. Programul va contribui la atingerea următoarelor rezultate preconizate:

- 1) Integrarea planificării economice cu prioritățile politicii de atenuare și adaptare la schimbările climatice;
- 2) Promovarea sinergiilor între obiectivele climatice și cele de dezvoltare (oportunități de angajare, co-beneficii în raport cu sănătatea, calitatea aerului, biodiversitate etc.);
- 3) Stabilirea consensului și susținerea ministerelor în scopuri de dezvoltare economică și acțiuni climatice;
- 4) Consolidarea certitudinii de reglementare pentru investitori prin identificarea priorităților pe termen mediu și lung;
- 5) Furnizarea informației despre acțiunile întreprinse de Guvern și mijloacele de angajare constructivă cu aceste acțiuni;
- 6) Îmbunătățirea coordonării și comunicării cu părțile interesate, cum ar fi întreprinderile și societatea civilă, și creșterea gradului de conștientizare a publicului cu privire la știința și politica schimbărilor climatice;
- 7) Furnizarea de semnale timpurii către sectorul privat pentru posibile direcții de investiții, cercetare și dezvoltare;
- 8) Identificarea obligațiilor țării față de Convenție etc.

IV. OBIECTIVELE SPECIFICE

Secțiunea 1

Obiectivele specifice derivate din obiectivul general al programului

38. Obiectivul CNDA va fi atins prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în 7 sectoare, conform obiectivelor specifice de mai jos, fiind reflectate și în valori absolute în Tabelul nr. 5 și Figura nr. 2 și nr. 3:

Obiectiv specific 1. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul *energetic* cu 81% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 87% comparativ cu anul 1990.

Obiectivul specific 2. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul *transporturi* cu 52% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 55% comparativ cu anul 1990.

Obiectivul specific 3. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul *clădiri* cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 77% comparativ cu anul 1990.

Obiectivul specific 4. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul *industrial* cu 27% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată poate atinge până la 31% comparativ cu anul 1990.

Obiectivul specific 5. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul *agricol* cu 44% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 47% comparativ cu anul 1990.

Obiectivul specific 6. Majorarea necondiționată, până în anul 2030, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul sectorului *folosința terenurilor, schimbarea categoriei de destinație și/sau a modului de folosință a terenurilor și silvicultură* până la 10% și sechestrarea de gaze cu efect de seră condiționată până la 391%⁹ comparativ cu anul 1990.

Obiectivul specific 7. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul *deșeuri* cu 14% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 18% comparativ cu anul 1990.

Tabelul 5.

Obiectivele specifice privind emisiile sectoriale și naționale de gaze cu efect de seră direct în Republica Moldova în cadrul scenariilor analizate pentru perioada până în 2030, kt CO₂ echivalent

Sectoarele	1990	2025	2030
Scenariul necondiționat			
Energetic (producerea energiei electrice și termice)	21308	3624	4014
Transporturi	4479	1966	2150
Clădiri	9902	2403	2538
Industrial	1572	1036	1144
Agricol	5221	2703	2929
Folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură (FTSCFTS)	-1528	-1024	-1686
Deșeuri	1515	1273	1309
Total național de gaze cu efect de seră, cu FTSCFTS	43391	12448	12820
Total național de gaze cu efect de seră, fără FTSCFTS	44919	13472	14506
Scenariul condiționat			
Energetic (producerea energiei electrice și termice)	21308	2785	2764
Transporturi	4479	1887	2026
Clădiri	9902	2150	2247
Industrial	1572	995	1080
Agricol	5221	2597	2756
FTSCFTS	-1528	-4504	-7507
Deșeuri	1515	1224	1241
Total național de gaze cu efect de seră, cu FTSCFTS	43391	7570	4981
Total național de gaze cu efect de seră, fără FTSCFTS	44919	12074	12488

⁹ <http://www.clima.md/doc.php?l=ro&idc=82&id=4317> , pag. 131

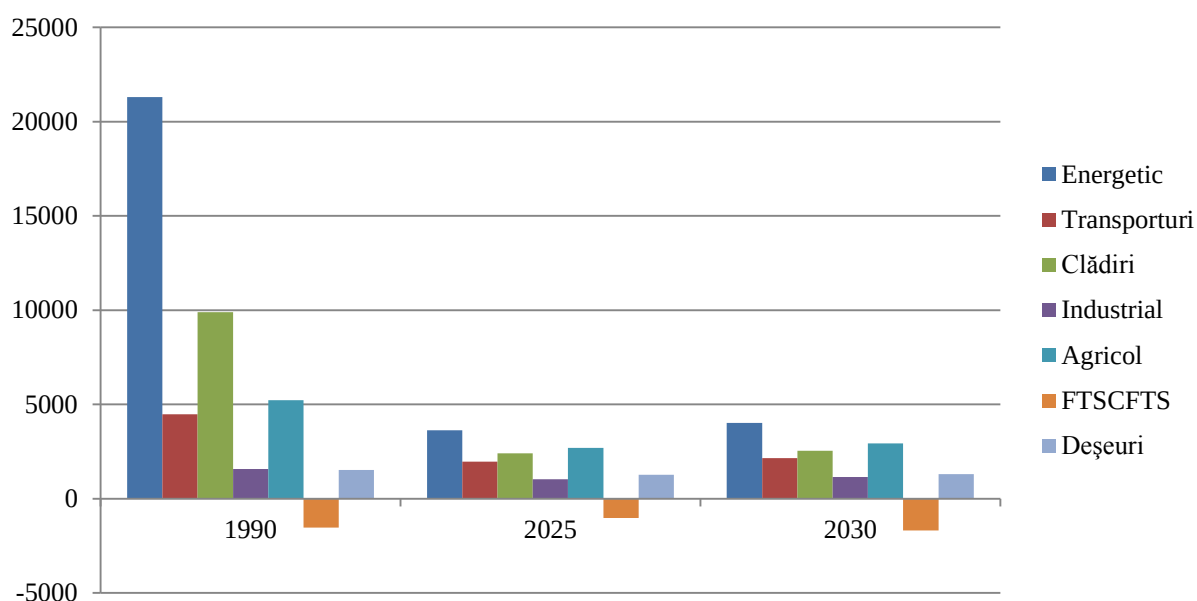

Figura 2. Emisiile sectoriale de gaze cu efect de seră direct în Republica Moldova în cadrul scenariului necondiționat pentru perioada pînă în anul 2030, Gg CO₂ echivalent.

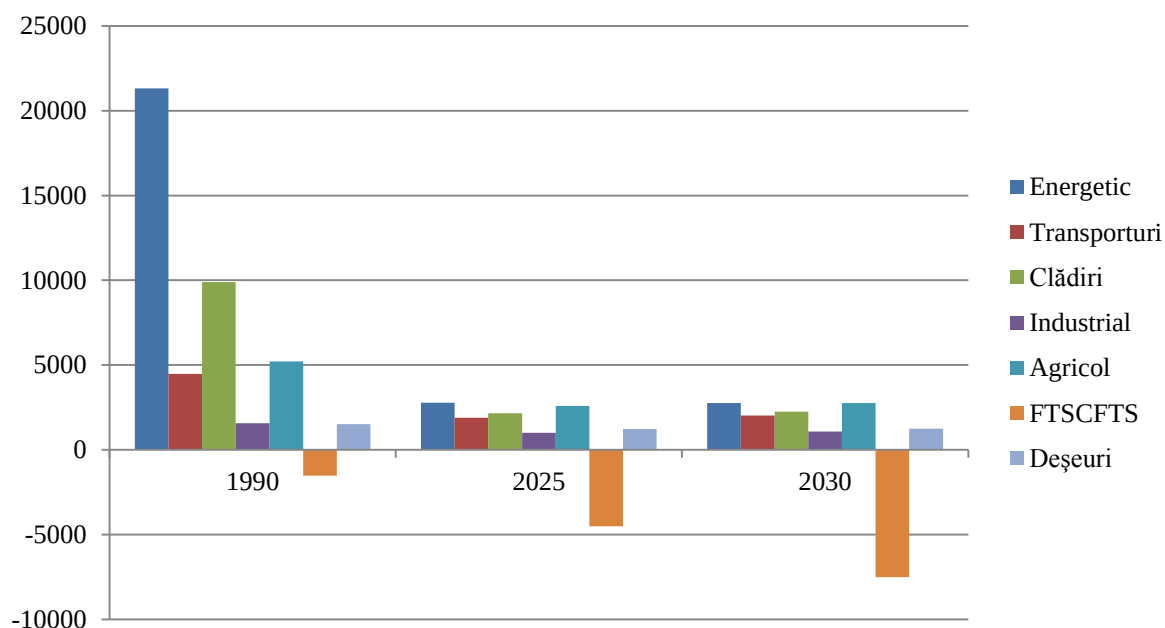

Figura 3. Emisiile sectoriale de gaze cu efect de seră direct în Republica Moldova în cadrul scenariului condiționat pentru perioada pînă în anul 2030, Gg CO₂ echivalent.

39. Ținta intermediară a fost stabilită pentru anul 2025 și prevede pentru acest an reducerea emisiilor totale naționale de gaze cu efect de seră cu nu mai puțin de 71% comparativ cu nivelul anului 1990, care ar putea fi majorate în condițiile prezenței unui suport financiar considerabil din partea donatorilor internaționali. Țintele pentru fiecare sector în parte, inclusiv intermediare, sunt prezentate în Tabelul nr. 6.

Tabelul 6.

Țintele intermediare și totale ale Programului, divizate pe sectoare, %

Sectoarele	Pînă în anul 2025		Pînă în anul 2030	
	necondiționat	condiționat	necondiționat	condiționat
Energetic	83	87	81	87
Transporturi	56	58	52	55
Clădiri	76	78	74	77
Industrial	34	37	27	31
Agricol	48	50	44	47
<i>FTSCFTS</i>	-33	195	10	391
Deșeuri	16	19	14	18
TOTAL	71	83	70	88

40. Pentru a atinge țintele pînă în anul 2025 și, respectiv, 2030, au fost deja inițiate și se vor desfășura în continuare activități axate pe:

- 1) identificarea soluțiilor de atenuare a emisiilor de gaze cu efect de seră direct care să nu afecteze procesul de dezvoltare și creștere economică;
- 2) evidențierea și eliminarea barierelor în calea tranziției către dezvoltarea cu emisii reduse;
- 3) consolidarea și continuarea promovării proiectelor și/sau investițiilor axate pe dezvoltarea economică cu emisii reduse;
- 4) prioritizarea acțiunilor de atenuare identificate.

În vederea atingerii obiectivelor specifice formulate mai sus, Programul stabilește următoarele acțiuni prioritare spre reducerea gazelor cu efect de seră:

- 1) Promovarea surselor regenerabile de energie, având obiectivul de reducere maximă a importului de combustibili fosili;
- 2) Promovarea eficienței energetice în vederea diminuării semnificative a intensității energetice;
- 3) promovarea modernizării parcului auto din Republica Moldova, inclusiv prin introducerea taxei de mediu diferențiate pentru vehicule, în funcție de nivelul de poluare, percepută la testarea tehnică a vehiculelor, efectuată anual;
- 4) Aplicarea agriculturii conservative spre reducerea degradării solurilor și creșterea eficienței prelucrării acestora;
- 5) Extinderea suprafețelor de terenuri împădurite și a ariilor naturale protejate de stat, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; extinderea suprafețelor împădurite pe terenuri degradate, care constituie peste 100 000 ha și care în prezent fac parte din fondul terenurilor cu destinație agricolă și alte categorii de terenuri; schimbarea destinației acestor categorii de terenuri în terenuri ale fondului forestier;
- 6) Crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care să contribuie la reducerea cantităților de deșeuri depozitate și creșterea ratei de reciclare; integrarea principiilor în domeniul managementului durabil al substanțelor chimice prin dezvoltarea sistemelor de clasificare, etichetare, autorizare și restricționare a acestora;
- 7) Crearea unui sistem de monitorizare și evaluare a calității factorilor de mediu în conformitate cu cerințele internaționale;

- 8) Integrarea principiilor de protecție a mediului, de asigurare a egalității de gen și a incluziunii, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde.

În vederea atragerii investițiilor spre promovarea proiectelor de atenuare a emisiilor de GES și de adaptare la schimbările climatice a fost deja dezvoltat Programul de Țară al Republicii Moldova pentru angajare cu Fondul Verde pentru Climă (FVC) pe anii 2023-2027, luând în considerație prioritățile naționale de dezvoltare, obiectivele și țintele legate de climă ale țării ce provin din documentele strategice.

Secțiunea a 2-a

Descrierea atingerii rezultatelor obiectivelor specifice

41. Orientările pentru atingerea scopului și obiectivelor Programului DER sunt în corespundere cu Obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) stabilite de Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, în particular ODD1 „Fără sărăcie”, ODD3 „Sănătate și stare de bine”, ODD5 „Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor”, ODD7 „Energie accesibilă și curată”, ODD8 „Muncă decentă și creștere economică”, ODD9 „Industrie, inovație și infrastructură”, ODD11 „Orașe și comunități durabile”, ODD12 „Consum și producție responsabile”, ODD13 „Acțiune asupra climei”. Realizarea acestor obiective ale Programului se realizează prin intermediul Planului național de dezvoltare cu emisii reduse elaborat conform Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, include direcțiile prioritare, obiectivele și măsurile pentru implementarea Programului de activitate al Guvernului, ca angajament în cadrul Acordului de la Paris.

42. În conformitate cu Acordul de la Copenhaga (2010), părțile semnatare neincluse în anexa nr. I la Convenția-cadru vor contribui la procesul de atenuare a fenomenului schimbărilor climatice prin intermediul acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național (Nationally Appropriate Mitigation Action (NAMA)). Prezentul Program aplică această formă de exprimare a măsurilor de reducere a GES. În funcție de obiectivul specific, NAMA sunt grupate în două categorii de acțiuni de atenuare adecvate la nivel național, care includ o gamă largă de abordări:

1) *acțiuni necondiționate (unilaterale)* – măsuri de atenuare pe cont propriu, întreprinse de către țările în curs de dezvoltare;

2) *acțiuni condiționate (sprijinite)* – măsuri de atenuare promovate de țările în curs de dezvoltare, implementate cu suportul țărilor dezvoltate, inclusiv celor incluse în anexa nr. I la Convenția-cadru, care oferă suport financiar și tehnic pentru transfer tehnologic și consolidarea capacităților.

43. Conform Platformei consolidate de acțiuni de la Durban, adoptată în anul 2011 la Conferința a XVII-a a Părților, țările în curs de dezvoltare au fost invitate să comunice Secretariatului Convenției-cadru, începând cu anul 2012, acțiunile prioritare de atenuare, pentru includerea acestora în Registrul acțiunilor de atenuare adecvate la nivel național. Drept răspuns la această chemare, în scopul obținerii finanțării NAMA condiționate, R. Moldova a elaborat până în prezent 12 proiecte de acest gen, ele fiind înregistrate în 2018 pe platforma CONUSC în Registrul NAMA. Pentru obținerea finanțării din partea sectorului privat și a programelor eligibile proiectele necesită a fi actualizate în conformitate cu deciziile CONUSC.

44. Fondul Verde pentru Climă (FVC), a fost înființat prin decizia Conferinței a XVI-a a Părților (Cancun, Mexic) din decembrie 2010. FVC este o platformă globală unică pentru a răspunde schimbărilor climatice prin investiții în dezvoltare cu emisii reduse și reziliență la schimbările climatice. FVC a fost susținut de 194 de Guverne pentru a limita sau reduce emisiile de GES din țările în curs de dezvoltare și pentru a ajuta societățile vulnerabile să se adapteze la impactul inevitabil al schimbărilor climatice. Țările dezvoltate s-au angajat să completeze anual

acest fond cu cca 100 miliarde dolari SUA. Republica Moldova dezvoltă Programul de Țară cu FVC (2023-2027) pentru facilitarea atragerii finanțări.

45. Prin aprobarea Programului de Țară, Moldova face un efort de a trece de la orientarea punctuală și fragmentată prin proiecte unice spre o abordare programatică și coerentă, aliniată la obiectivele dezvoltării durabile și la reziliența față de schimbările climatice.

Se anticipează că investițiile FVC prin proiecte implementate vor promova o schimbare de paradigmă către calea de dezvoltare cu emisii reduse și reziliență față de climă. Finanțarea FVC ar trebui să fie suplimentară Asistenței Oficiale de Dezvoltare (AOD) existente în Republica Moldova.

46. Suportul în vederea implementării Programului de dezvoltare cu emisii reduse și acțiunilor de atenuare adecvate la nivel național prioritare identificate poate lua, de asemenea, forma unui acord bilateral între donator și țara-gazdă.

47. O altă sursă importantă de finanțare a acțiunilor de reducere a emisiilor de GES o constituie Uniunea Europeană, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, și Banca Europeană de Investiții. UE recunoaște că acțiunea la capitolul schimbarea climei este cea mai eficientă atunci când sprijinul este conceput și implementat în parteneriat cu GUVERNELE naționale. Din acest motiv, UE colaborează îndeaproape cu GUVERNELE partenere pentru a-și consolida capacitatea instituțională în ceea ce privește dezvoltarea politicilor climatice, în conformitate cu propriile lor priorități naționale.

Printre mecanismele asistenței externe ale UE se numără și Instrumentul european de vecinătate (IEV), care susține și Republica Moldova. Printre alte obiective, IEV promovează dezvoltarea durabilă și atingerea obiectivelor ONU de dezvoltare ale mileniului și finanțează acțiuni în cadrul sustenabilității mediului.

48. UE sprijină țările din sud-estul Europei și prin intermediul Comunității Energetice, din care face parte și Republica Moldova. În acest cadru se înscrie Recomandarea 2018/01/MC-EnC privind pregătirea pentru elaborarea planurilor naționale integrate de energie și climă de către părțile contractante ale Comunității Energetice, Recomandare, care reflectă conținutul Regulamentului UE 2018/1999 al Parlamentului European și al Consiliului din 11.12.2018 privind guvernanta uniunii energetice și a acțiunilor climatice, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 663/2009 și (CE) nr. 715/2009 ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivelor 94/22/CE, 98/70/CE, 2009/31/CE, 2009/73/CE, 2010/31/UE, 2012/27/UE și 2013/30/UE ale Parlamentului European și ale Consiliului, a Directivelor 2009/119/CE și (UE) 2015/652 ale Consiliului și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 525/2013 al Parlamentului European și al Consiliului. Acesta din urmă stabilește un mecanism de guvernanta pentru punerea în aplicare a unor strategii și măsuri, coerente cu Acordul de la Paris, concepute pentru a îndeplini obiectivele Comunității Energetice și angajamentele pe termen lung asumate de UE în legătură cu emisiile de gaze cu efect de seră și, în special pentru prima perioadă 2023-2030, obiectivele UE privind energia și clima pentru 2030. Elaborarea și aprobarea planului în cauză deschide calea spre obținerea de finanțare pentru promovarea în țară a eficienței energetice și surselor regenerabile de energie, cu impacturi importante asupra reducerii de GES.

Prin Legea nr. 43/2023 privind gazele fluorurate cu efect de seră Republica Moldova a transpus integral Regulamentul (UE) nr. 517/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind gazele fluorurate cu efect de seră și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 842/2006, în vederea realizării măsurilor de atenuare a schimbărilor climatice și de protecție a mediului înconjurător prin reducerea emisiilor de gaze fluorurate cu efect de seră. Ministerul Mediului, în baza Legii nr. 43/2023, a efectuat modificări în Hotărârea Guvernului nr. 483/2019 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la formarea și atestarea specialiștilor în domeniul tehnicii frigului care conține hidroclorofluorocarburi și gaze fluorurate cu efect de seră, la fel și în Hotărârea Guvernului nr. 589/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire

la stabilirea mecanismului de repartizare a contingentelor anuale pentru importul hidroclorofluorocarburilor halogenate.

49. Conform prevederilor Acordului de Asociere RM-UE, Republica Moldova va implementa Directiva 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisii de gaze cu efect de seră în cadrul Uniunii și de modificare a Directivei 96/61/CE a Consiliului, în vederea promovării reducerilor de GES într-un mod rentabil și eficient din punct de vedere economic. Transpunerea Directivei 2003/87/CE în legislația națională va constitui un prim pas în crearea unui Sistem de comercializare a cotelor de emisii (CCE) care va fi compatibil pentru a se conecta ulterior la UE-CCE. Pentru a face parte din UE-CCE, vor fi implementate și alte directive și regulamente UE, inclusiv cele care reglementează monitorizarea, raportarea și verificarea emisiilor de GES.

În 2021, UE a adoptat Regulamentul (UE) 2021/1119 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 iunie 2021 de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice, fiind adoptată Legea europeană a climei, care stabilește obiectivul de a atinge zero emisii nete de gaze cu efect de seră (GES) în UE până în 2050, în comun cu EU Green Deal (Pactul verde european). Legea stabilește un obiectiv intermediar de reducere a GES cu cel puțin 55% până în 2030 față de 1990. RM transpune Regulamentul (UE) 2021/1119 elaborând Legea acțiunii climatice pentru alinierea la efortul european de atingere a obiectivului neutralității climatice către 2050.

50. În scopul atingerii obiectivelor prezentului Program au fost identificate acțiuni prioritare comune pentru întreaga economie a țării, precum și specifice, pentru fiecare sector în parte (energetică, transporturi, clădiri, industrie, agricultură, silvicultură și deșeuri).

Printre *acțiunile prioritare comune* fac parte:

- 1) Promovarea eficienței energetice în vederea diminuării însemnate a intensității energetice;
- 2) Promovarea mecanismelor de suport al investițiilor în tehnologiile energiei verzi;
- 3) Crearea unui sistem de monitoring și evaluare a calității factorilor de mediu în conformitate cu cerințele internaționale;
- 4) Integrarea principiilor de protecție a mediului, de asigurare a egalității de gen și incluziunii, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde.

Acțiunile prioritare de atenuare specifice pentru fiecare sector, în formă detaliată, sunt expuse în Tabelul nr. 9 din Program.

51. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul energetic** constau în promovarea pe toate căile a:

- 1) surselor regenerabile de energie electrică, având obiectivul de reducere maximă a importului de combustibili fosili;
- 2) cogenerării de înaltă eficiență;
- 3) retehnologizării și modernizării centralelor electrice de termoficare existente, precum și a sistemelor de alimentare centralizată cu energie termică, acolo unde eforturile investiționale sunt remarcabile;
- 4) reducerii pierderilor de energie în procesul de distribuție și transport a acesteia.

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul energetic.

52. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul transporturi** constau în:

- 1) substituirea combustibililor cu un grad înalt al emisiilor de GES, inclusiv utilizarea la scară mai largă a vehiculelor pe consum de gaze naturale comprimate, gaze de sondă lichefiate, biomotorinei și bioetanolului;
- 2) conversiunea vehiculelor, inclusiv prin utilizarea vehiculelor electrice hibride (combină un motor cu ardere internă și unul sau mai multe motoare electrice), vehiculelor electrice hibride cu conectare la rețeaua electrică, vehiculelor pur electrice;
- 3) producerea biomotorinei și bioetanolului;
- 4) implementarea sistemului „Bus Rapid Tranzit” (sistem de transport de capacitate înaltă utilizat pentru a schimba tendința transferurilor modale către transportul public);
- 5) crearea infrastructurii pentru transportul electric;
- 6) implementarea sistemelor de tarifare electronică rutieră etc.

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul transporturi.

53. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul clădiri** constau în:

- 1) perfecționarea cadrului normativ și instituțional existent;
- 2) aplicarea de tehnologii energetice eficiente, inclusiv: reabilitarea termică a clădirilor; utilizarea reguletoarelor automate de temperatură în încăperi, inclusiv modul zi/noapte; înlocuirea sistemelor de iluminare a becurilor incandescente cu becuri energetice eficiente; instalarea punctelor termice individuale pentru blocurile rezidențiale; implementarea conceptului de distribuție pe orizontală a agentului termic; implementarea sistemului de ventilare cu recuperare a căldurii;
- 3) promovarea surselor regenerabile de energie la scară mică, precum: instalațiilor solare pentru producerea apei calde menajere; instalațiilor fotovoltaice conectate la rețea pentru producerea energiei electrice de curent continuu; pompelor de căldură de capacitate mică, medie și mare; cazanelor pe biomasă pentru producerea energiei termice.

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul clădiri.

54. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul industrial** constau în:

- 1) transpunerea Directivei 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisii de gaze cu efect de seră în cadrul Uniunii și de modificare a Directivei 96/61/CE a Consiliului prin elaborarea și aprobarea Regulamentului privind monitorizarea, raportarea și verificarea emisiilor de gaze cu efect de seră de la instalațiile staționare și activitățile din domeniul aviației, în vederea promovării reducerilor de GES într-un mod rentabil și eficient din punct de vedere economic;
- 2) transpunerea Regulamentului CE nr. 1005/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 septembrie 2009 privind substanțele care diminuează stratul de ozon;
- 3) implementarea la întreprinderile industriale din țară a sistemelor de management al energiei și a Standardului Național SM ISO 50001:2018 „Sisteme de management al energiei. Cerințe și ghid de utilizare”;
- 4) integrarea în Sistemul informațional automatizat „Registrul produselor chimice plasate pe piața Republicii Moldova” sistemului de raportare a datelor privind importul hidrofluorcarburilor, perfluorcarburilor și al hexafluoridului de sulf, precum și al produselor și echipamentelor cu hidrofluorcarburi, perfluorcarburi și hexafluorid de sulf;
- 5) consolidarea capacității Serviciului Vamal al Republicii Moldova în vederea perfecționării sistemului de raportare a datelor privind importul hidrofluorcarburilor, perfluorcarburilor și al hexafluoridului de sulf, precum și al produselor și echipamentelor care conțin sau a căror funcționare se bazează pe astfel de gaze;

- 6) actualizarea Codului de bune practici în domeniul frigului și condiționării aerului, instruirea obligatorie și certificarea tehnicienilor din sectorul frigorific și de aer condiționat;
- 7) reducerea eșalonată a consumului de hidrofluorcarburi prin retrofitul și reutilizarea echipamentelor frigorifice și de condiționare a aerului cu freoni alternativi de generație nouă.

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul industrial.

55. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul agricol** rezidă în crearea unui bilanț cât mai favorabil al carbonului în sol și menținerea fertilității solurilor pe termen lung, astfel încât producția secundară a culturilor agricole (paiele și alte reziduuri vegetale) să fie încorporate în sol și nu utilizate ca sursă de energie, inclusiv prin:

- 1) elaborarea, aprobarea și implementarea Programului Național privind Dezvoltarea Agriculturii Conservative.
- 2) înlocuirea plugului cu grapă cu discuri grele la lucrarea de bază a solului la adâncimea de până la 20 cm;
- 3) promovarea lucrărilor de bază a solului, prin utilizarea asolamentului, în vederea acumulării în sol a azotului biologic și reducerii aplicării îngrășămintelor chimice azotoase, cuplate cu incorporarea anuală în sol a resturilor vegetale și aplicarea îngrășămintelor organice;
- 4) utilizarea tehnologiei de alimentație a taurinelor prin folosirea rațiilor calculate conform unei structuri științific argumentate și constituite din nutrețuri separate (fân, siloz, plante verzi, concentrate etc.), precum și a unor aditivi furajeri care micșorează nivelul de formare a metanului în procesul de digestie;
- 5) utilizarea tehnologiei de alimentație a taurinelor prin folosirea rațiilor constituite din furaje în formă de amestecuri unice etc.
- 6) implementarea în continuare a tehnologiilor conservative de prelucrare a solului, inclusiv no-till, mini-till, strip-till, zone-till;
- 7) depozitarea gunoiului de grajd în platforme, compostarea gunoiului de grajd, precum și prelucrarea gunoiului de grajd pentru obținerea biogazului.

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul agricol.

56. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură** vor include:

- 1) descentralizarea activității autorităților publice pentru îmbunătățirea în continuare a gradului de gestionare a resurselor forestiere și sprijinirea reală a diferitor forme de proprietate asupra pădurilor și vegetației forestiere;
- 2) implementarea unui set de măsuri de ameliorare cantitativă și calitativă, axat pe extinderea terenurilor acoperite cu vegetație forestieră, creșterea capacităților de captare a carbonului și consolidarea potențialului ecoprotectiv și bioproductiv al pădurilor existente, inclusiv împădurirea zonelor și fișiilor de protecție a apelor râurilor și bazinelor acvatice (conform normativelor, suprafața fișiilor forestiere de protecție trebuie să constituie 4% din suprafața terenurilor arabile); extinderea suprafețelor împădurite din contul terenurilor degradate, impracticabile pentru agricultură din contul terenurilor degradate din proprietate publică și privată; extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație forestieră din afara fondului forestier, inclusiv în contextul promovării într-o măsură mai mare a practicilor agroforestiere și silvopastorale: de exemplu, prin îmbunătățirea calității pajiștilor; reconstrucția arboretelor degradate și întreprinderea măsurilor active de combatere a dăunătorilor forestieri;

- 3) susținerea comunităților pentru managementul durabil și integrat al pădurilor, inclusiv prin: ameliorarea productivității pajiștilor comunale; reconstrucția și/sau restabilirea pădurilor și altor tipuri de vegetație forestieră deținute de unitățile administrativ-teritoriale; elaborarea amenajamentelor silvice pentru păduri și alte tipuri de vegetație forestieră deținute de primării;
- 4) plantarea culturilor silvice energetice din specii cu ritm sporit de creștere, gospodărite la cicluri mici de producție (10-15 ani).

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul folosința terenurilor, schimbarea categoriei de destinație și/sau a modului de folosință a terenurilor și silvicultură.

57. Acțiunile prioritare de atenuare a emisiilor de GES în **sectorul deșeurilor** sunt asociate, în primul rând, cu modernizarea cadrului legal și normativ pentru gestionarea deșeurilor, armonizat la standardele Uniunii Europene, bazat pe abordarea regională (așezarea geografică, dezvoltarea economică, existența drumurilor de acces, condițiile pedologice și hidrogeologice, numărul de populație etc.), - măsură principală pentru obținerea investițiilor în infrastructura nouă de gestionare a deșeurilor.

Acțiunile de atenuare cuprind, în primul rând:

- 1) creșterea cu 20-30% a cantității de deșeurilor reciclate și valorificate, prin promovarea colectării separate a deșeurilor menajere solide și crearea capacităților de valorificare energetică;
- 2) reducerea cantității de deșeurilor biodegradabile depozitate prin crearea capacităților de compostare a acestora în cadrul stațiilor de transfer sau centrelor de prelucrare a deșeurilor, inclusiv la întreprinderile din sectorul agroindustrial, în funcție de volumul deșeurilor biodegradabile generate;
- 3) recultivarea a cel puțin 50% din numărul de depozite de deșeurii menajere solide neconforme;
- 4) digestia anaerobă a deșeurilor și recuperarea biogazului de la depozitele de deșeurii menajere solide;
- 5) compostarea deșeurilor;
- 6) tratarea mecanico-biologică a deșeurilor, cu eliminarea ulterioară a reziduurilor prin depozitare;
- 7) dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția a șapte depozite de deșeurii menajere solide, 34 de stații de transfer și două uzine de tratare mecanico-biologică în municipiile Chișinău și Bălți;
- 8) dotarea schemei tehnologice de epurare a apelor uzate aferente stațiilor apă-canal din municipiile Chișinău, Bălți și Cahul cu tehnologii de tratare a nămolului în condiții anaerobe.

Indicatorii de progres corespund cu țintele de reducere a emisiilor de GES către anul 2025 și 2030 față de anul 1990 expuse în Tabelul nr. 6 pentru sectorul deșeurilor.

În contextul standardelor internaționale, având în vedere că Programul de dezvoltare cu emisii reduse PDER contribuie la promovarea egalității de gen și la creșterea eficienței inițiativelor privind schimbările climatice¹⁰, se recomandă:

- 1) îmbunătățirea durabilității proiectării și implementării PDER-urilor, prin asigurarea participării depline și active a femeilor și bărbaților, inclusiv la luarea deciziilor în domeniu;

¹⁰ Low Emission Development Strategies Global Partnership. Promote gender equality. To realize the benefits of low emission development /LEDS in Practice, June 2016.

<<https://www.climatelinks.org/resources/leds-practice-promote-gender-equality-realize-benefits-low-emission-development>>

- 2) includerea dimensiunii de gen în acțiunile ce vizează sectoarele de bază ale prezentului Program;
- 3) identificarea și furnizarea de soluții pentru a scoate femeile și bărbații din sărăcie;
- 4) înțelegerea modului în care modelele de consum diferențiate ale femeilor și bărbaților afectează amprenta lor de carbon (cantitatea de dioxid de carbon și alți compuși de carbon emise din cauza consumului de combustibili fosili de către o anumită persoană, grup etc.);
- 5) încurajarea femeilor la egal cu bărbații în vederea valorificării tehnologiilor energetice eficiente în agricultură și gospodărie¹¹, a energiei solare, a practicilor de management durabil a terenurilor agricole etc.;
- 6) colectarea datelor dezagregate pe sexe, în vederea estimării impactului social și de gen a PDER-urilor.

Prin urmare, includerea analizei de gen/evaluării impactului de gen în etapele proiectării, implementării, monitorizării și evaluării PDER-urilor reprezintă o precondiție importantă a unui proces eficient.

La rândul lor, PDER-urile pot contribui la crearea de șanse egale pentru femei să beneficieze de servicii și condiții îmbunătățite (inclusiv asistență medicală, educație, transport și acces la apă și servicii energetice accesibile și eficiente) și prin participarea la oportunități de generare a veniturilor. PDER-urile pot avea impact asupra egalității de gen dacă oferă oportunități femeilor pentru dezvoltarea de noi competențe, de finanțare și tehnologii, de luare a deciziilor și acces la piețele de desfacere; dacă susțin antreprenoriatul femeilor în dezvoltarea emisiilor reduse; și prin reducerea poverilor sociale inegale cu care se confruntă femeile zi de zi.

V. IMPACTUL REZULTAT DIN IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI

58. Impactul direct al prezentului Program constă în schimbarea paradigmei de dezvoltare a Republicii Moldova pe termen mediu. Pe lângă onorarea angajamentelor asumate față de CONUSC, țara va căpăta o dezvoltare pe principiile economiei verzi, concept acceptat și preluat de toate țările occidentale.

În ansamblu, în urma implementării prezentului Program se preconizează obținerea următoarelor rezultate:

- 1) Reducerea emisiilor de GES către 2030, față de anul 1990, cu 30,6 MtCO₂eq în scenariul necondiționat, și cu 38,4 Mt CO₂eq – în cel condiționat;
- 2) Stabilirea unei coeziuni sporite între ramurile economiei naționale spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și consumului de combustibili fosili, cu impact benefic asupra securității energetice a țării;
- 3) Realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” la capitolul schimbarea climei, în special în ceea ce privește necesitatea promovării măsurilor de atenuare a emisiilor de GES;
- 4) Îmbunătățirea calității mediului și, respectiv, a sănătății și a nivelului de trai al populației Republicii Moldova, drept urmare a promovării măsurilor și principiilor economiei verzi în procesele de producție din ramurile economiei naționale. Acest mod de dezvoltare va spori procesul de decuplare a creșterii economice de degradarea mediului;
- 5) Facilitarea accesului la finanțarea pe termen lung a acțiunilor condiționate, inclusiv pentru a pregăti studii de fezabilitate, evaluări tehnice și documentația de proiect pentru acțiunile prioritare de atenuare adecvate la nivel național;
- 6) Republica Moldova va deveni eligibilă pentru finanțare din fondurile internaționale destinate reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră (Fondul Verde pentru Climă, Fondul

- pentru Adaptare, etc.), mărind astfel fluxul de investiții externe, diminuând riscul investițional, echilibrând finanțarea din partea sectorului privat și reducând semnificativ costul proiectelor;
- 7) Se vor intensifica relațiile de colaborare bilaterală cu Uniunea Europeană și Comunitatea Energetică, sporindu-se posibilitățile de accesare a finanțării de la statele membre UE prin mecanismul de finanțare rapidă, precum și din fondurile climatice gestionate de UE;
 - 8) Resursele Fondului Global pentru Mediu vor deveni mai accesibile pentru proiectele care vizează atenuarea fenomenului schimbărilor climatice;
 - 9) Obținerea suportului pentru extinderea capacității de producere a energiei regenerabile;
 - 10) Recunoașterea internațională sporită prin intermediul instrumentarului de raportare în cadrul Convenției-cadru (comunicărilor naționale, rapoartelor bienale revăzute, rapoartelor naționale de inventariere, rapoartelor privind identificarea necesităților tehnologice).

Programul de dezvoltare cu emisii reduse oferă oportunități adiționale privind integrarea atenuării și adaptării schimbărilor climatice în agenda de realizări prioritare ale Guvernului, inclusiv în contextul Acordului de Asociere RM-UE. Acesta va stimula: dezvoltarea unor planuri de investiții pe termen lung pentru asigurarea căii de dezvoltare economică verde, respectiv va oferi noi posibilități pentru utilizarea la scară mai mare a inovațiilor tehnologice emergente în domeniul atenuării schimbărilor climatice; obținerea asistenței tehnice și de capacitate pentru implementarea proiectelor de atenuare, cu efect pozitiv asupra modernizării obiectivelor de infrastructură, creșterii eficienței energetice, construcției surselor regenerabile de energie, conservării solurilor, împăduririi terenurilor degradate, prelucrării deșeurilor etc.

Aprobarea Programului va contribui la consolidarea sistemului național de inventariere a emisiilor de gaze cu efect de seră, a capacităților la nivel național și regional în domeniul colectării informației statistice referitoare la datele de activitate necesare pentru compilarea comunicărilor naționale, rapoartelor bienale revizuite și inventarelor naționale ale emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și indicatorilor specifici de performanță ale politicilor și acțiunilor de atenuare adecvate la nivel național.

Implementarea acțiunilor de atenuare este asociată cu o gamă largă de alte co-beneficii, în primul rând, financiare, dar și de dezvoltare, cu impacturi de creare a noi locuri de muncă și oportunități de afaceri, a unui mediu pentru sănătatea și viața populației îmbunătățit, de securitate energetică sporită și, nu în ultimul rând, de standarde de mediu mai bune și o securitate ecologică sporită.

Se va îmbunătăți cadrul normativ și de afaceri pentru investitori.

Se așteaptă implicarea mai mare a sectorului privat în planificarea și finanțarea atenuării schimbărilor climatice.

De asemenea, va crește rolul mass-mediei în conștientizarea factorilor de decizie și a societății asupra necesităților stringente pentru acțiuni de atenuare.

59. Odată ce angajamentul la nivel național va fi asumat, baza instituțională fiind deja creată, Republica Moldova va iniția studii de fezabilitate, evaluări tehnice și de pregătire a documentației de proiect pentru acțiunile de atenuare adecvate la nivel național, pe care Republica Moldova le-a identificat ca prioritare pentru finanțare și sprijin din partea comunității internaționale, inclusiv prin intermediul mecanismului de finanțare rapidă și Fondul Verde pentru Climă.

Se anticipează că prezentul Program va consolida și va ghida abordarea sectorială caracteristică pentru programul de guvernare.

60. Informația cu privire la instituțiile responsabile, termenele de realizare a activităților prioritare de atenuare adecvate la nivel național propuse, costurile estimative aferente

implementării și sursele de finanțare ale acestora sunt prezentate în Planul de acțiuni pentru implementarea prezentului Program.

61. Cu referire la sectoarele concrete, către anul 2030, în particular, se prevede:

- 1) *Sectorul energetic*: Construcția interconexiunilor electrice cu sistemul electroenergetic ENTSO-E; construcția a 400 MW surse eoliene și 200 MW surse fotovoltaice; utilizarea grupurilor electrogene (50 MW) pe biogaz pentru producerea energiei electrice și termice; implementarea generării distribuite a energiei electrice (20 MW); reducerea pierderilor de energie în sistemul de transport și distribuție a energiei termice și la producerea acesteia (cu 27,9 ktep) etc;
- 2) *Sectorul transporturi*: 2491 TJ de biomotirină și 1127 TJ de bioetanol comercializate anual; 9344 km drumuri publice reparate/ reabilitate și construite; cantitatea combustibilului utilizat de transportul feroviar redus cu 20% sau 16 TJ; consumul de combustibil utilizat de autovehiculele înmatriculate redus cu 1% sau 31,1 TJ.
- 3) *Sectorul clădiri*: 5,86 mil. m² de suprafață locuibilă a clădirilor reabilitate; 9,02 mil m² de suprafață locuibilă cu sisteme de încălzire reabilitate din fond imobiliar național urban; 720 mii robinete termostactice instalate în clădiri publice cu sisteme de încălzire reabilitate; 250 MW puterea instalată a centralelor termice pe biomasă; $\approx 2,7$ % din necesarul de energie termică până în anul 2030 produsă de pompele de căldură; 3891 sisteme solare pentru prepararea apei calde menajere instalate;
- 4) *Sectorul industrial*: Sistemul de management energetic și Standardul Național SM ISO 50001:2018 implementat la peste 40 de întreprinderi; peste 76 260 tcc de energie și combustibil reduce; intensitatea emisiilor de CO₂ la producerea cimentului va atinge 475 tCO₂/t ciment către anul 2030 față de 800 tCO₂/t ciment în anul 1990; cantitățile totale de sticlă produsă: în 2030 – circa 85 mii tone sticlă; ponderea cioburilor de sticlă în șarjă: în 2030 – până la 50% sau 42,5 mii tone/an; consumul total de combustibil utilizat la producerea sticlei, în 2030 – circa 430,1 TJ/an;
- 5) *Sectorul agricol*: Implementarea practicilor de management durabil către 2030: 623,4 mii tone de gunoi de grajd depozitate anual în platforme; 32 % din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu rații optime; 13% din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu rații care conțin aditivi furajeri, capabili să micșoreze nivelul de formare a metanului în procesul de digestie; 17% din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu tescovină de poamă în rațiile rumegătoarelor pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră;
- 6) *Sectorul FTSCFTS*: Extinderea terenurilor împădurite până la 15% din suprafața țării, ceea ce înseamnă plantarea a circa 120 mii ha către anul 2030; plantarea culturilor silvice pe suprafa de 45 000 ha de terenuri degradate; crearea fâșiilor riverane pe o suprafață de 15 000 hectare; crearea fîșiilor de protecție a câmpurilor agricole pe o suprafață de 1500 hectare; conversiunea terenurilor degradate puternic și moderat în pajiști;
- 7) *Sectorul deșeurilor*: Construcția depozitelor pentru deșeurile menajere solide regionale și a stațiilor de transfer în 6 regiuni; construcția centrelor de tratare mecanico-biologică pentru mun. Chișinău și Bălți; recuperarea biogazului de la depozitul pentru deșeurile menajere solide din Țîntăreni; dotarea schemei tehnologice de epurare a apelor uzate cu tehnologii de tratare a nămolului în condiții anaerobe.

62. Dat fiind că Programul stabilește ținte cuantificabile în conformitate cu aspirațiile UE pentru anul 2030 și Obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) formulate de Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, impactul, de pe urma implementării Programului, asupra cetățenilor Republicii Moldova în ansamblu, dar și asupra principalelor grupuri țintă și grupuri vulnerabile este coerent cu documentele menționate, iar impactul social și economic asupra fiecărui grup va fi determinat în Planurile de acțiuni corespunzătoare fiecărui sector.

Impactul la nivel local și individul asupra cetățenilor Republicii Moldova în ansamblu, dar și asupra principalelor grupuri țintă și grupuri vulnerabile va fi estimat și monitorizat la momentul elaborării Planurilor de dezvoltare cu emisii reduse la nivel local.

PDER-ul contribuie la crearea capacităților instituționale și individuale consolidate de a aborda relația dintre mediu - grupuri vulnerabile - gender, implicate în estimarea emisiilor de GES, a măsurilor de diminuare și planificarea politicilor de mediu și climă la nivel național și local. Incorporarea aspectelor de gen în planificarea politicilor de mediu și schimbări climatice este o cerință a finanțatorilor și partenerilor de dezvoltare.

Pentru realizarea măsurilor planificate în Obiectivele specifice 1-7 sunt implicați actori din sectoarele de stat și cel privat. Acest lucru facilitează crearea entităților sectoriale (asociații, ONG, întreprinderi etc.) și înregistrarea lor în sistemele informaționale automatizate, create în cadrul Agenției de Mediu. Aceasta facilitează colectarea datelor pentru raportări și proiectarea măsurilor de atenuare.

Implementarea măsurilor include și activități de formare continuă pentru personalul entităților specializate cu atribuții de monitorizare, estimare a emisiilor și raportare în cadrul tratatelor internaționale. Vor fi consolidate capacitățile de colectare a datelor și utilizarea informațiilor și a rapoartelor de analiză privind schimbările climatice, cât și îmbunătățite activitățile de planificare, integrând aspecte de gender și grupuri țintă. Oportunitățile de instruire vor fi identificate, după caz, în cooperare cu partenerii de dezvoltare și cu secretariatele tratatelor internaționale.

Impactul rezultat din implementarea Programului asupra aspectelor de mediu cu efecte pe termen mediu și lung, la nivel național, se estimează prin beneficii de protecție a mediului și îmbunătățirea calității aerului, a sănătății publice, protecția diversității biologice și a solului, cât și sporirea rezilienței la schimbările climatice.

Impactul rezultat din implementarea Programului asupra aspectelor de mediu cu efecte pe termen mediu și lung

Aspecte de mediu	Obiective specifice	Impactul rezultat din implementarea măsurilor
Calitatea aerului	Obiectivul specific 1. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din <i>sectorul energetic</i> cu 81% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 87% comparativ cu anul 1990	• Respectarea angajamentelor de reducere a emisiilor anumitor poluanți atmosferici și GES. • Reducerea în mod semnificativ a poluării atmosferice la nivel de țară. Măsurile propuse conform obiectivelor (1-3), reduc poluarea atmosferică generând co-beneficii de mediu și sănătate prin utilizarea SER, a standardelor europene în sectorul energetic.
	Obiectivul specific 2. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din <i>sectorul transporturi</i> cu 52% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 55% comparativ cu anul 1990	• Implementarea principiilor economiei „verzi” în Republica Moldova în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstarea socială. • Atragerea investițiilor străine în sectorul energetic.
	Obiectivul specific 3. Reducerea necondiționată, până în anul	

Aspecte de mediu	Obiective specifice	Impactul rezultat din implementarea masurilor
	2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la <i>sectorul clădiri</i> cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 77% comparativ cu anul 1990	Promovarea transportului ne poluant și a mijloacelor de mobilitate prietenoase mediului.
Biodiversitatea	Obiectivul specific 5. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul agricol cu 44% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 47% comparativ cu anul 1990 Obiectivul specific 6. Majorarea necondiționată, pînă în anul 2030, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul <i>sectorului folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură</i> pînă la 10% și sechestrarea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 391% comparativ cu anul 1990	- Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate - Conservarea biodiversității - Reducerea presiunilor directe asupra biodiversității și promovarea utilizării durabile a resurselor naturale - Asigurarea securității alimentare prin măsuri reziliante la schimbările climatice în sectorul agricol
Sănătatea publică	Obiectivul specific 4. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din <i>sectorul industrial</i> cu 27% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată poate atinge pînă la 31% comparativ cu anul 1990 Obiectivul specific 7. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la <i>sectorul deșeuri</i> cu 14% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 18% comparativ cu anul 1990	- Îmbunătățirea sănătății și calității vieții cetățenilor prin diminuarea impactului asupra mediului și reducerea emisiilor de GES generate de sectorul industrial. - Asumarea obiectivelor ambițioase spre o economie verde, cu utilizare mai eficientă a resurselor, contribuind la reducerea deșeurilor (reciclare a cel puțin 55% din deșeurile municipale pînă în 2025 și reciclare a 65% din deșeurile provenite din ambalaje pînă în 2025) - Reducerea emisiilor și a efectelor nocive ale poluanților atmosferici, compușilor organici volatili, din sectorul deșeuri și activitățile industriale - Reducerea impactului negativ asupra mediului și sănătății oamenilor, prin modernizarea sistemelor de colectare a

Aspecte de mediu	Obiective specifice	Impactul rezultat din implementarea masurilor
		deșeurilor și colectare separată a materialelor reciclabile și a deșeurilor biologice, precum și reabilitarea gropilor de gunoi sau închiderea acestora.
Reziliența la schimbările climatice	Obiectivul specific 1. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din <i>sectorul energetic</i> cu 81% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 87% comparativ cu anul 1990 Obiectivul specific 3. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de <i>la sectorul clădiri</i> cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 77% comparativ cu anul 1990 Obiectivul specific 6. Majorarea necondiționată, până în anul 2030, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul <i>sectorului folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură</i> până la 10% și sechestrarea de gaze cu efect de seră condiționată până la 391% comparativ cu anul 1990	• Încurajarea investițiilor private în noi conducte, rețele energetice și tehnologii cu emisii reduse de CO₂ • Implementarea Foii de parcurs a Comunității Energetice privind aspectele de energie și climă • Menținerea creșterii globale a temperaturii cu mult sub 2°C peste nivelurile preindustriale și continuarea eforturilor pentru menținerea temperaturii până la 1,5°C peste nivelurile preindustriale • Integrarea principiilor de protecție a mediului, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale • Creșterea capacității Republicii Moldova de a se adapta și de a răspunde la efectele reale sau potențiale ale schimbărilor climatice. Facilitarea adaptării la schimbarea climei în 6 sectoare prioritare. • Stabilirea normelor privind producția, importul, exportul, reciclarea și distrugerea substanțelor care diminuează stratul de ozon și gazelor fluorurate cu efect de seră • Asigurarea dezvoltării economice a Moldovei pe baza emisiilor reduse de gaze cu efect de seră

VI. ESTIMAREA COSTURILOR

63. Pentru atingerea obiectivelor prezentului Program sunt necesare mijloace financiare în volume și termene prezentate în Tabelul nr. 7 (*milioane MDL*):

Tabelul 7.

Obiectivele specifice	Total perioada 2024-2026 (mil. lei)	
	Obiectivul necondiționat	Obiectivul condiționat
1. Sectorul energetic	14138	8056,8
2. Sectorul transporturi	5511,35	0
3. Sectorul clădiri	2296,1	739,3
4. Sectorul industrial	72,9	19,2
5. Sectorul agricol	191,5	66,4
6. Sectorul folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultura	280	224,5
7. Sectorul deșeurilor	1467,1	443,8
TOTAL	23956,95	9550

Este important de menționat că măsurile care stau la baza determinării finanțării susmenționate corespund politicilor, programelor și planurilor Republicii Moldova de dezvoltare, inclusiv sectoriale, pe larg descrise în Raportul Bienal Actualizat Trei al Republicii Moldova către CONUSC (2021) Pentru atingerea obiectivului necondiționat de reducere a GES, disponibilitatea sumelor în cauză nu presupune întreprinderea unor eforturi adiționale din partea bugetului de stat, decât cele expuse sau prevăzute în politicile, programele și planurile menționate.

Finanțarea respectivă are, în principal, proveniență privată sau creditară, aceasta din urmă fiind expusă în acordurile semnate sau prevăzute. Adică, efortul bugetar rămâne la nivelul general stabilit de autorități. Astfel, construcția surselor regenerabile pentru producerea energiei electrice va fi efectuată de companiile private, costul investițiilor și de operare fiind incluse în tariful respectiv reglementat de ANRE, suportat, în cele din urmă, de consumatori. Promovarea transportului eficient energetic (electric, hibrid) deja are loc prin aplicarea politicii fiscale adecvate față de importul vehiculelor de mână a doua etc.

Mijloacele financiare necesare atingerii obiectivului condiționat al prezentului Program depind de realizarea scenariului necondiționat al acestuia și de suportul din partea donatorilor și organismelor financiare internaționale.

Astfel că, pentru realizarea obiectivului genelar al Programului pe perioada anilor 2024-2026, conform estimărilor prezentate în Planul de acțiuni, volumul mijloacelor financiare pentru atingerea obiectivului necondiționat constituie cca **23956,95 milioane lei**, iar al celui condiționat – **9550 milioane lei**. Informații mai detaliate la capitolul finanțare, inclusiv resursele necesare pentru atingerea obiectivelor pe sectoare, precum și pentru realizarea acțiunilor de atenuare adecvate la nivel național identificate în sectoarele menționate sunt prezentate Planul de acțiuni anexat la Program.

VII. RISCURILE DE IMPLEMENTARE A PROGRAMULUI

64. Prezentul Program reflectă politicile și măsurile sectoriale ale statului exprimate în actele normative ale țării. Programul nu impune sectoarelor economiei promovarea unor politici și măsuri determinate de aceasta, ci înglobează în sine politicile și măsurile stabilite la nivel sectorial. Drept urmare, riscurile de implementare a Programului corespund celor asociate cu activitatea autorităților publice centrale respective. Acestea din urmă, responsabile de implementarea politicilor în domeniu, vor asigura gestionarea riscurilor proprii privind realizarea prezentului Program și a Planului de implementare a acestuia. APC vor informa Ministerul Mediului despre riscurile care pot crea impedimente în atingerea obiectivelor stabilite.

Pe lângă riscurile specifice sectorului corespunzător, inclusiv aferente implementării acțiunilor de atenuare a emisiilor de GES concrete, există o gamă largă de riscuri comune economiei naționale care vor trebui depășite prin acțiuni conjugate. Acestea sunt reflectate în Tabelului nr. 8, alături cu măsurile de diminuare sau înlăturare a riscurilor preconizate.

Tabelul 8

Riscurile de implementare a Programului

Riscuri posibile	Măsuri de depășire a riscurilor
Provocările cu impact negativ asupra situației sociale, politice și economice a țării, care pot cauza nerealizarea acțiunilor stabilite	Monitorizarea permanentă, revizuirea acțiunilor și identificarea soluțiilor de alternativă
Coordonarea deficitară între ministere și autorități administrative responsabile în procesul de implementare a Programului	Comisia națională privind schimbările climatice, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 444/2020 cu privire la instituirea mecanismului de coordonare a activităților în domeniul schimbărilor climatice , va coordina și monitoriza implementarea.
Capacitatea redusă a personalului din cadrul autorităților responsabile de implementarea Programului	Formarea profesională continuă a personalului. Dezvoltarea de programe de perfecționare în domeniu
Neîndeplinirea acțiunilor din Plan și/sau nerespectarea termenelor	Va fi monitorizată evoluția situației, identificate și evaluate motivele, efectuate măsuri de repunere în grafic a activităților și de înlăturare a consecințelor negative
Lipsa specialiștilor în domeniu	Va fi monitorizată permanent situația, Identificate motivațiile pentru atragerea de personal cu capacități, cu ulterioara pregătire a acestuia în cadrul autorităților publice centrale responsabile de implementarea politicilor în domeniu
Întârzierea finanțărilor	Va fi monitorizată permanent situația, revizuite măsurile și identificate soluțiile financiare de alternativă, pregătit personalul autorităților publice centrale responsabile de implementarea politicilor în domeniu în scopul accesării finanțărilor externe
Capacitatea scăzută a consumatorilor de energie de a suporta tarife mai înalte în legătură cu promovarea Surselor regenerabile de energie	Introducerea tarifelor sociale pentru păturile social vulnerabile, având în vedere aspectele de gen și incluziune
Implicarea limitată a sectorului privat și asociativ în procesul de implementare a Programului	Promovarea unei campanii de informare a sectorului privat privind beneficiile pe care le pot avea acestea și țara în ansamblu în urma participării active la îndeplinirea Programului

VIII. AUTORITĂȚI/ INSTITUȚII RESPONSABILE DE IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI

65. Instituțiile responsabile de implementarea Programului sunt specificate în Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia, autoritățile și partenerii fiind indicați pentru fiecare acțiune de atenuare a emisiilor de GES.

Coordonator al Programului este Ministerul Mediului, cu instituțiile subordonate, inclusiv: Agenția ”Moldsilva”, Agenția ”Apele Moldovei”, Agenția de Mediu, responsabile pentru monitorizarea, raportarea și verificarea acțiunilor prevăzute de Program.

În procesul de implementare a Programului vor fi implicate:

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării;
Ministerul Finanțelor;
Ministerul Educației și Cercetării;
Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale;
Ministerul Energiei;
Agenția Achiziții Publice;
Î.S. „Moldelectrica”;
Institutul National de Standardizare;
Î.S. „Fabrica de Sticlă din Chișinău”;
Agenția „Moldsilva”;
„Agenția „Apele Moldovei”.

La realizarea Programului vor participa, de asemenea, agenții economici, autoritățile administrației publice centrale și locale, societatea civilă, cetățenii de rând. Totodată, la formarea grupurilor de lucru, comitetelor de implementare, monitorizare și evaluare, se va ține cont de reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților.

IX. PROCEDURI DE RAPORTARE

Secțiunea 1

Cadrul legal și administrativ al sistemului de monitorizare, raportare și verificare

66. În conformitate cu Planul de acțiuni al Conferinței Părților de la Bali (2007), Republica Moldova și-a luat angajamentul de a pune în aplicare un sistem național de monitorizare, raportare și verificare adecvat, care a fost implementat prin Hotărârea Guvernului nr. 1277/2018 cu privire la instituirea și funcționarea Sistemului național de monitorizare și raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră și altor informații relevante pentru schimbările climatice și prin Hotărârea Guvernului nr. 444/2020 cu privire la instituirea Mecanismului de coordonare a activităților în domeniul schimbărilor climatice. Conform Hotărârea Guvernului nr. 444/2020, Comisia națională asigură cadrul instituțional de coordonare în domeniul monitorizării, raportării și verificării, precum și a facilitării integrării aspectelor privind schimbarea climei în programele și planurile naționale și sectoriale.

Anexa nr.4 la Hotărârea Guvernului nr. 444/2020 stabilește mecanismul de coordonare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național (AAANN, engl. NAMA). Acest mecanism este elaborat în scopul instituirii cadrului normativ și instituțional pentru desfășurarea procesului de elaborare, evaluare, aprobare, monitorizare, raportare și verificare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național. El are drept obiectiv stabilirea responsabilităților și cadrului de elaborare, evaluare și aprobare a proiectelor de implementare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național.

În acest sens, Comisia națională privind schimbările climatice (în continuare – Comisie națională) are următoarele responsabilități și atribuții:

- 1) coordonează procesul de elaborare a proiectelor;
- 2) examinează în ședință proiectele și decide asupra acceptării spre aprobare sau respingerii lor;

- 3) solicită autorităților administrației publice centrale și recomandă autorităților publice locale să ia măsurile necesare în vederea promovării acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național și local;
- 4) solicită rapoarte semestriale și anuale privind implementarea proiectelor.

Monitorizarea, raportarea și verificarea NAMA:

- 1) Procedura de monitorizare, raportare și verificare are drept obiectiv urmărirea performanței generale a proiectelor NAMA și include următoarele activități: 1) măsurarea reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră; 2) raportarea informației; 3) verificarea informației raportate.
- 2) Procedura de monitorizare, raportare și verificare se aplică atât la etapa de implementare, cât și după finalizarea proiectului.
- 3) Monitorizarea și raportarea sunt asigurate de către beneficiarul proiectului NAMA, iar verificarea – de către verficator.
- 4) Monitorizarea proiectului se realizează în perioada de implementare a proiectului. În cadrul etapei de monitorizare, beneficiarul măsoară și calculează reducerile de emisii de gaze cu efect de seră obținute în urma implementării proiectului NAMA conform metodologiilor și instrumentelor standardizate de măsurare și de calcul expuse în documentul proiectului.
- 5) Raportarea se realizează în perioada de implementare a proiectului prin prezentarea rapoartelor semestriale, iar la finalizarea proiectului beneficiarul prezintă raportul final.
- 6) Beneficiarul prezintă rapoartele în baza formularelor de raportare în conformitate cu procedura stabilită în Manualul operațional privind mecanismul de coordonare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național. Rapoartele conțin datele privind rezultatele monitorizării reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră. Acestea sunt prezentate în baza indicatorilor de monitorizare stabiliți în formularul de raportare anexă la Manualul operațional privind mecanismul de coordonare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național.
- 7) Raportul elaborat este supus în mod obligatoriu procedurii de verificare, în scopul asigurării veridicității și fiabilității informațiilor raportate de către beneficiarul proiectului.
- 8) Verficatorul elaborează raportul de verificare și îl prezintă beneficiarului, care, în baza acestuia, perfectează și prezintă Comisiei naționale raportul de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.
- 9) Beneficiarul proiectului angajează și achită serviciile verficatorului.
- 10) Autoritățile și instituțiile care implementează proiecte NAMA necondiționate, ce nu sunt înregistrate în Registrul NAMA al CONUSC, aplică procedura simplificată de monitorizare, raportare și verificare. Acestea prezintă Comisiei naționale rapoarte anuale privind acțiunile întreprinse și rezultatele obținute în cadrul proiectelor. Formatul de raportare și termenul de prezentare a rapoartelor sunt stabilite în Manualul operațional privind mecanismul de coordonare a acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național.
- 11) Secretariatul Comisiei naționale procesează datele prezentate de către beneficiari și calculează cantitatea totală de emisii de gaze cu efect de seră redusă, ca urmare a implementării proiectelor NAMA necondiționate și susținute din fonduri externe.
- 12) Informația primară privind cantitatea de emisii de gaze cu efect de seră reduse ca urmare a implementării proiectelor NAMA este utilizată la elaborarea inventarului național al emisiilor de gaze cu efect de seră, raportului bienal actualizat și comunicării naționale în cadrul CONUSC.

67. Rapoartele naționale de inventariere, rapoartele bienale de transparență, comunicările naționale și Contribuțiile Naționale Determinate ale Republicii Moldova către Convenția-cadru sunt elaborate de către Ministerul Mediului prin intermediul Agenției de Mediu, instituție responsabilă de evaluarea emisiilor după categorii de surse și sechestrărilor după categorii de

stocare, analiza surselor de emisie-cheie, verificarea și controlul calității inventarului, analiza incertitudinilor, documentarea și arhivarea informației asociate cu procesul de pregătire a inventarului național al emisiilor de gaze cu efect de seră.

Secțiunea a 2-a

Monitorizarea implementării Programului

68. Monitorizarea implementării prezentului Program va fi realizată de către Ministerul Mediului, iar monitorizează implementării acțiunilor de atenuare adecvate la nivel național și sectorial în contextul dezvoltării durabile a țării va fi efectuată de către Comisia națională privind schimbările climatice, conform Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Comisiei naționale privind schimbările climatice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 444/2020.

69. Pentru asigurarea procesului de monitorizare, va fi creat, prin ordinul ministrului Mediului, un grup de monitorizare, care va evalua periodic gradul de realizare a indicatorilor și obiectivelor. În baza informației colectate și sistematizate, acesta va elabora raportul anual de implementare a prezentului Program, care va fi supus dezbaterilor în cadrul Comisiei, iar apoi prezentat Guvernului.

70. În vederea urmăririi progresului implementării PDER va fi utilizată informația din Inventarul național privind emisiile de gaze cu efect de seră, care are propriul plan și principii de asigurare și control al calității datelor respective.

Secțiunea a 3-a

Raportarea și evaluarea

71. În cadrul procesului de monitorizare vor fi elaborate rapoarte anuale de monitorizare, care vor include informații privind implementarea indicatorilor stabiliți pentru fiecare acțiune în parte, iar o dată la 5 ani vor fi elaborate rapoarte de evaluare și progres care vor identifica impactul activităților realizate în timpul respectiv și nivelul de implementare a obiectivelor stabilite. În baza rapoartelor de evaluare și progres, la fiecare 5 ani, Programul va fi revizuit. Rapoartele de monitorizare și de evaluare vor fi supuse dezbaterilor în cadrul Comisiei naționale privind schimbările climatice, iar apoi prezentate Guvernului spre examinare.

72. Spre sfârșitul implementării prezentului Program, urmează a fi elaborat un raport de evaluare finală, care să conțină informația privind gradul de atingere a obiectivelor stabilite și a impactului scontat. Raportul de evaluare de baza va fi supus dezbaterilor în cadrul Comisiei, iar apoi prezentat Guvernului. În baza acestuia se va decide asupra următoarei etape de planificare programată în domeniul dezvoltării cu emisii reduse.

73. Emisiile naționale de gaze cu efect de seră, precum și tendințele de evoluție ale acestora sunt raportate periodic în comunicările naționale și bienale ale Republicii Moldova către Convenția-cadru, respectiv în rapoartele naționale de inventariere (începând cu anul 2010). Biroul Național de Statistică publică, de asemenea, nivelul emisiilor de GES înregistrate efectiv de Republica Moldova. Documentele menționate sunt elaborate în baza unor studii, cercetări, rapoarte realizate de consultanți naționali, inclusiv cu experiență internațională în domeniul de specialitate, selectați pentru efectuarea calculelor și analizei informațiilor de retrospectivă, precum și cu responsabilități de elaborare a scenariilor de evoluție pe termen scurt, mediu și lung a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la fiecare sector în parte, reieșind din scenariile de dezvoltare macroeconomică a Republicii Moldova. Toate aceste proceduri sunt reglementate de Hotărârea Guvernului nr. 1277/2018 cu privire la instituirea și funcționarea Sistemului național de monitorizare și raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră și altor informații relevante pentru schimbările climatice.

Tabelul 9. Impactul acțiunilor adecvate de atenuare la nivel național în perioada 2024 -2030, prezentate conform obiectivelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră

Nr.	Denumirea acțiunii de atenuare adecvate la nivel național	Descrierea succintă a acțiunii de atenuare	Capacitatea de implementare a acțiunii de atenuare pentru obiectivul:		Reducerile estimative de emisii ale gazelor cu efect de seră pentru obiectivul:	
			necon condiționat	con condiționat (adițional la necon condiționat)	necon condiționat	con condiționat (adițional la necon condiționat)
1	2	3	4	5	6	7
Obiectivul general. Reducerea necon condiționată, până în anul 2030, a emisiilor totale naționale de gaze cu efect de seră nete cu nu mai puțin de 70% comparativ cu nivelul anului 1990, în susținerea efortului global de menținere a tendinței de creștere a temperaturii medii globale, până în anul 2100, în limita de până la 2°C. Obiectivul de reducere a emisiilor ar putea crește până la 88% în mod condiționat – în conformitate cu un acord global, care ar aborda teme importante, așa ca resursele financiare cu costuri reduse, transferul de tehnologii și cooperarea tehnică, accesul la toate în măsură corespunzătoare cu prov ocările schimbării globale a climei						
Obiectivul specific 1. Reducerea necon condiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul energetic cu 81% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 87% comparativ cu anul 1990						
1.1	Construcția interconexiunilor electrice cu sistemul electroenergetic ENTSO-E	Se prevede construcția interconexiunilor cu sistemul electroenergetic al României, care va permite funcționarea în paralel a sistemelor electrice est-vest din regiunea Republicii Moldova. Producătorii și furnizorii din Ucraina și CTEM vor putea participa, alături de furnizorii din Europa de Vest, la vânzarea energiei electrice pe piața competitivă de energie electrică din Republica Moldova, precum și din regiune		Capacitatea de import al energiei electrice: până la cca 870 MW și 5 mld kWh		Minimum 10% față de emisiile de CO2 în scenariul liniei de bază, acestea fiind măsurate la nivel regional
1.2	Implementarea generării distribuite a energiei electrice, cu aplicarea centralelor electrice de termoficare de înaltă eficiență, funcționabile pe gaze naturale	Tehnologia permite atingerea avantajelor de mediu, economice, sociale, precum și reducerea dependenței de importul de combustibil. Producerea combinată a energiei electrice și termice la		40 de centrale electrice de termoficare mici cu puterea totală de 20 MW		41 456 tone CO2

		CET-uri de capacitate mică devine avantajoasă față de producerile separate a acestora în condițiile în care timpul utilizării puterii termice maxime depășește 4 500 ore				
1.3	Reducerea pierderilor în sistemul de transport și distribuție a energiei termice și la producerea acesteia	Înlocuirea rețelelor existente cu conducte preizolate, modernizarea punctelor termice, utilizarea sistemelor de reglare automată a regimului termic, modernizarea stațiilor de pompare a rețelelor termice magistrale		Diminuarea pierderilor de energie termică cu 27,9 ktep până în anul 2030		31 885 tone CO2 echivalent până în anul 2030
1.4	Promovarea și construcția centralelor electrice eoliene conectate la rețea	Pe teritoriul Republicii Moldova sînt zone în care viteza medie anuală a vîntului la înălțimea de 100 m deasupra solului este egală cu 7,0-7,5 m/s. Pentru astfel de amplasamente sînt recomandate turbine eoliene proiectate pentru clasa III-a de vînt, ceea ce semnifică o funcționare eficientă în amplasamente cu viteze ale vîntului cuprinse între 5,5 și 8,5 m/s. Puterea unui grup 1,8-3,0 MW, înălțimea turnului 80-120 m. În condițiile de vînt ale Republicii Moldova aceste turbine ar funcționa anual la un factor capacitate, egal cu 0,25-0,30	Puterea instalată – 400MW	Puterea instalată – 400MW	646 433 tone CO2/an	646 433 tone CO2/an
1.5	Promovarea și construcția centralelor fotovoltaice conectate la rețea	Tehnologia conversiei directe exclude transformările intermediare: radiația solară în energie termică, energia termică în energie mecanică, energia mecanică în energie electrică de curent alternativ. Generatorul fotovoltaic, așa-numita celulă fotovoltaică, spre deosebire de	200 MW	200 MW	240 806 tone CO2	240 806 tone CO2

		generatorul electromecanic, produce energie electrică de curent continuu. Excluderea din lanțul tehnologic al transformărilor intermediare, lipsa mișcării, zgomotului, vibrațiilor, existența unei construcții modulare, durata de exploatare de peste 25 de ani sînt argumente în afirmarea că viitorul energiei descentralizate va aparține tehnologiei fotovoltaice				
1.6	Utilizarea grupurilor electrogene pe biogaz pentru producerea energiei electrice și termice	Grupul electrogen pe biogaz prezintă o unitate de producere combinată a energiei. Constă dintr-un motor diesel, adaptat la alimentarea cu biogaz, și un generator sincron, care furnizează energia electrică în rețea. În ultimii zece ani se dezvoltă și în Moldova, în primul rînd la fabricile de zahăr, întreprinderile de procesare a cerealelor etc. și care dispun de materie primă – deșeuri de biomasă din care se produce biogazul	50 MW	25 MW	107 500 tone CO2	53 750 tone CO2
Obiectivul specific 2. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul transporturi cu 52% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 55% comparativ cu anul 1990						
2.1	Promovarea utilizării biomotorinei în calitate de combustibil	Biomotorina este utilizată pentru a substitui motorina, fiind amestecată cu combustibilul fosil în diverse proporții. În Europa, standardele aplicate combustibililor permit un amestec de pînă la 5% de biomotorină, din cauza limitărilor impuse de combustibil și de specificațiile vehiculului. Utilizarea amestecurilor peste 20% poate necesita unele adaptări modeste ale	9% din consumul anual de motorină pe țară		187 800 tone CO2 echivalent/an	

		vehiculului. Biomotorina poate fi produsă din diverse uleiuri vegetale, precum semințele de rapiță și soia, ulei de palmier și grăsimi animale				
2.2	Promovarea producerii bioetanolului	Bioetanolul poate fi produs din culturi de zahăr sau pe bază de amidon. Bioetanolul este amestecat cu benzină în proporții de la 5 la 85%. Proporții mai mici ale amestecului sînt aplicabile la motoarele convenționale cu benzină. Amestecuri cu un conținut mai mare de 10% de bioetanol pot fi utilizate doar în motoare modificate. Procesul de obținere a bioetanolului pornește de la prelucrarea materiei prime pentru a obține zahărul, în care apoi, pentru fermentare, se adaugă drojdii. Într-o cameră anaerobică închisă are loc fermentarea zahărului, rezultînd mai multe produse, inclusiv acid lactic, hidrogen, dioxid de carbon și etanol. În cele mai răspîndite procese se utilizează sorgul, sfecla de zahăr, precum și alte plante care conțin zahăr	9% din consumul anual de benzină pe țară		80 000 tone CO2 echivalent/an	
2.3	Construcția de drumuri bune și foarte bune	Strategia de transport și logistică pe anii 2013-2022 definește starea nesatisfăcătoare a drumurilor publice (74% din lungimea drumurilor naționale și 78% din lungimea celor locale). În planul de acțiuni propus de strategie se prevede ca, pînă în anul 2022, să fie atinsă o cotă de 45% de drumuri în stare bună. Pînă în anul 2030	20% din consumul anual de combustibili în transportul rutier		399 200 tone CO2 echivalent/an	

		este asumată o creștere a ponderii drumurilor bune până la 80%. Realizarea acestui obiectiv duce la o economie de combustibili de 20%				
2.4	Promovarea eficienței energetice în transportul feroviar	Strategia de transport și logistică pe anii 2013-2022 prevede investiții în renovarea parcului de material rulant pentru transportarea călătorilor și mărfurilor, a parcului de locomotive de manevră și a celor magistrale, a echipamentelor și utilajelor pentru întreținerea și reparația căilor ferate, precum și investiții în reabilitarea rețelelor feroviare		20% din consumul anual de motorină în transportul feroviar	1 180 tone CO2 echivalent/an	
2.5	Etichetarea pneurilor, achiziții de transport energetic eficient, optimizarea transportului pe străzile centrale din localități	Conform obiectivelor stabilite în Programul național pentru eficiența energetică 2011-2020 pentru sectorul transporturilor sînt stabilite obiective precum creșterea siguranței și eficienței economice și ecologice a sectorului rutier prin promovarea pneurilor eficiente din punctul de vedere al consumului de combustibil. În urma implementării măsurilor și acțiunilor, pînă în anul 2020, este estimată o diminuare a consumului de combustibili cu cca 20%		20% din consumul anual de motorină și benzină în transportul rutier	416 300 tone CO2 echivalent/an	
2.6	Promovarea mijloacelor de transport cu propulsie hibrida	Aplicarea unui acciz redus cu 50% pentru mijloacele de transport cu propulsie hibridă importate	10% din mijloace de transport cu motorizare hibridă		20 400 tone CO2 echivalent/an	

Obiectivul specific 3. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul clădiri cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 77% comparativ cu anul 1990

3.1	Sporirea rezistenței termice a anvelopei clădirilor nereabilitate termic	Măsurile de sporire a rezistenței termice a anvelopei clădirii includ izolarea pereților, înlocuirea ferestrelor vechi cu cele de termopan, înlocuirea ușilor etc.	Reabilitarea a 10 % din clădiri până în anul 2030	Reabilitarea a 3,5 % din clădiri până în anul 2030	285660 tone CO2 echivalent până în 2030	98491 tone CO2 echivalent până în 2030
3.2	Reabilitarea sistemelor de încălzire a clădirilor rezidențiale	Modificarea schemei actuale de distribuție verticală a agentului termic prin schemă orizontală va permite instalarea contoarelor de energie termică la fiecare apartament și a robinetelor termostactice la fiecare corp de încălzire, ceea ce va permite reglarea temperaturii în încăperi la 10-120C pe parcursul perioadelor în care acestea nu sînt folosite ($\approx$ 50 % din timp), cu posibilitatea măsurării consumului real de căldură.	Reducerea consumului de combustibil cu 60 368 t.c.c. până în 2030 (cca 35 % din fond imobiliar național urban)		99 229 tone CO2 echivalent până în 2030	
3.3	Reabilitarea sistemelor de încălzire în clădirile publice cu instalarea robinetelor termostactice pentru reglarea temperaturii în încăperi, inclusiv modul zi/noapte	În clădirile administrative se lucrează aproximativ 10 ore, pe parcursul a 5 zile din săptămîină. Pe parcursul celorlalte perioade de timp, temperatura în încăperi poate fi redusă pînă la 10-120C, modul „noapte”	Reducerea consumului de combustibil cu 42,1 mii t.c.c. în urma reabilitării a 70 % din sistemele de încălzire a clădirilor publice pînă în anul 2030		70 810 tone CO2 echivalent pînă în 2030	
3.4	Înlocuirea becurilor incandescente cu becuri energetic eficiente de tip LED	Becurile incandescente utilizate în prezent au eficiența luminoasă de 10-12 lm/W, în timp ce la becurile eficiente energetic de tip LED indicatorul respectiv constituie 100 lm/W. Dacă intensitatea energetică	Înlocuirea 100 % din becuri incandescente cu becurile LED (inclusiv instalarea		249 914 tone CO2 echivalent pînă în 2030	

		la iluminare constituie în medie 10 W/m ² , atunci la utilizarea becurilor LED acest indicator va fi de 1 W/m ²	becurilor LED în clădiri noi) duce la economisirea 538,26 mln kWh în anul 2030			
3.5	Valorificarea biomasei în scop energetic	Centralele termice pe bază de biomasă sînt preconizate pentru instituții de învățămînt preșcolar, școlar, case de cultură etc. Centralele termice pe bază de baloturi de paie și/sau produse din lemn (pelete, brichete din lemn) sînt prevăzute a fi utilizate în localitățile rurale. Puterea termică unitară constituie 12-750 kW	Puterea instalată 250 MW	Puterea instalată 300 MW	116 000 tone CO ₂	139 800 tone CO ₂
3.6	Instalarea pompelor de căldură de capacitate mică, medie și mare	Pompele de căldură majorează temperatura sursei de căldură de potențial redus pînă la temperatura necesară consumatorului. Sursa de căldură de potențial redus poate fi aerul atmosferic, solul, apele de suprafață și apele freatice și, de asemenea, sursele tehnologice de energie termică. Pompele de căldură folosesc 1 kWh energie electrică pentru a obține de la 3 la 5 kWh de căldură	≈ 2,7 % din necesarul de energie termică pînă în anul 2030	≈ 4,3 % din necesarul de energie termică pînă în anul 2030	34 720 tone CO ₂	46 290 tone CO ₂
3.7	Valorificarea energiei solare pentru producerea apei calde menajere în localități urbane și rurale și în cadrul întreprinderilor	Pentru producerea apei calde menajere pot fi utilizate cu succes panouri solare cu tuburi vidate. Vidarea tubului are ca efect o	Reducerea consumului cu 78 976 tone combustibil	Reducerea consumului cu 34 130 tone combustibil	130 174 tone CO ₂	56 255 tone CO ₂

		izolare perfectă a interiorului, fapt ce duce la minimizarea pierderilor de căldură și creșterea eficienței de absorbție a radiației. Tuburile vidate asigură preîncălzirea agentului termic în diapazon larg de temperaturi cu un randament sporit (pînă la 80 %). Durata de exploatare este de circa 20 de ani. Această măsură se recomandă, în deosebi, în cazul folosirii energiei electrice pentru producerea apei calde	convențional până anul 2030	convențional până anul 2030		
Obiectivul specific 4. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul industrial cu 27% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată poate atinge pînă la 31% comparativ cu anul 1990						
4.1	Promovarea implementării sistemului de management energetic	Sistemul de management energetic, introdus prin standardul SM ISO 50001, aprobat ca standard național în 2012, include colectarea, prelucrarea și analiza datelor privind consumul tuturor formelor de energie și a diferitor purtători de energie pe puncte de consum al energiei (energie electrică, termică, răcire, aer comprimat, gaze naturale, alți combustibili etc.) și informarea managementului de vîrf despre datele colectate și propunerea măsurilor de eliminare a risipei de energie, implementarea măsurilor adoptate, inclusiv monitorizarea rezultatelor obținute. Practica întreprinderilor din Uniunea Europeană arată că implementarea sistemului de management energetic poate rezulta în reducerea consumurilor	Implementarea în 15% din întreprinderi și organizații duce la reducerea consumului de energie în 2030 cu 2%, echivalent cu 0,278 PJ/an		Pînă în anul 2030 emisiile vor fi reduse cu 21 201 tone CO2 echivalent/an	

		de energie la întreprinderi cu circa 10-30%				
4.2	Promovarea eficienței energetice în sectorul industrial	Atingerea eficienței energetice prin: monitorizarea continuă a consumului de energie și a parametrilor tehnologici cu sisteme de măsură și control performante, automatizarea proceselor industriale, instalarea echipamentelor performante pentru producerea energiei termice și pentru procesele tehnologice, reducerea pierderilor de căldură, izolarea termică a conductelor de abur și apă caldă, instalarea recuperatoarelor de căldură în sistemele de ventilare, sporirea rezistenței termice a anvelopei edificiilor administrative și industriale	Reducerea de energie și combustibil vor constitui ≈ 76 260 tcc în anul 2030	Reducerea de energie și combustibil vor constitui ≈ 37 127 tcc în anul 2030	125 460 tone CO2 echivalent/an până în 2030	61 079 tone CO2 echivalent/an până în 2030
4.3	Co-incinerarea combustibililor alternativi (biomasa și deșeuri solide menajere) în cuptorul de clincher, cu scopul valorificării energetice a deșeurilor la producerea cimentului și substituirea parțială a clincherului la întreprinderea Lafarge Cement (Moldova) (membru al Grupului LafargeHolcim)	La 21 septembrie 2020, la New York grupul LafargeHolcim a semnat Angajamentul “Emisii de carbon nete zero, obiectiv bazat pe știință”, fiind prima companie globală de materiale de construcții care a semnat “Ambiția în afaceri pentru obiectivul climatic 1.5°C”, angajament cu obiective intermediare validate prin Inițiativa “Obiective bazate pe știință” (SBTi), în linie cu parcursul emisii de	1100 mii tone de ciment vor fi produse către anul 2030, egal volumului din anul 1990		357500 tone CO2 reduceri către 2030 fata de anul 1990	

		CO2 nete zero. Acest angajament este bazat pe poziția de lider global al grupului LafargeHolcim în sectorul construcții, cu soluții ”verzi” de ultimă generație, precum betonul ecologic ECOPact și cimentul circular Susteno. Ținta de reducere a emisiilor de CO2 va fi atinsă prin următoarele activități: Reducerea conținutului de clincher până la 68%; Utilizarea mai largă a combustibililor derivați din deșeuri, pentru a atinge rată de substituție de 37%; Utilizarea materiei prime alternative; Captarea și stocarea carbonului; Recuperarea căldurii reziduale; Utilizarea energiei regenerabile; Optimizarea rețelelor de transport; Optimizarea rutelor și încărcăturilor printr-o mai bună logistică și distribuție; Optimizarea parcului de autovehicule pentru a reduce consumul tradițional de combustibili.				
--	--	--	--	--	--	--

4.4	Promovarea eficienței energetice și creșterea ponderii cioburilor de sticlă în șarjă în vederea reducerii costului producției și emisiilor de CO2 la Î.S. "Fabrica de Sticlă din Chișinău"	Programul de investiții a Î.S. "Fabrica de Sticlă din Chișinău" prevede în mod special: implementarea sistemului de management energetic (EnMS) și Standardului Național SM ISO 50001; efectuarea reparației parțiale a cuptorului de topit sticlă cu utilizarea materialelor refractare de calitate înaltă; efectuarea reparației capitale a utilajului tehnologic; modernizarea liniei de prelucrare a nisipului în secția componente; modernizarea liniei de transmisie a energiei electrice; reparația capitală a acoperișurilor; modernizarea clădirilor (rampei) pentru depozitarea produselor; achiziționarea utilajului pentru verificarea calității produselor din sticlă (3 buc.).	Sunt preconizate următoarele volume de producție: 2025 – circa 70 mii tone sticlă, 2030 – circa 85 mii tone sticlă; majorarea ponderii cioburilor de sticlă în șarjă: în 2025 – până la 40% sau 28 mii tone, în 2030 – până la 50% sau 42.5 mii tone.		75 mii tone CO2 către anul 2030, comparativ cu nivelul anului de referință 1990	
4.5	Ajustarea Cadrului normativ național la cel al UE (Regulamentul (UE) nr. 517/2014 privind gazele fluorurate cu efect de seră) în vederea suprimării eşalonate a hidrofluorcarburilor	actualizarea HG nr. 483/2019 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la formarea și atestarea specialiștilor în domeniul tehnicii frigului care conține hidroclorofluorocarburi și gaze fluorurate cu efect de seră; actualizarea HG nr. 589/2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la stabilirea mecanismului de repartizare a contingentelor anuale pentru importul hidroclorofluorocarburilor halogenate; amendarea Codului contravențional al RM nr. 218/2008, în vederea reflectării sancțiunilor aplicabile încălcărilor	Nivel național		n/a	

		prevederilor Regulamentului (UE) nr. 517/2014.				
Obiectivul specific 5. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul agricol cu 44% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 47% comparativ cu anul 1990						
5.1	Elaborarea, aprobarea și implementarea Programului Național privind Dezvoltarea Agriculturii Conservatie.	Elaborarea Programului Național privind Dezvoltarea Agriculturii Conservatie va fi realizată de către MAIA cu suportul consultanților internaționali în cadrul Programului de îmbunătățire a capacităților pentru transformarea zonei rurale (IFAD VIII), care urmează a fi implementat în perioada 2021-2026 (Componenta 1: Transformare economică rezilientă; Sub-componenta 1.1: Consolidarea rezistenței la schimbările climatice). Programul a fost ratificat prin Legea Nr. 194/2020 pentru ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă în vederea realizării Proiectului „Îmbunătățirea capacităților pentru transformarea zonei rurale (IFAD VIII)”	Nivel național	Nivel național	n/a	n/a

5.2	Implementarea practicilor de management durabil al terenurilor agricole în cadrul sistemului convențional de lucrare a solului, în asolamentul cu cinci sole, unde o solă este utilizată sub măzăricea de toamnă și de primăvară, cu incorporarea a două recolte în calitate de îngrășământ sideral în vederea acumulării în sol a azotului biologic și reducerii aplicării îngrășămintelor chimice azotoase, cuplate cu incorporarea anuală în sol a resturilor vegetale și aplicarea îngrășămintelor organice	Implementarea practicilor de management durabil al terenurilor agricole în cadrul sistemului convențional de lucrare a solului, în asolamentul cu cinci sole, în condițiile aplicării îngrășămintelor organice, incorporării anuale în sol a resturilor vegetale, intercalării și rotației culturilor anuale leguminoase bogate în proteine (mazăre, fasole, soia, linte, năut) sau furajere (lupin, lucernă, sparțetă, măzărice), va contribui la fixarea azotului atmosferic prin simbioza cu bacteriile din nodulii sistemului radicular și la creșterea considerabilă a conținutului de materie organică din sol (în mod special, în cazul utilizării culturilor siderale în calitate de îngrășământ verde), pe termen lung se va contribui de asemenea la încetinirea procesului de mineralizare a materiei organice și stimularea acumulării carbonului organic în sol, respectiv la restabilirea/sporirea fertilității solului și la restabilirea bilanțului pozitiv al humusului în sol, la utilizarea mai eficientă a substanțelor nutritive din sol, la creșterea permeabilității solului pentru apă și la îmbunătățirea drenajului solului, la reducerea eroziunii solului, la refacerea structurii solului și la diminuarea compactării de suprafață și adâncime; la fel, incorporarea	150 mii ha/an în perioada 2023-2025	50 mii ha/an în perioada 2023-2025	450 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2023-2025	150 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2023-2025
			300 mii ha/an în perioada 2026-2030	100 mii ha/an în perioada 2026-2030	900 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2026-2030	300 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2026-2030

		anuală a resturilor vegetale va contribui și la restabilirea/creșterea faunei și florei din sol. Aplicarea măsurilor menționate mai sus va contribui la reducerea consumului de îngrășăminte chimice azotoase cu cel puțin 25-35 kg N/ha/an ca urmare a fixării biologice a azotului, respectiv la reducerea anuală a emisiilor de GES (CO₂ și N₂O) cu circa 3 tone CO₂ echivalent/ha/an. Acțiunea este recomandată pentru raionul cernoziomurilor tipice slab humifiere și carbonatice, raionului pedogeografic al cernoziomurilor tipice slab și moderat humifiere și levigate ale silvostepii xerofite a Câmpiei Moldovei de Sud, subraionul pedogeografic al cernoziomurilor tipice, solenețurilor automorfe și cernoziomurilor solonețizate ale Podișului Ciuluc-Soloneț.				
--	--	--	--	--	--	--

5.3	Implementarea practicilor de management durabil al terenurilor agricole în cadrul sistemului de lucrare redusă a solului (mini-till), în asolamentul cu cinci sole, cuplat cu incorporarea anuală în sol a resturilor vegetale și o dată la cinci ani a două recolte de mazărice de toamnă și de primăvară, în calitate de îngrășământ sideral	Implementarea practicilor de management durabil al terenurilor agricole în cadrul sistemului conservativ de lucrare redusă a solului (mini-till) admite prelucrarea sau afânarea întregii suprafețe a solului, dar scăzând intensitatea și frecvența de lucrare, în principal prin eliminarea unor lucrări mecanice practicate în sistemul convențional. În comparație cu tehnologiile convenționale, practicile specificate favorizează și susțin procesele elementare naturale de evoluție a cernoziomurilor în regim agricol și reducerea stării de compactitate în stratul imediat următor celui superficial și demararea proceselor de afânare/dispariție a „tălpiei plugului” și a efectelor negative aferente acestora. Totodată, în cadrul lor se atestă o ameliorare sesizabilă a rezervelor de apă productivă, regimuri hidrotermic și aerohidric mai favorabile, cantități mai sporite de substanțe humice labile, care favorizează desfășurarea proceselor elementare tipogenetice cernoziomice. De asemenea, se favorizează pătrunderii aerului în sol și ameliorarea regimului oxigenului în sol. Toate cele menționate mai sus asigură reproducerea fertilității naturale și renaturarea trendului antroponatural de evoluție a	50 mii ha/an în perioada 2023-2025	50 mii ha/an în perioada 2023-2025	190 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2023-2025	190 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2023-2025
			100 mii ha/an în perioada 2026-2030	100 mii ha/an în perioada 2026-2030	380 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2026-2030	380 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2026-2030

		cernoziomurilor. Aplicarea acestui sistem contribuie la restabilirea resurselor bioenergetice ale cernoziomurilor prin încorporarea sistematică a resturilor vegetale în sol (stratul 8-18-20 cm) și păstrarea unei cantități de minimum 30-35% din resturile vegetale ale culturii premergătoare la suprafața solului. Efectele pedogenetice specificate contribuie la conservarea și reproducerea tipului cernoziomic de solificare. Prin aplicarea măsurilor enumerate mai sus, emisiile de GES se vor reduce anual cu circa 3.8 tone CO2 echivalent/ha/an. Acțiunea este recomandată pentru raionul pedogeografic 1 al solurilor cenușii, cernoziomurilor argilo-iluviale și levigate, raionului pedogeografic al cernoziomurilor tipice slab și moderat humifiere și levigate ale silvostepii xerofite a Câmpiei Moldovei de Sud, raionul cernoziomurilor tipice moderat și slab humifiere ale Dealurilor Priprutene.				
5.4	Implementarea practicilor de management durabil al terenurilor agricole în cadrul sistemului conservativ de lucrare fără afânare a solului (no-till), în asolamentul cu cinci sole, cuplat cu incorporarea anuală în sol a resturilor vegetale și o dată la cinci ani a două recolte de	Acțiunea se bazează pe introducerea seminței direct în miriștea culturii premergătoare, fără a efectua lucrări anterioare de afânare a solului, cu excepția deschiderii concomitent cu semănatul a unei benzi foarte înguste (fantă), de numai câțiva	50 mii ha/an în perioada 2023-2025	50 mii ha/an în perioada 2023-2025	230 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2023-2025	230 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2023-2025

	măzărice de toamnă și de primăvară, în calitate de îngrășământ sideral	centimetri, pentru a permite introducerea semințelor în sol. Pentru practicarea acestui sistem sunt necesare mașini speciale de semănat, care să asigure concomitent deschiderea fantei și introducerea semințelor. Alte lucrări ca: arătura, discuirea, grăpatul, prașilele mecanice, etc., necesare în sistemul convențional, nu se efectuează, suprafața solului rămâne acoperită în totalitate cu resturi vegetale. Controlul buruienilor, inclusiv pentru plantele prășitoare, se efectuează doar prin metode chimice, cu ajutorul erbicidelor și/sau prin metode de protecție biologice. De rând cu erbicidele, în scopul unui control eficient al buruienilor, agenții economici trebuie să-și stabilească o rotație de minimum 5-7 culturi, care să cuprindă specii cât mai diferite, asolamentul cu plante contrastante fiind un factor foarte eficient. Fertilizarea organică, precum și aplicarea amendamentelor, nu este posibilă, astfel încât, se vor folosi doar îngrășăminte minerale cu un anumit grad de solubilitate, alături de îngrășămintele foliare. Avantajele tehnologiei no-till se referă la: reducerea până la zero a lucrărilor și perturbării stratului superior al solului; reducerea la minimum a trecerilor pe teren și a presiunilor mecanice asupra	100 mii ha/an în perioada 2026-2030	100 mii ha/an în perioada 2026-2030	460 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2026-2030	460 mii tone CO2 echivalent/an în perioada 2026-2030
--	---	---	--	--	---	---

		solului; conduce la stimularea proceselor biologice responsabile de afânarea și structurarea solului, îmbogățirea stratului superior cu materie organică și intensificarea proceselor de formare și acumulare a humusului, consumuri de carburanți mai mici; implicarea unui volum de forță de muncă mai mică, etc. Prin aplicarea măsurilor enumerate mai sus, emisiile de GES se vor reduce anual cu circa 4.6 tone CO2 echivalent/ha/an. Acțiunea este recomandată pentru raionul pedogeografic al cernoziomurilor tipice slab și moderat humifiere și levigate ale silvostepii xerofite a Câmpiei Moldovei de Sud, raionul cernoziomurilor tipice moderat și slab humifiere ale Dealurilor Priprutene, raionul pedogeografic 3 al cernoziomurilor tipice moderat humifere și cernoziomurilor levigate argilolutoase și lutoase, raionul pedogeografic al cernoziomurilor tipice slab humifere din Stepa Bălților, raionul pedogeografic 1 al solurilor cenușii, cernoziomurilor argilo-iluviale și levigate.				
5.5	Depozitarea gunoiului de grajd în platforme comunale sau depozite individuale	Gunoiul de grajd, fiind depozitat pe platforme impermeabile, poate fi separat. În scopul fermentării corecte, va fi acoperit cu o folie de plastic, pentru a preveni spălarea nutrienților și a diminua volatilizarea de CH₄ și NH₃. Astfel	38% din totalul de 16,62 mil. tone de gunoi de grajd	12% din totalul de 16,62 mil. tone de gunoi de grajd	259 243 tone CO2 echivalent	86 305 tone CO2 echivalent

		va deveni posibilă limitarea pătrunderii în sol și în apă a nitraților și nitriților, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și obținerea unor îngrășăminte organice de valoare					
5.6	Implementarea tehnologiilor de alimentație a taurinelor prin utilizarea unor rații cu o structură optimă, științific argumentată	Tehnologie tradițională pentru Republica Moldova de alimentație a taurinelor prin folosirea rațiilor constituite din nutrețuri separate – fîn, plante verzi, concentrate etc. În funcție de starea fiziologică și productivitatea animalelor, rațiile se deosebesc după cantitatea de nutrețuri și raportul dintre ele (structura). Dacă structura rațiilor este optimă, atunci productivitatea, starea sănătății animalelor, digestibilitatea furajelor și formarea de gaze în rumen sînt la un nivel optim		41,5% din șeptelul de taurine din țară	Cuprinde peste 8,5% din șeptelul	79 mii tone CO2 echivalent	19 mii tone CO2 echivalent
5.7	Promovarea tehnologiilor de alimentație a taurinelor prin utilizarea furajelor în formă de amestecuri unice (monorație), fără sau cu cantități mici de nutrețuri verzi	Tehnologie pe larg utilizată în țările cu o zootehnie dezvoltată. În Republica Moldova această tehnologie este în proces de implementare, actualmente se utilizează aproximativ la15-20% din șeptelul de taurine. Deosebirea principală a acestei tehnologii constă în faptul că rațiile calculate, reieșind din cerințele fiziologice ale animalelor, formate din	Pînă în anul 2030, 77 mii capete vaci de lapte și 58 mii capete de alte taurine	Pînă în anul 2030, 43 mii capete vaci de lapte și 32 mii capete de alte taurine		49 mii tone CO2 echivalent	27 mii tone CO2 echivalent

		nutrețuri voluminoase, groșiere, suculente, concentrate, adaosuri proteino-vitamino-minerale, se amestecă uniform cu utilaje speciale (mixtere) și se distribuie animalelor în formă de amestec unic. Acest moment influențează pozitiv nivelul de digestibilitate a nutrețurilor, starea de sănătate a animalelor, indicii de reproducție și, ca rezultat final, creșterea productivității cu pînă la 20-25% față de tehnologia tradițională				
5.8	Includerea în rațiile taurinelor a unor aditivi furajeri (saponine, ionofori) care micșorează nivelul de formare a metanului în procesul de digestie	În amestecurile unice (monorații) la taurine se introduc aditivi furajeri speciali, care conțin substanțe (saponine, ionofore, uleiuri eterice etc.) ce influențează nivelul de formare și eliminare a metanului, micșorînd acest indice cu pînă la 30%	Pînă în anul 2030- 34 mii capete de vaci și 41 mii capete de alte taurine	Pînă în anul 2030-16 mii capete de vaci și 19 mii capete de alte taurine	39 mii tone CO2 echivalent	17 mii tone CO2 echivalent
5.9	Promovarea folosirii tescovinei de poamă în rațiile rumegătoarelor pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră	Tescovina de struguri conține cantități importante de grăsimi și tanine, aceste substanțe pot să reducă nivelul de formare a metanului enteric. O cercetare recentă a savanților din Australia și Noua-Zeelandă a demonstrat că utilizarea tescovinei de struguri, atît în formă uscată, cît și în formă însilozată, în rațiile vacilor de lapte	52 mii capete vaci de lapte și 41 mii capete de alte taurine	37 mii capete vaci de lapte și 29 mii capete de alte taurine	34 mii tone CO2 echivalent	24 mii tone CO2 echivalent

		reduce nivelul de formare a metanului în rumen cu 18-23%				
Obiectivul specific 6. Majorarea necondiționată, pînă în anul 2030, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul sectorului folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură pînă la 10% și sechestrarea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 391% comparativ cu anul 1990						
6.1	Extinderea terenurilor împădurite	Măsurprevede plantarea culturilor silvice pe 24.7 mii ha (26%), ajutorarea regenerării naturale pe 39.0 mii ha (41%) și regenerarea naturală pe 31.4 mii ha (33%). În total, lucrările de regenerare și împădurire în fondul forestier se vor desfășura pe o suprafață totală de 95.1 mii ha.	100%		Către 2030: – minim: --82 Kt CO ₂ eq; – maxim: --414 Kt CO ₂ eq	
6.2	Acțiunea NAMA privind împădurirea terenurilor degradate, zonelor riverane și fâșiilor perdelor de protecție în Republica Moldova	Acțiunea prevede: împădurirea terenurilor degradate pe o suprafață de 45000 hectare; – împădurirea fâșiilor riverane pe o suprafață de 15000 hectare; – crearea perdelor de protecție a câmpurilor agricole pe o suprafață de 1500 hectare.		100%		Către 2030: cca 2000 Kt CO ₂ eq.
6.3	Gestionarea climatică inteligentă a pădurilor și pajiștilor	– împădurirea terenurilor degradate pe o suprafață de 1500 hectare; – împădurirea fâșiilor riverane pe o suprafață de 320 hectare; – crearea fâșiilor de protecție a câmpurilor agricole pe o suprafață de 560 hectare; – reabilitarea fâșiilor forestiere de protecție pe o suprafață de 750 ha; – reabilitarea pajiștilor degradate pe o suprafață de 1000 ha.		100%		Cca 50 Kt CO ₂ eq anual

6.4	Conversiunea terenurilor moderat și puternic erodate în pajiști	Acțiunea prevede conversiunea la pajiști a 40 000 ha terenuri moderat și puternic erodate.				Către 2030: cca 555 Kt CO ₂ eq.
6.5	Plantarea culturilor silvice energetice	Plantarea unor culturi silvice din specii repede crescătoare, gospodărite la cicluri mici de producție (10-15 ani)		5 mii ha		Către 2030: cca 210 Kt CO ₂ eq.

Obiectivul specific 7. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul deșeuri cu 14% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 18% comparativ cu anul 1990

7.1	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în Regiunea 1 – Cahul, Cantemir, Taraclia, Ceadâr-lunga și Vulcănești.	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția unui depozit regional pentru deșeurile menajere solide în or. Cahul, a 2 stații de transfer la Cania, Taraclia și Cantermir, trei instalații de compostare - la Cahul, Taraclia și Cania și activarea a 28 de unități de transport cu capacitatea de 16 m ³ pentru transferul deșeurilor la depozite.	Cota deșeurilor din hârtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035.	Toate deșeurile reciclabile de plastic, metal, sticlă și hârtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 7 % din total de deșeuri generate, începând anul 2025 când va fi construită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional; Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostării de atinge aproximativ 5% din	11390 tone CO ₂ echivalent/an	11390 tone CO ₂ echivalent/an
-----	---	--	--	---	--	--

				greutatea totală a deșeurilor generate.		
7.2	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regionale și a stațiilor de transfer în regiunea 2 – Leova, Cimișlia, Basarabeasca și Comrat	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția unui depozit regional pentru deșeurile menajere solide (s. Mihailovca), a 2 stații de transfer (Sărata Nouă și Comrat) și activarea a 11 unități de transport cu capacitatea de 16 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite.	Cota deșeurilor din hîrtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supuse compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035.	Toate deșeurile reciclabile de plastic, metal, sticlă și hîrtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 8 % din totalul de deșeuri generate, începînd cu anul 2030 cînd va fi construită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional; Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostării va atinge apromitiv 3% din greutatea totală a deșeurilor generate.	8 100 CO2 echivalent/an	8 100 tone CO2 echivalent/an

7.3	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 3 – Căușeni, Ștefan Vodă	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția unui depozit regional pentru deșeurile menajere solide la Căușeni, a 2 stații de transfer la Olănești și Sălcuța și dotarea cu 11 unități de transport cu capacitatea de 16 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite.	Cota deșeurilor din hîrtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035.	Toate deșeurile reciclabile de plastic, metal, sticlă și hîrtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 8 % din totalul de deșeuri generate, începînd cu anul 2030 cînd va fi construită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional. Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostării va atinge apromativ 3% din greutatea totală a deșeurilor generate.	5 660 CO2 echivalent/an	5 660 CO2 echivalent/an
-----	---	--	--	--	-------------------------	-------------------------

7.4	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 5 – Ungheni, Nisporeni, Călărași	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția unui depozit regional pentru deșeurile menajere solide și o stație de compostare cu o capacitate de 1000 t/an. (Florițoaia Veche) și a două stații de sortare vor fi create la Nisporeni (cu o capacitate de 1000 t/an) și la Florițoaia Veche (3500 t/an), o stație de transfer va fi creată la depozitul de deșeuri existent de la Nișcani pentru a deservi toate localitățile din raionul Călăraș și dotarea cu 7 unități de transport cu capacitatea de 16 m3 și 11 unități de transport cu capacitatea de 10 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite.	Cota deșeurilor din hârtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035.	Toate deșeurile reciclabile de plastic, metal, sticlă și hârtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 9,2 % din totalul de deșeuri generate, începând cu anul 2025 când va fi construită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional; Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostării va atinge aproximativ 2,24% din greutatea totală a deșeurilor generate.	7 045 tone CO2 echivalent/an	7 045 tone CO2 echivalent/an
-----	---	---	---	--	------------------------------	------------------------------

7.5	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 6 – Șoldănești, Rezina, Telenești, Orhei	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția unui depozit regional pentru deșeurile menajere solide, a 4 stații de transfer și dotarea cu 19 unități de transport cu capacitatea de 13 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite	Cota deșeurilor din hârtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035;	Toate deșeurile reciclabile de plastic, metal, sticlă și hârtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 8 % din total de deșeuri generate, începînd anul 2030 cînd va fi contruită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional. Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostării de atinge apromitativ 3% din greutatea totală a deșeurilor generate.	9 132,5 tone CO2 echivalent/an	9 132,5 tone CO2 echivalent/an
7.6	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 8 – Briceni, Ocnița, Edineț, Dondușeni	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor prin construcția unui depozit regional pentru deșeurile menajere solide în or. Dondușeni, a două stații de transfer – câte una în raioanele Briceni și Edineț, o stație de	Cota deșeurilor din hârtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în	Toate deșeurile reciclabile de plastic, metal, sticlă și hârtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de	6 800 tone CO2 echivalent/an	6 800 tone CO2 echivalent/an

		sortare, dotarea cu 8 unități de transport cu capacitatea 16 m3 și 8 unități de transport cu capacitatea 10 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite.	cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035.	circa 8 % din total de deșeuri generate, începînd anul 2030 cînd va fi contruită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional. Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostării de atinge apromitativ 2 % din greutatea totală a deșeurilor generate.		
7.7	Construcția centrului de tratare mecanico-biologică în regiunea 4 – mun. Chișinău, Strășeni, Ialoveni, Hîncești, Criuleni, Cocieri, Anenii Noi	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor în mun. Chișinău prin construcția unei stații de tratare mecanico-biologică, construcția a 1-3 depozite regionale pentru deșeurile menajere solide, a 4 stații de transfer, dotarea cu 48 de unități de transport cu capacitatea de 16 m3 pentru transferul deșeurilor	Cota deșeurilor din hîrtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe	Toate deșeurile recilabile de plastic, metal, sticlă și hîrtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 7 % din total de deșeuri generate, începînd anul 2025 cînd va fi contruită infrastructura de gestionare a	109 310 tone CO2 echivalent/an	109 310 tone CO2 echivalent/an

			parcursul anilor 2021-2035.	deșeurilor la nivel regional. Cota deșeurilor biodegradabile supuse compostări de atinge aproximativ 2,4% din greutatea totală a deșeurilor generate.		
7.8	Construcția centrului de tratare mecanico-biologică în regiunea 7 – mun. Bălți, Drochia, Rîșcani, Glodeni, Florești, Fălești, Sîngerei, Soroca	Măsura constă în dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor în mun. Bălți prin construcția unei stații de tratare mecanico-biologică, construcția a 1-2 depozite regionale pentru deșeurile menajere solide, a 7 stații de transfer, dotarea cu 33 de unități de transport cu capacitatea de 16 m3 pentru transferul deșeurilor	Cota deșeurilor din hârtie și carton colectată și reciclată anual se va menține la nivelul de 5 % în localitățile urbane și 2% în cele rurale. Cantitatea de deșeuri biodegradabile supusă compostării va crește gradual de la 3% la 5% pe parcursul anilor 2021-2035;	Toate deșeurile recilabile de plastic, metal, sticlă și hârtie vor fi colectate și reciclate la nivelul de circa 7,2 % din total de deșeuri generate, începând anul 2030 când va fi construită infrastructura de gestionare a deșeurilor la nivel regional. Cota deșeurilor biodegradabile supuse	156 530 tone CO2 echivalent/an	156 530 tone CO2 echivalent/an

				compostări de atinge apromitativ 3% din greutatea totală a deșeurilor generate.		
7.9	Recuperarea biogazului de la depozitul pentru deșeurile menajere solide din Țințăreni	Dotarea și punerea în funcțiune a instalației de recuperare a biogazului de la depozitul pentru deșeurile menajere solide din Țințăreni	Alături de 325 kW putere electrică generatoare existentă vor fi construite adițional 825 kW, începînd cu 2025		47 549 tone CO2 echivalent/an	
7.10	Dotarea schemei tehnologice de epurare a apelor uzate aferente stațiilor apă-canal din municipiile Chișinău cu tehnologii de tratare a nămolului în condiții anaerobe.	Metan-tancul, stația de pompare, concentratorul de nămol, sistemele de depozitare și arderea metanului, rezervorul de deshidratare, rețelele de distribuție și comunicații instalate la stațiile de epurare a apelor uzate din mun.Chișinău	Recuperarea CH4 prin biodigestie în metantanc, ar contribuie la reducere anuală a emisiilor GES (15-25 %) în perioada 2022-2035 din emisiile actuale atribuite categoriei 4D1.		38 790 tone CO2 echivalent/an	

PLANUL DE ACȚIUNI

pentru implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2026

Nr.	Denumirea acțiunii de atenuare adecvate la nivel național	Termenul de realizare	Instituția responsabilă	Indicatorii de progres pentru obiectivul:		Costuri estimative pentru obiectivul:								Surse de finanțare
				necon condiționat	con condiționat (adițional la necon condiționat)	necon condiționat (mil. lei)				con condiționat (adițional la necon condiționat) (mil. lei)				
						2024	2025	2026	Total	2024	2025	2026	Total	
Obiectivul general. Reducerea necon condiționată, până în anul 2030, a emisiilor totale naționale de gaze cu efect de seră nete cu nu mai puțin de 70% comparativ cu nivelul anului 1990, în susținerea efortului global de menținere a tendinței de creștere a temperaturii medii globale, până în anul 2100, în limita de până la 2°C. Obiectivul de reducere a emisiilor ar putea crește până la 88% în mod condiționat – în conformitate cu un acord global, care ar aborda teme importante, așa ca resursele financiare cu costuri reduse, transferul de tehnologii și cooperarea tehnică, accesul la toate în măsură corespunzătoare cu provocările schimbării globale a climei														
Obiectivul specific 1. Reducerea necon condiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul energetic cu 81% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 87% comparativ cu anul 1990														
1.1	Construcția interconexiunii electrice cu sistemul electroenergetic ENTSO-E, 400kV, Vulcănești-Chișinău	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei, Î.S. „Moldelectrica”	Interconexiune la tensiunea de 400 kV construite, Până la 600 MW capacitatea de import al energiei electrice		1040	1560	2600	5200	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
1.2	Reducerea pierderilor în sistemul de transport și distribuție a energiei termice și la producerea acesteia	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei; Întreprinderile energetice responsabile.		Pierderile de căldura reduse în sistemul centralizat cu 2,79 ktep până în anul 2026	-	-	-	-	122,76	184,14	306,9	613,8	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
1.3	Promovarea și construcția centralelor electrice eoliene conectate la rețea	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	120 MW capacitatea totală instalată a centralelor electrice eoliene	100 MW capacitatea totală instalată a centralelor electrice eoliene	613,8	920,7	1534,5	3069	511,6	767,4	1279	2558	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

1.4	Promovarea și construcția centralelor fotovoltaice conectate la rețea	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	200 MW capacitatea totală instalată a centralelor fotovoltaice	200 MW capacitatea totală instalată a centralelor fotovoltaice	853,8	1280,7	2134,5	4269	853,8	1280,7	2134,5	4269	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
1.5	Utilizarea grupurilor electrogene pe biogaz pentru producerea energiei electrice și termice	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	65 MW capacitatea totală instalată a centralelor electrice pe biogaz	25 MW capacitatea totală instalată a centralelor electrice pe biogaz	320	480	800	1600	123,2	184,8	308	616	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
Obiectivul specific 2. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul transporturi cu 52% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 55% comparativ cu anul 1990														
2.1	Promovarea utilizării biomotorinei în calitate de combustibil	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	249,1 TJ de biomotorină comercializată anual		5,84	8,76	14,6	29,2	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
2.2	Promovarea producerii bioetanolului	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	11,37 TJ de bioetanol comercializat anual		0,38	0,57	0,95	1,9	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
2.3	Reparația și/sau reabilitarea și construcția drumurilor publice	Trim. IV, 2026	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	934,4 km drumuri publice reparate/reabilitate și construite		867,92	1301,88	2169,8	4339,6	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
2.4	Promovarea eficienței energetice în transportul feroviar	Trim. IV, 2026	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale; Ministerul Energiei;	Cantitatea combustibilului utilizat de transportul feroviar redus cu 2,0% sau 1,6 TJ		212	318	530	1060	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

			Î.S "Calea Ferată din Moldova".											
2.5	Etichetarea pneurilor, achiziții de transport Promovarea transportului energetic eficient, optimizarea transportului pe străzile centrale din localități	Trim. IV, 2026	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale; Ministerul Energiei. Ministerul Finanțelor. Agenția Achiziții Publice	Consumul de combustibil utilizat în sectorul transportului rutier redus cu 2,0% sau 625,9 TJ		0,06	0,09	0,15	0,3	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
2.6	Promovarea mijloacelor de transport cu propulsie hibridă, e-mobilității și a altor opțiuni de mobilitate prietenoase mediului.	Trim. IV, 2026	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale; Ministerul Energiei.	Consumul de combustibil utilizat de autovehiculele înmatriculate redus cu 0,1% sau 31,1 TJ		16,07	24,105	40,175	80,35	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
Obiectivul specific 3. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul clădiri cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 77% comparativ cu anul 1990														
3.1	Sporirea rezistenței termice a anvelopei clădirilor nereabilitate termic	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	0,6 mil. m2 de suprafață locuibilă a clădirilor reabilitate	0,2 mil. m2 de suprafață locuibilă a clădirilor reabilitate	249,84	374,76	624,6	1249,2	86,4	129,6	216	432	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
3.2	Reabilitarea sistemelor de încălzire a clădirilor rezidențiale	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	0,9 mil m2 de suprafață locuibilă cu sisteme de încălzire reabilitate din fond imobiliar național urban		130,6	195,9	326,5	653	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

3.3	Înlocuirea becurilor incandescente cu becuri energetic eficiente de tip LED	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	becuri incandescente substituite		6,52	9,78	16,3	32,6	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
3.4	Valorificarea biomasei în scop energetic	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	25,0 MW puterea instalată a centralelor termice	30,0 MW puterea instalată a centralelor termice	17,56	26,34	43,9	87,8	21,06	31,59	52,65	105,3	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
3.5	Instalarea pompelor de căldură de capacitate mică, medie și mare	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	≈ 0,27 % din necesarul de energie termică până în anul 2026	≈ 0,43 % din necesarul de energie termică până în anul 2030	18,5	27,75	46,25	92,5	24,68	37,02	61,7	123,4	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
3.6	Valorificarea energiei solare pentru producerea apei calde menajere în localități urbane și rurale și în cadrul întreprinderilor	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	3891 sisteme solare pentru prepararea apei calde menajere instalate	1681 pachete solare cu 20 tuburi vidate 58/1800 în panou (destinate pentru 2-3 persoane) instalate	36,2	54,3	90,5	181	15,72	23,58	39,3	78,6	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

Obiectivul specific 4. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul industrial cu 27% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată poate atinge până la 31% comparativ cu anul 1990

4.1	Promovarea implementarea sistemului de management energetic	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei, Institutul Național de Standardizare	Sistem de management energetic și Standardul Național SM ISO 50001 implementat de peste 40 de întreprinderi		4,4	6,6	11	22	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
4.2	Promovarea eficienței energetice în sectorul industrial	Trim. IV, 2026	Ministerul Energiei	7626 tcc de energie și combustibil reduce	3748 tcc de energie și combustibil reduce	7,86	11,79	19,65	39,3	3,84	5,76	9,6	19,2	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
4.3	Promovarea eficienței energetice și creșterea ponderii cioburilor de sticlă în șarjă în vederea reducerii costului producției și emisiilor de CO2 la Î.S. "Fabrica de Sticlă din Chișinău"	Trim. IV, 2026	Î.S. "Fabrica de Sticlă din Chișinău"	Cantitățile totale de sticlă produsă: în 2026 – circa 8,5 mii tone sticlă; Ponderele cioburilor de sticlă în șarjă: în 2026 – până la 5% sau 4,2 mii tone/an; – consumul total de combustibil utilizat la producerea sticlei, în 2030 – circa 430,1 TJ/an;		1,16	1,74	2,9	11,6	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
						1,16	1,74	2,9		-	-	-		

Obiectivul specific 5. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul agricol cu 44% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 47% comparativ cu anul 1990

5.1	Depozitarea gunoiului de grajd în platforme comunale sau depozite individuale	Trim. IV, 2026	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	623,4 mii tone de gunoi de grajd depozitate anual în plat-forme	207,5 mii tone de gunoi de grajd depozitate anual în plat-forme	31,6	47,4	79	158	10,6	15,9	26,5	53	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
5.2	Implementarea tehnologiilor de alimentație a taurinelor prin utilizarea unor rații cu o structură optimă, științific argumentată	Trim. IV, 2026	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare;	3,2 % din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	0,8 % din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	1,94	2,91	4,85	19,4	0,46	0,69	1,15	4,6	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
			Universității Tehnice din Moldova, cu instituțiile din subordine relevante.			1,94	2,91	4,85		0,46	0,69	1,15		
5.3	Promovarea tehnologiilor de alimentație a taurinelor prin utilizarea furajelor în formă de amestecuri unice (monorație), fără sau cu cantități mici de nutrețuri verzi	Trim. IV, 2026	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	3,8 % din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	2,2 % din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	0,92	1,38	2,3	4,6	0,52	0,78	1,3	2,6	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
5.4	Includerea în rațiile taurinelor a unor aditivi furajeri (saponine, ionofori) care micșorează nivelul de formare a metanului în procesul de digestie	Trim. IV, 2026	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	1,3 % din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	0,7 % din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	0,76	1,14	1,9	3,8	0,44	0,66	1,1	2,2	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
5.5	Promovarea folosirii tescovinei de poamă în rațiile rumegătoarelor pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră	Trim. IV, 2026	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	1,7% din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	1,3% din șeptelul de taurine pe țară s-a aplicat tehnologia	1,14	1,71	2,85	5,7	0,8	1,2	2	4	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

Obiectivul specific 6. Majorarea necondiționată, până în anul 2030, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul sectorului folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură pînă la 10% și sechestrarea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 391% comparativ cu anul 1990

6.1	Extinderea terenurilor împădurite	Trim. IV, 2026	Ministerul Mediului, Agenția ”Moldsilva”, În colaborare cu Autoritățile Publice Locale.	Plantarea culturilor silvice pe 12.3 mii ha		56	84	140	280	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
6.2	Acțiunea NAMA privind împădurirea terenurilor degradate, zonelor riverane și fișii de protecție în Republica Moldova	Trim. IV, 2026	Ministerul Mediului, Agenția ”Moldsilva”, Agenția ”Apele Moldovei”, În colaborare cu Autoritățile Publice Locale.	Plantarea culturilor silvice pe suprafața de 4500 ha de terenuri degradate; crearea fâșiilor riverane pe o suprafață de 1500 hectare; – crearea fișii de protecție a câmpurilor agricole pe o suprafață de 150 hectare.		-	-	-	-	41,3	61,95	103,25	206,5	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

6.3	Gestionarea climatică inteligentă a pădurilor și pajiștilor	Trim. IV, 2026	Ministerul Mediului, Agenția ”Moldsilva”, În colaborare cu Autoritățile Publice Locale.		– Împădurirea terenurilor degradate pe o suprafață de 150 hectare; – împădurirea fâșiilor riverane pe o suprafață de 32 hectare; – crearea fișii de protecție a câmpurilor agricole pe o suprafață de 56 hectare; – reabilitarea fișii forestiere de protecție pe o suprafață de 75 ha; – reabilitarea pajiștilor degradate pe o suprafață de 100 ha.	-	-	-	-	3,06	4,59	7,65	15,3	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
6.4	Conversiunea terenurilor moderat și puternic erodate în pajiști	Trim. IV, 2026	Ministerul Mediului, Universitatea de Stat din Moldova, cu instituțiile din subordine relevante, În colaborare cu Autoritățile Publice Locale.		4 mii ha de terenuri erodate convertite în pajiști	-	-	-	-	0,2	0,3	0,5	1	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
6.5	Plantarea culturilor silvice energetice	Trim. IV, 2026	Ministerul Mediului, Agenția ”Moldsilva”, Ministerul Energiei;		Culturi energetice plantate pe o suprafață de 0,5 mii ha	-	-	-	-	0,17	0,255	0,425	1,7	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

			Universitatea de Stat din Moldova, cu instituțiile din subordine relevante, În colaborare cu Autoritățile Publice Locale.			-	-	-		0,17	0,255	0,425		
--	--	--	---	--	--	---	---	---	--	------	-------	-------	--	--

Obiectivul specific 7. Reducerea necondiționată, pînă în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul deșeurilor cu 14% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată pînă la 18% comparativ cu anul 1990

7.1	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în Regiunea 1 – Cahul, Cantemir, Taraclia, Ceadîr-lunga și Vulcănești.	Trim. IV, 2025	Ministerul Mediului		1 depozit regional pentru deșeurile menajere solide construit, 3 instalații de compostare, 2 stații de transfer construite, 23 unități de transport cu capacitatea de 16 m3 și 16 unități de transport cu capacitatea de 6 m3 pentru transferul deșeurilor la depozit din zonele urbane și rurale.	107,76	161,64	-	269,4	40,56	60,84	-	101,4	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
-----	---	----------------	---------------------	--	--	--------	--------	---	--------------	-------	-------	---	--------------	---

7.2	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 5 – Ungheni, Nisporeni, Călărași	Trim. IV, 2025	Ministerul Mediului		1 depozit regional pentru deșeurile menajere solide construit, 2 stații de sortare, 1 stație de compostare, 2 stații de transfer construite, 19 unități de transport cu capacitatea de 12 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite funcționale	79,36	119,04	-	198,4	26,48	39,72	-	66,2	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
7.3	Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 8 – Briceni, Ocnița, Edineț, Dondușeni	Trim. IV, 2025	Ministerul Mediului		1 depozit regional pentru deșeurile menajere solide construit, 1 stație de compostare, 2 stații de transfer construite, 11 unități de transport cu capacitatea de 16 m3 pentru transferul deșeurilor la depozite funcționale	79,36	119,04	-	198,4	26,48	39,72	-	66,2	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

7.4	Construcția centrului de tratare mecanico-biologică în regiunea 4 – mun. Chișinău, Strășeni, Ialoveni, Hîncești, Criuleni, Cocieri, Anenii Noi	Trim. IV, 2025	Ministerul Mediului		1 stație de tratare mecanico-biologică construită, 1-3 depozite regionale pentru deșeurile menajere solide construite, 4 stații de transfer construite, 48 de unități de transport cu capacitatea de 16 m3 pentru transferul deșeurilor funcționale	252	378	-	630	84	126	-	210	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
7.5	Recuperarea biogazului de la depozitul pentru deșeurile menajere solide din Țințăreni	Trim. IV, 2025	Ministerul Mediului	Generator de 825 kW construit		23,4	35,1	-	58,5	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație
7.6	Dotarea schemei tehnologice de epurare a apelor uzate de la stațiile de epurare a apelor uzate din municipiile Chișinău și Bălți cu tehnologii de tratare a nămolului în condiții anaerobe	Trim. IV, 2025	Ministerul Mediului	Metan-tancul, stația de pompare, concentratorul de nămol, sistemele de depozitare și arderea metanului, rezervorul de deshidratare, rețelele de distribuție și comunicații instalate la stațiile de epurare a apelor uzate din mun. Chișinău și Bălți		44,96	67,44	-	112,4	-	-	-	-	În limita bugetului aprobat și alte surse neinterzise de legislație

TOTAL necondiționat: 23 956,95 mil lei; condiționat: 9 550 mil lei

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul hotărârii de Guvern pentru aprobarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului
Proiectul Hotărârii de Guvern pentru aprobarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 (în continuare – PDER) a fost elaborat de către Ministerul Mediului, cu suportul consultanților din cadrul proiectului EU4Climate implementat de către PNUD și finanțat de către Uniunea Europeană.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite
Republica Moldova este printre țările cele mai vulnerabile la schimbările climatice, în ultimii 130 de ani temperatura medie anuală a crescut cu peste 1,0°C. Creșterea temperaturilor a condiționat creșterea frecvenței fenomenelor naturale extreme, inclusiv a secetelor și a inundațiilor. Drept urmare, seceta, inundațiile de proporții, valurile de căldură, ploile torențiale și alte fenomene climatice extreme au devenit tot mai frecvente, lăsând în urmă un impact profund asupra economiei și societății. Din cele 38 de episoade de secetă sezonieră constatate oficial începând cu anul 1945, 13 episoade îi revin perioadei de după anul 2000, iar 9 dintre acestea au avut un asemenea grad de cuprindere teritorială încât au fost catalogate ca fiind catastrofale. Consecința cea mai directă a climei mai aride, care se prefigurează în următoarele decenii, va fi reducerea productivității culturilor agricole, în special a grâului, porumbului, strugurilor, legumelor, culturilor tehnice și furajere, cu un gradient nord-sud pronunțat în magnitudinea impactului. Pentru a răspunde amenințării tot mai mari a schimbărilor climatice care rezultă din creșterea concentrațiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă, Republica Moldova depune eforturi pentru a-și onora angajamentele, asumate prin aderarea la Convenția-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei (CONUSC), Hotărârea Parlamentului nr. 404/1995 și Acordului de la Paris ratificat prin Legea nr. 78/2017 – de stabilizare a concentrațiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă la un nivel care să împiedice orice perturbare antropogenă periculoasă a sistemului climatic. În vederea atingerii acestui obiectiv, creșterea globală a temperaturii medii anuale la suprafață nu ar trebui să depășească nivelurile preindustriale cu mai mult de 2°C. Conform Acordului de la Paris, toate părțile trebuie să întreprindă și să comunice eforturile ambițioase de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES), exprimate, în așa numita - Contribuție Națională Determinată (CND). Republica Moldova a raportat către Convenție prima Contribuție Națională Determinată Intenționată (CND1) la 25 septembrie 2015. Conform acesteia, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a atinge, până în anul 2030, ținta necondiționată de 64% reducere a emisiilor nete a gazelor cu efect de seră comparativ cu nivelurile anului 1990. Angajamentul de reducere a emisiilor ar putea crește până la 78% în mod condiționat, având suportul respectiv al donatorilor internaționali. În vederea atingerii obiectivelor CND1, Guvernul a elaborat și aprobat în 2016 Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (SDER), aprobată prin Hotărârea Guvernului (HG) nr.1470/2016. Conform Deciziei 1/CP.21 CONUSC, părțile a căror CND1 au termenul de pînă în 2030 (cazul Republicii Moldova), comunică sau actualizează aceste politici la fiecare cinci ani, lucru stipulat și în Articolului 4, alineatul 9, al Acordului de la Paris. Tot în baza Deciziei 1/CP21, în perioada 2019-2020, a fost elaborată Contribuția Națională Determinată Actualizată (CNDA), și remisă către Secretariatul CONUSC la 21.02.2020, fiind înregistrată și plasată pe pagina web CONUSC pe data de 4 martie 2020. Odată înregistrată, se cer acțiuni concrete din partea Republicii Moldova spre realizarea angajamentelor noi asumate de țară față de CONUSC, care la fel sunt în armonie și cu prevederile Acordului de Asociere Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea

Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte (în continuare - Acordul de Asociere), ratificat prin Legea nr. 112/2014.

SDER în vigoare, aprobată prin HG nr. 1470/2016 nu mai poate servi ca mijloc de îndeplinire în deplină măsură a CNDA. Cu alte cuvinte, în vederea atingerii scopului CNDA se cere actualizarea SDER în vigoare. Totodată, prevederea pct. 4 din HG 386/2020 stabilește că, ”documentele de politici publice în vigoare care nu se conformează cu prevederile prezentei hotărâri rămân executabile până la finalizarea termenului prevăzut de implementare, dar nu mai mult de 2 ani de la intrarea în vigoare a prezentei hotărâri”. Drept urmare a acestei clauze, PDER propus spre aprobare va contribui în atingerea obiectivului CNDA, precum și a obiectivelor specifice la capitolul reducerii emisiilor de GES expuse în SDER și Strategia de mediu pentru anii 2014-2023, aprobată prin HG nr. 301/2014.

Programul va contribui la realizarea angajamentelor expuse în Acordul de Asociere, care la art. 95 al Capitolului XVII ”Politici Climatice”, prevede elaborarea și aprobarea de către Republica Moldova a unor măsuri pe termen mediu și lung de reducere a emisiilor de GES.

Programul se conformează obiectivelor Strategiei naționale de dezvoltare (SND) „Moldova Europeană 2030”, care acordă o atenție sporită problemei schimbărilor climatice. În conformitate cu SND „Moldova Europeană 2030”, o calitate mai înaltă a vieții presupune atingerea unor progrese durabile și largi sub aspect social pe 10 dimensiuni, inclusiv calitatea mediului. SND „Moldova Europeană 2030” accentuează că schimbarea climei afectează toate domeniile de dezvoltare ale statului.

3. Descrierea gradului de compatibilitate pentru proiectele care au ca scop armonizarea legislației naționale cu legislația Uniunii Europene

Proiectul Hotărârii de Guvern nu transpune actele normative ale Uniunii Europene întru armonizarea legislației naționale.

4. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Scopul Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 constă în atingerea obiectivelor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră expuse în Contribuția Națională Determinată actualizată (CNDA) raportată către CONUSC și înregistrată pe platforma acesteia pe 4 martie 2020.

Obiectivul general al Programului constă în realizarea Contribuției Naționale Determinate Actualizată a Republicii Moldova (CNDA) către Convenția ONU privind schimbarea climei (CONUSC). Acestea se focusează pe obiectivul necondiționat (cu finanțare internă) și obiectivul condiționat (cu finanțare externă).

Obiectivul necondiționat, care cuprinde întreaga economie a țării constă în implementarea principiilor economiei verzi, prin utilizarea eficientă a resurselor și energiei, aplicarea tehnologiilor performante prietenoase mediului, care vor contribui la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 70% către anul 2030 față de anul 1990, în loc de 64-67% asumate în CND(I).

În ceea ce privește obiectivul **condiționat**, în loc de 78%, asumate în CND(I), angajamentul de reducere ar putea fi sporit până la 88% sub nivelul 1990, cu condiția suportului adecvat din partea donatorilor internaționali. Economia verde reprezintă un nou model de creștere economică, un generator de locuri de muncă decente și o strategie vitală pentru eliminarea sărăciei. Aceasta implică asumarea unei responsabilități sporite pentru a stopa degradarea mediului și consumul resurselor naturale, având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este prevăzut în Agenda de dezvoltare durabilă 2030.

Realizarea acțiunilor incluse în Plan, care cuprind perioada 2024-2026, vor conduce la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din activitățile economice în conformitate cu țintele stabilite în CNDA. Programul stabilește ținte cuantificabile în conformitate cu aspirațiile UE

pentru anul 2030 și Obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) formulate de Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

PDER identifică acțiunile-cheie pentru diferite sectoare ale economiei în vederea reducerii emisiilor de GES în comparație cu nivelul înregistrat în anul 1990, an de bază. Aceste sectoare sunt: (i) energie, (ii) transport, (iii) clădiri, (iv) procese industriale, (v) agricultură, silvicultură și folosința terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura (FTSCFTS) și (vi) deșeuri. Accentul este pus pe măsurile și principiile economiei verzi: pe eficiență energetică, dezvoltarea surselor regenerabile, aplicarea tehnologiilor performante de producere a cimentului și sticlei, agricultură conservativă, împăduriri și management eficient al deșeurilor etc. Acțiunile în cauză reflectă politicile și măsurile sectoriale ale statului exprimate în actele normative ale țării. Cu alte cuvinte, PDER nu impune sectoarelor economiei promovarea unor politici și măsuri determinate de aceasta, ci înglobează în sine politicile și măsurile stabilite la nivel sectorial.

Obiectivul general al Programului se bazează pe principiile economiei verzi, utilizarea eficientă a resurselor și energiei, aplicarea tehnologiilor mai curate și prietenoase mediului cu poluare redusă. Prin elaborarea și realizarea PDER ne aliniem efortului global de menținere a tendinței de creștere a temperaturii medii globale, până în anul 2100, în limita de până la 2°C.

Atingerea obiectivului general specificat în PDER va fi realizat prin intermediul Planului de acțiuni pentru implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030, parte componentă a acestui Program. Lista detaliată a măsurilor, cu estimările costurilor corespunzătoare este inclusă în Planului de acțiuni pentru implementarea PDER. Acestea sunt grupate pe șapte obiective specifice, și anume:

Obiectivul specific 1. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul *energetic* cu 81% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 87% comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: construcția interconexiunilor electrice cu sistemul electroenergetic ENTSO-E; construcția a 400 MW surse eoliene și 200 MW surse fotovoltaice; utilizarea grupurilor electrogene (50 MW) pe biogaz pentru producerea energiei electrice și termice; implementarea generării distribuite a energiei electrice (20 MW); reducerea pierderilor de energie în sistemul de transport și distribuție a energiei termice și la producerea acesteia (cu 27,9 ktep), etc;

Obiectivul specific 2. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul *transporturi* cu 52% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 55% comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: 2491 TJ de biomotorină și 1127 TJ de bioetanol comercializate anual; 9344 km drumuri publice reparate/reabilitate și construite; cantitatea combustibilului utilizat de transportul feroviar redus cu 20% sau 16 TJ; consumul de combustibil utilizat de autovehiculele înmatriculate redus cu 1% sau 31,1 TJ;

Obiectivul specific 3. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul *clădiri* cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 77% comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: 5,86 mil. m² de suprafață locuibilă a clădirilor reabilitate; 9,02 mil m² de suprafață locuibilă cu sisteme de încălzire reabilitate din fond imobiliar național urban; 720 mii robinete termostactice instalate în clădiri publice cu sisteme de încălzire reabilitate; 250 MW puterea instalată a centralelor termice pe biomasă; ≈ 2,7 % din necesarul de energie termică până în anul 2030 produsă de pompele de căldură; 3891 sisteme solare pentru prepararea apei calde menajere instalate.;

Obiectivul specific 4. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul *industrial* cu 27% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată poate atinge până la 31% comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: sistemul de management energetic și Standardul National SM ISO 50001 Sisteme de Management al Energiei implementat la peste 40 de întreprinderi; peste 76 260 tcc de energie și combustibil reduse; intensitatea emisiilor de CO₂ la producerea cimentului va atinge 475 tCO₂/t ciment către

anul 2030 față de 800 tCO₂/t ciment în anul 1990; cantitățile totale de sticlă produsă: în 2030 – circa 85 mii tone sticlă; ponderea cioburilor de sticlă în șarjă: în 2030 – până la 50% sau 42,5 mii tone/an; consumul total de combustibil utilizat la producerea sticlei, în 2030 – circa 430,1 TJ/an;

Obiectivul specific 5. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul *agricol* cu 44% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 47% comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: implementarea practicilor de management durabil pe 150 mii ha/an în perioada 2023-2025 și 300 mii ha/an în perioada 2026-2030; implementarea sistemului de prelucrare a solului „mini-till” și „no-till” pe 50 mii ha/an în perioada 2023-2025 și 100 mii ha/an în perioada 2026-2030 fiecare; către 2030: 623,4 mii tone de gunoi de grajd depozitate anual în platforme; 32 % din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu rații optime; 13 % din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu rații care conțin aditivi furajeri, capabili să micșoreze nivelul de formare a metanului în procesul de digestie; 17% din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu tescovină de poamă în rațiile rumegătoarelor pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră practicilor de management durabil pe 150 mii ha/an în perioada 2021-2025 și 300 mii ha/an în perioada 2026-2030; implementarea sistemului de prelucrare a solului „mini-till” și „no-till” pe 50 mii ha/an în perioada 2021-2025 și 100 mii ha/an în perioada 2026-2030 fiecare; către 2030: 6 234 mii tone de gunoi de grajd depozitate anual în platforme; 32 % din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu rații optime; 13 % din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu rații care conțin aditivi furajeri, capabili să micșoreze nivelul de formare a metanului în procesul de digestie; 17% din șeptelul de taurine pe țară alimentate cu tescovină de poamă în rațiile rumegătoarelor pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră;

Obiectivul specific 6. Majorarea necondiționată, până în anul 2030, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul sectorului *folosința terenurilor, schimbarea categoriei de folosință a terenurilor și silvicultură* până la 10% și sechestrarea de gaze cu efect de seră condiționată până la 391%¹ comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: extinderea terenurilor împădurite până la 15% din suprafața țării, cea ce înseamnă plantarea a circa 120 mii ha către anul 2030; plantarea culturilor silvice pe suprafața de 45 000 ha de terenuri degradate; crearea fâșiilor riverane pe o suprafață de 15 000 hectare; crearea perdelelor de protecție a câmpurilor agricole pe o suprafață de 1500 hectare; conversiunea terenurilor degradate puternic și moderat în pajiști;

Obiectivul specific 7. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul *deșeuri* cu 14% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 18% comparativ cu anul 1990. Către anul 2030, în particular, se prevede: construcția depozitelor pentru deșeurile menajere solide regionale și a stațiilor de transfer în 6 regiuni; construcția centrelor de tratare mecanico-biologică pentru mun. Chișinău și Bălți; recuperarea biogazului de la depozitul pentru deșeurile menajere solide din Țânțăreni; dotarea schemei tehnologice de epurare a apelor uzate cu tehnologii de tratare a nămolului în condiții anaerobe.

În ansamblu, în urma implementării prezentului Program se preconizează obținerea următoarelor rezultate:

- 1) Reducerea emisiilor de GES către 2030, față de anul 1990, cu 30,6 MtCO₂eq în scenariul necondiționat, și cu 38,4 Mt CO₂eq – în cel condiționat;
- 2) Stabilirea unei coeziuni sporite între ramurile economiei naționale spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și consumului de combustibili fosili, cu impact benefic asupra securității energetice a țării;
- 3) Realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” la capitolul schimbarea climei, în special în ceea ce privește necesitatea promovării măsurilor de atenuare a emisiilor de GES;
- 4) Îmbunătățirea calității mediului și, respectiv, a sănătății și a nivelului de trai al populației Republicii Moldova, drept urmare a promovării măsurilor și principiilor economiei verzi în

¹ <http://www.clima.md/doc.php?l=ro&idc=82&id=4317> , pag. 131

procesele de producție din ramurile economiei naționale. Acest mod de dezvoltare va spori procesul de decuplare a creșterii economice de degradarea mediului;

- 5) Facilitarea accesului la finanțarea pe termen lung a acțiunilor condiționate, inclusiv pentru a pregăti studii de fezabilitate, evaluări tehnice și documentația de proiect pentru acțiunile prioritare de atenuare adecvate la nivel național;
- 6) Republica Moldova va deveni eligibilă pentru finanțare din fondurile internaționale destinate reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră (Fondul Verde pentru Climă, Fondul pentru Adaptare, etc.), măbind astfel fluxul de investiții externe, diminuând riscul investițional, echilibrând finanțarea din partea sectorului privat și reducând semnificativ costul proiectelor;
- 7) Se vor intensifica relațiile de colaborare bilaterală cu Uniunea Europeană și Comunitatea Energetică, sporindu-se posibilitățile de accesare a finanțării de la statele membre UE prin mecanismul de finanțare rapidă, precum și din fondurile climatice gestionate de UE;
- 8) Resursele Fondului Global pentru Mediu vor deveni mai accesibile pentru proiectele care vizează atenuarea fenomenului schimbărilor climatice;
- 9) Obținerea suportului pentru extinderea capacității de producere a energiei regenerabile;
- 10) Recunoașterea internațională sporită prin intermediul instrumentarului de raportare în cadrul CONUSC.

5. Fundamentarea economico-financiară

Pentru atingerea obiectivelor Programului prezentat spre aprobare sunt necesare mijloace financiare în volume și termene prezentate mai jos (*milioane MDL*):

Obiectivul general	Total perioada 2024-2026
Necondiționat	23956,95
Condiționat	9550
TOTAL	33506,95

Pentru atingerea obiectivului necondiționat de reducere a GES, disponibilitatea sumelor în cauză nu presupune întreprinderea unor eforturi adiționale din partea bugetului de stat, decât cele expuse sau prevăzute în politicile, programele și planurile menționate. Finanțarea respectivă are, în principal, proveniență privată sau creditară, aceasta din urmă fiind expusă în acordurile semnate sau prevăzute. Adică, efortul bugetar rămâne la nivelul general stabilit de autorități. Astfel, construcția surselor regenerabile pentru producerea energiei electrice va fi efectuată de companiile private, costul investițiilor și de operare fiind incluse în tariful respectiv reglementat de ANRE, suportat, în cele din urmă, de consumatori. Promovarea transportului eficient energetic (electric, hibrid) deja are loc prin aplicarea politicii fiscale adecvate față de importul vehiculelor de mână a doua etc

Totodată, mijloacele financiare necesare atingerii obiectivului condiționat al prezentului Program depind de realizarea scenariului necondiționat al acesteia și de suportul din partea donatorilor și organismelor financiare internaționale..

Astfel că, pentru realizarea obiectivului general al Programului pe perioada anilor 2024-2026, conform estimărilor prezentate în Planul de acțiuni, volumul mijloacelor financiare pentru atingerea obiectivului necondiționat constituie cca **23956,95 milioane lei**, iar al celui condiționat – **9550 milioane lei**. Informații mai detaliate la capitolul finanțare, inclusiv resursele necesare pentru atingerea obiectivelor pe sectoare, precum și pentru realizarea acțiunilor de atenuare adecvate la nivel național identificate în sectoarele menționate sunt prezentate Planul de acțiuni anexat la Program.

Republica Moldova planifică o dezvoltare sustenabilă a țării susținută pe termen lung de sprijinul partenerilor de dezvoltare. Asistență oficială pentru dezvoltare (AOD) este constituită din granturi și credite pentru țările în curs de dezvoltare acordate în scopul consolidării macroeconomice (de către FMI), credite concesionale pentru Guvern (în special, de către AID),

granturi pentru susținerea bugetară directă (de către UE, BM, DFID), asistentă tehnică din partea unui număr de organizații multinaționale și donatori bilaterali.

Informația detaliată despre asistență oficială pentru dezvoltare oferită Republicii Moldova poate fi accesată on-line de pe Platforma de Gestionare a Asistenței Externe, pe care, găsim date pentru 2235 de proiecte în curs de desfășurare, precum și pentru cele terminate. Angajamentele totale de asistență oficială pentru dezvoltare aferente Republicii Moldova constituie 5387.86 milioane de Euro, iar debursate deja – 3829.41 milioane de Euro.

6. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Republica Moldova de rând cu alte țări axate pe constrângerile dezvoltării cu emisii reduse de carbon, prin semnarea Acordului Climatic de la Paris, aderarea la Comunitatea Energetică, CONUSC, ratificarea Convenției privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (statut în vigoare: Moldova 1994), Convenția privind accesul la informații, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în materie de mediu (statut în vigoare: Moldova 1999), inclusiv alte tratate internaționale, și-a asumat obligația de a menține, proteja și ameliora calitatea mediului, precum și de a promova utilizarea prudentă și rațională a resurselor naturale, în special prin majorarea gradului de reducere a emisiilor de GES.

Actuala Lege nr.1515/1993 privind protecția mediului înconjurător, prevede obligația autorității centrale de mediu privind respectarea acordurilor interstatale și internaționale, asigurarea monitorizării și informarea opiniei publice despre starea mediului, art. 15.

Obiectivele cu tangență de atenuare a emisiilor de gaze cu efect de seră, sunt stipulate în mai multe documente politice, inclusiv: Strategia de mediu 2014-2023, Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Strategia Energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, Strategia Națională pentru gestionarea deșeurilor 2013-2027 etc.

Proiectul hotărârii de Guvern pentru aprobarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia este un act normativ finit și nu necesită elaborarea actelor normative noi.

7. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În procesul de elaborare a proiectului de act normativ au fost respectate regulile procedurale aplicabile pentru asigurarea transparenței decizionale, prevăzute de Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional.

În conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice a fost elaborat Conceptul Programului și a planului său de acțiuni. După consultarea acestuia cu părțile interesate, și ulterior aprobarea lui de către Cancelaria de Stat, conceptul a fost plasat pe pagina web a Ministerului Mediului.

Programul și planului de acțiuni a fost examinat în cadrul ședinței cu implicarea reprezentanților instituțiilor de resort, organizațiilor neguvernamentale și agenților economici în cadrul proiectului implementat de către PNUD și finanțat de către Uniunea Europeană *EU4Climate*.

PDER și planul de acțiuni intră în categoria planurilor și programelor prevăzute la art. 3 alin. (2) și (3) din Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu (ESM) și pct. 22 și pct. 23 din Ordinul MADRM nr. 219/2018, care se supun în mod obligatoriu procedurii ESM.

Raportul privind evaluarea strategică de mediu pentru PDER poate fi accesat pe pagina web oficială a Ministerului Mediului <https://mediu.gov.md/ro/content/evaluare-strategic%C4%83-de-mediu-la-nivel-na%C8%9Bional>.

PDER și planul de acțiuni sunt disponibile publicului pe pagina web oficială a Ministerului Mediului la rubrica Transparența decizională/Proiecte de documente și pe pagina web www.particip.gov.md.

8. Constatările expertizei de compatibilitate

Centrul de Armonizare a Legislației prin avizul nr. 31/02-69-5558 din 26.05.2023 a constatat că obiectivele trasate de proiectul Programului sunt în acord cu cele fixate la nivelul Uniunii Europene. Totodată, dat fiind faptul că proiectul Planului de acțiuni pentru implementarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse reflectă numeroase acțiuni cu caracter normativ în diverse domenii, s-a accentuat despre necesitatea armonizării acestora la prevederile actelor UE relevante.

În concluzie, s-a menționat că proiectul național nu reprezintă un exercițiu de transpunere directă a legislației UE subsumat politicilor europene în domeniul dezvoltării emisiilor reduse, fiind unul de creare a normelor cu specific național de instituire a Programului și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, care corespund obiectivelor trasate la nivel UE în acest sens.

9. Constatările expertizei juridice

Ministerul Justiției prin avizul nr. 04/2-4475 din 29.05.2023 a înaintat propuneri de îmbunătățire a documentului, practic toate fiind luate în considerație și acceptate cu modificările ulterioare în textul Programului și a Planului de acțiuni.

Secretar de Stat

Grigore STRATULAT